

زمستان ۱۳۶۹

صافی: ۴-۷۹

واپس

دوازده ساله

مجله فرهنگی فارسی و ترکی

سال دوازدهم

اون ایکی یاشیندا

تور کجه و فارسجا فرهنگی مجموعه

اون ایکنجی ایل

شماره امتیاز ۸۵۳۸

صاحب امتیاز و مدیر مسئول:

دکتر جواد هیئت

قیمت: ۶۰۰ ریال

ایچینده کیلر

(فهرست)

صفحه

۳

۴

۵

۷

۲۴

۲۹

۳۰

۳۰

۳۱

۳۱

۲۲

۲۹

۴۰

۴۱

۴۱

۴۵

۴۷

۴۸

۴۹

۵۱

۵۲

۵۳

۵۴

۵۷

۵۸

۵۹

۶۰

۶۱

۶۴

۶۵

۷۲

۷۳

۷۵

۷۷

۱- انقلاب ۲۲ بهمن.

۲- بهمن آییندا : میرزا آقا مشگیری ارومیه

۳- بهمن آیی : ابراهیم آذری (حسرت)

۴- محمد امین رسولزاده : دوکتور جواد هیث

۵- الفبا مسئلهسی باره ده : دوکتور عباسعلی جوادی

۶- شمالی آذربایجان جمهوری سی نین بایراغی دگیشدیریلدی

۷- اولویبیمبر یمیز حضرت (ص) ین دوغوم گونونه فضولی نین قوشد وغوغزل :

۸- مبعث : حمید فرشی

۹- آذربایجان جمهورینی : محمد امین رسولزاده

۱۰- داغلار قیزی : مهرداد کلویانپور

۱۱- ابلات و عشایر آذربایجان شرقی : حسن علیزاده پررین

۱۲-

۱۳- قارایانوار (ژانویه) ین بیرینجی ایل دؤنومو

۱۴- شهیدلر کتایی : رافیق سمندر

اؤن سؤز : بختیار وهازاده

صون سؤز : رافیق سمندر

۱۵- آغلاباکی - آغلاباکی : بهمن وحدتی (ارومیه)

۱۶- قامتی اگیلندی حیدر بایانین : حکیمه بلوری

۱۷- قانلی یانوار حادئه -ینده شهید اولان بیر گنج شاعره اتحاف : عبدالله بحرالمومی

«سینیق داغلی»

۱۸- آراز ا باشقاسؤزوم : مجید جعفرزاده کسپانی «بنیام»

۱۹- گوردوم . جعفر قره پور (سرمد)

۲۰- شهیدلر خیابانی : نریمان حسن زاده

۲۱- حضرت علی علیه السلامین دوغوم گونوناسبتی ایله طنطنهلی ادبی : مذهبی مجلس

۲۲- خسته بولبول : مهدی مازندرانی (آذر)

۲۳- باکی دا «نوروز» غزنی : وارلیق

۲۴- ۲۲ بهمن اوچون باکی دان گلن قوناقلار : وارلیق

۲۵- بیر ایتگین آناسینا : دادمان دوشگون قوجا بیگلی

۲۶- آذربایجان واران : دکتر احمد فروع (امریکا)

۲۷- آثار (شعر) : رحیم گؤزهل - تبریز

۲۸- دمیر پرده چکیلدی ۷۰ ایلدن صونرا باجی قارداشی تاپدی : ع. منظوری خامنه ای

۲۹- شاهنامه نین تورکجه ترجمه سی

۳۰- خلقین فریادی : مبارز علیزاده

۳۱- چالیش بیرداهاد یانیلما یاسان : سؤنمز

۳۲- باهارا گیلایه : ح. م. ساوالان

۳۳- غزل ، محسن منصوری

۳۴- ایران : ائلجی (اردبیل)

۳۵- بۆیوک صابره : ع.م. آغداشلکی

۳۶- وارلیق ، قولى میاب (کوثر)

۳۷- تبریز : شهناز آذر تورک

۳۸- طهران

۳۹- آزیاشا - آزاد یاشا : علی صحتی (صحت). مراغه

۴۰- یورولماز بیرجای : م.م. ناظر شرفخانه ای

۴۱- به بهانه بهار : اسماعیل جمیلی

۴۲- شوگی : اسماعیل جمیلی

۴۳- ۲۹ بهمن : حمید تنلیم خانلی (احمد زاده)

۴۴- قرآن مجید : عم جزء تورک ترجمه سیله چاپدان چ خدی

۴۵- در استقبال شعر عارفانه حضرت امام : جعفر قره پور - سرمد (پارس آباد مغان)

۴۶- قوچاقلار وطنی آذربایجانام : یاشا . حیدر بابا اوغلو

۴۷- بۆیوک شاعره میز مدینه گولگونون نیسگیلی اؤلومو

۴۸- تبریزده گنجلی نظامی نین بین الخلق قورولتایی

۴۹- ایران مطبوعاتی مسئله لری نین بیرینجی سمیناری

۵۰- یاشا یاجاقدیر : رحیم گوزهل (تبریز)

۵۱- بیر آندا : آخشین آغ کمرلی

۵۲- میانادان گلن بیر مکتوب : غریبلیک یامان اولار

۵۳- گلن مکتوبلار : اردشیر نصیری - خلخال آلانکش

۵۴- یشی چیخان کتابلار : بایاتی بایات اولماز، بهروز دولت آبادی

۵۵- شعر تاریمین اینجه تئلری ، دوکتور علی اکبر ترابی (حلاج اوغلو)

۵۶- یارودیار : مصطفی قلیزاده (مهاجر)

۵۷- ترجمه غزل معروف خواجه حافظ : صادق ضیاء

۵۸- سئوهک، سئویلك : عزیز محسنی

۵۹- نخجوان دا وارلیق غزتی

۶۰- ائله بیر چاره ، دوکتور یوسف معماری

۶۱- روشن خیایوی دن بیر مکتوب و شعر

۶۲- آغلارین شمرینه جواب : غلامرضا انزایی پور (انزاب)

۶۳- شاعره باجیم حکیمه بلوری نین وطنه گلمک مناسبتیله ، م، آذرمازندرانی

۶۴- دوستاقلار : کۆنول قوجا بیگیلی - پارس آباد مغان

۶۵- یالان دونیا : حکیمه بلوری

۶۶- باکی ۱۹۹۰ قانلی یانوار ادیلن بایاتیلار

۶۷- آتالاسوزو یا گفتار نیاکان : یعقوب قدس

۶۸- ترانه خلجی : رحمت اله وایشقانی

۶۹- اسداقا فشنگچی : صمد سرداری نیا

وارلیق

مجله ماهانه فرهنگی فارسی و ترکی
آپلیق تورکجه و فارسجا فرهنگی نشریه

اون ایکینجی ایل - قیش قصلی ۱۳۶۹

انقلاب ۲۲ بهمن

۱۰ سال دوازدهمین سالگرد انقلاب ۲۲ بهمن باشکوه و جلوه‌ خاصی برگزار شد. انقلاب ۲۲ بهمن پایان ستم شاه‌ی و سلطنت پهلوی و جمهوری اسلامی را بارمغان آورد و به مردم ستمدیده ایران بویژه اقوام ترک و کرد کشور که تحت ستم مظاف قرار داشتند مزده آزادی زیان و فرهنگ قومی رانیز می‌داد سالروز انقلاب اسلامی در عین حال سالگرد مجله وارلیق و آزادی زیان‌های قومی است. زیرا از برکت این آزادی فرهنگی بود که وارلیق از همان روز نخست پایه عرضه وجود گذاشت و تا امروز علی‌رغم دشواریهای جنگ تحمیلی ۸ ساله و کار شکنی‌های بقایای فرهنگی رژیم گذشته توانست به زندگی خود در میان مطبوعات ایران ادامه دهد و جایی برای خود در عالم مطبوعات در داخل و خارج باز نماید. امروز خوشبختانه جنگ خانمانسوز در سرزمین ما بپایان رسیده و کشور ما دوران بازسازی را شروع کرده و موقعیت حساس و شایسته خود را در منطقه و حتی در دنیا بدست آورده است.

در دو سال اخیر وارلیق هم دوستان و برادرانی چون بول، اسلامی، بیرلیک و سهند پیدا کرده و زبان فرهنگ آذری بهر خلاف نیم قرن دوران رکود گذشته رونق و شکوفائی شایانی پیدا کرده است. امیدواریم جنگ غلیج فارس نیز هر چه زودتر بپایان برسد و صلح و آرامش در میان مسلمانان منطقه برقرار و حقی هم به حق‌دار برسد.

بہمن آییندا

ملت جوشه گلدی خروش ائیلہدی
دیۋہ بیغیشلانندی ظولمونا ساسی
سُنّی - شیعه بیغیلدیلار بیریشره
تکبیرسی قوزا ئیلدی گویلسره
سیتم گا غلارینی کؤکوندن اؤیدوق
ظولمه دۆزه نمدیک بیزما نا دؤیدوق
قیزیل قاندا ن کتیبہ لر با شیندا
تا نکین، توپون، سلسلین قارشیندا
جو غلوشهید وئردیک آزادلیق آلدیق
ایکی مین ہش یوزا نیل شاه لیغیا لدیق
اللہ با یرا غینی وطنده تیکدیک
شہیدلر قانیا لالہ لر اکدیک
آجدی لالہ گۆزہ لیلندی چؤلچمن
حفظ ائدک ہوا انقلابی سن دە مین
اؤرہ کدن سلسہ یک حی سبھانی
"مشگیری" شعری لن عہد پیمانسی

دؤندولر عمانہ بہمن آییندا
یا غدی نور ایرانہ بہمن آییندا
اتحاد اللرین وئردیک بیر بیره
کلمیشدیک عمیانہ بہمن آییندا
اسلاما جمہوری بنیاسی قوردوق
ہویا ندیق آلقانہ بہمن آییندا
یا زدیق اوجا ساختما نلاردا شیندا
دؤیوشدوک مردانہ بہمن آییندا
آزا دلیق طہلیندی دونیا دا چال دیق
ائیلہ دیک ویرانہ بہمن آییندا
انقلاب یولوندا جوخ زحمت چکدیک
بئویردیک گۆلشنہ بہمن آییندا
ہارلادی انقلاب شاد اول ہم وطن
ما حب الزمانہ بہمن آییندا
دؤندہ رک اسلاما کل جہانسی
بازدی بیردستانہ بہمن آییندا .

قوشانى مراغالى يا براهيم آذرى
"صورت"

بهمن آيى

اىل سئوھلى بهمن آيى	آيدىن لاشيب گوزلر بيميز
ديل سئوھلى بهمن آيى	گولوشلە نيب اوزلر بيميز
***	جان بير اولوب سوزلر بيميز
آخبر دؤنوب چوخ فللك	اىل سئوھلى بهمن آيى
چيرپينما دان دؤشوب اورك	ديل سئوھلى بهمن آيى
اولوب تانرى خلقه كومك	***
اىل سئوھلى بهمن آيى	آچيلديلار باغلى ديللر
ديل سئوھلى بهمن آيى	چا تيب حقه بيزيم اللر
***	بيرله شيلر شانلى اثللر
شاه رزيمين پوزوب امسام	اىل سئوھلى بهمن آيى
وئريب خلقه گوزل پيام	ديل سئوھلى بهمن آيى
حاكيم اولسون گرهك اسلام	***
اىل سئوھلى بهمن آيى	ظلمت گئديب گونش گليب
ديل سئوھلى بهمن آيى	قارا نليغين باغرين دهليب
***	حق اليله عدل اله نيب
دييب نجه بيدى سوزو	اىل سئوھلى بهمن آيى
رهبر اولوب خلقه اوزو	ديل سئوھلى بهمن آيى
ايشيقلانيب ائليبين گوزو	***
اىل سئوھلى بهمن آيى	بارلاق اولدوز شفق ساليب
ديل سئوھلى بهمن آيى	اولكه ميزى گونش آليب
	كدر گئديب شنليك قاليب

دين يولوندا . گشديبدى جان
اثللر اولوب دينه قوربان
بيروز اولوب انا م ايران
اثل سئوھلى بهمن آيى
ديل سئوھلى بهمن آيى

* * *

عدالتى رهبر قوروب
ظالميرين بويون وبروب
سپين كسيب ظالم اولوب
اثل سئوھلى بهمن آيى
ديل سئوھلى بهمن آيى

* * *

بويوك قدرت تا پيب ايران
اشديب ظلمين ائوين وييران
قويوب شرق و غربى حيران
اثل سئوھلى بهمن آيى
ديل سئوھلى بهمن آيى

* * *

حق آختاران يولون تاپيب
ناحق يولون داشين آتیب
استبداد دين كاخين قازيب
اثل سئوھلى بهمن آيى
ديل سئوھلى بهمن آيى

* * *

قان قيلينجا بيروز اولسوب

ظلمين كوكون الحق يولوب
استعمارين رنگى سولوب
اثل سئوھلى بهمن آيى
ديل سئوھلى بهمن آيى

* * *

اولوب علم قورانيميز
آرتيب بيزيم ايمانميز
گوزلله شيب ايرانميز
اثل سئوھلى بهمن آيى
ديل سئوھلى بهمن آيى

* * *

آجيب وطن لاله سونبول
اوخور نغمه شيدا بولبول
چيچك له نيپ ياسمن گول
اثل سئوھلى بهمن آيى
ديل سئوھلى بهمن آيى
بايرام اولوب فجر بيزه
قووت و شريب بيزيم ديزه
ماهنى قوشوب "حسرت" سيزه
اثل سئوھلى بهمن آيى
ديل سئوھلى بهمن آيى

—————

ساران: دوکسور جواد- هئ

محمد امين رسول زاده

طالع سنه بهرگون گوله جكدير، بو محقق ،
بهرگون گله جك باطلی تختدن قووا جاق حق!
ح - نطقی

محمد امين رسول زاده (۱۸۸۴/۱/۳۱/۱۲۶۲ شمسی) ده ساکیس
اطرافسدا بوخاسی کیدینده، روحاسی بر عائلده آنادان اولموس
سدور، آتاسی حاجی ملاعلی اکبر عسیداماندا اولسون معلمی اولموس
و رسول زاده عربده و فارسجاسی اولسون ساسدا اولکریمسدر،
ایلک تحصیلسی ساکیدا روس تاتار مکسیده آلب، سورا
ساکی سئکسکومونا دوام ائدی. لاکن ساسی واحتماعی مسئله لره

علاقه‌سی، مکتب‌بی‌تیرمه‌گه مانع اولدی. ۱۹۵۳- ده "شرق روس" غزشتینده "باکیدان مکتوب" آدی‌ایله بیرمقاله‌سی و "مخمس" آدی‌ایله ایلک شعری چیخدی و او زماندان رسولزاده مطبوعات و اجتماعی‌حیاتا باشلادی.

۱۹۵۴- ده "روسیه‌سوسیال دموکرات پارتیاسی"نین باکی‌دا "همت" آدی‌ایله مسلمان شعبه‌سینین قورولما‌غیندا اشتراک ائتدی، و گیزلی‌شکیلده قورولان بو پارتیانین چیخارتدیغی نشریه‌لرده یازیلاری چیخدی. رسولزاده بسو زماندان استالین‌ایله همکارلیغا باشلاییر و چارلیق‌علیه‌ینه مبارزه آپارییر. بیردفعه اونو اولومدن، بیردفعه ده زنداندان قورتارییر.

۱۹۵۵- انقلابیندان مونرا وئریلن آزادلیقدان فایدالاناراق باشقا قلمداشلاری‌کیمی مقاله‌لرینی آچیق شکلده نشر ائتمه‌گه باشلامیش ۱۹۵۸- ۱۹۵۵ آرالاریندا: حیات، ارشاد، تکامل، فیوضات، یولداش و ترقی غزئت لرینده دواملی‌مقاله‌لر یازمیشدیر. ۱۹۵۶- دا بیرمدت تکامل و یولداش غزئت‌لرینی شخصاً اداره ائتمیش و ترقی‌نین ره‌داکتورو اولموشدور.

رسولزاده یازدیغی اجتماعی-سیاسی مقاله‌لرینده آزادلیق، ملت، ملیت، انسان‌حقلری و مدنیت مفهوملارینی خلقه تانیتدیرماغا و منیم-ستمه‌گه چالیشیردی، نئجه‌کی آز بیرمدت مونرا، اونون بعضی سؤزلری "انسانلارا حریت، ملتله استقلال" شعارینا چئوریلدی و اونون آدینا تاریخده ثبت اولدی.

رسولزاده عینی‌زماندا ادبیاتا و شعره ده علاقه‌گؤسته‌ریب، شعر یازماغا باشلامیش و "قارانلیقدان ایشیقلار" و "ناگهان بلا" ادلی‌نمایشنامه لرینی یازمیشدیر. "قارانلیقدان ایشیقلار" ایلک دفعه ۱۹۵۸- ده باکی‌دا تماشا یا قویولموشدور.

۱۹۵۸- ده باکی‌سوسیال دموکرات کومیته‌سی طرفیندن گیلان انقلابینا نظارت اوچون رشت شهرینه گل‌میش و همان ایل مجاهدلره بیرلیکده تهراندا گلیب، مشروطه انقلابی حرکاتیندا اشتراک ائتمیشدیر. تهراندا، آزمدتده مشروطه رهبرلرینین دقتینی جلب ائتدی و دموکرات پارتیاسی‌نین قورو-لما‌غیندا، اونون مرانامه‌سی‌نین یازیلما‌غیندا اشتراک ائتدی، و بو فرقه‌نین اؤرقانی اولان "ایران نو" غزئت‌نین ره‌داکتورلوغونا سئچیلدی و ایراندا، ایلک دفعه اروپا شکلینده غزئت چیخارماغا باشلادی. بوباره ده او زمان دموکرات فرقه‌سی‌نین مجلسده‌کی رهبری و رسولزاده‌نین پارتیا یولداسی سیدحسن تقی‌زاده اونون اولومو مناسب‌تیله "سخن" مجله‌سینده

یازدبخی مقاله ده بئله یازیر: "در اوایل انقلاب ایران با آزادی طلبان ایرانی باکو همدستی کرد و در موقع استبداد صغیر ایران (۱۳۲۷ قمری = ۱۹۰۸) سفری به رشت کرد بعد از فتح تهران در اواسط همان سال به طهران آمد، و بزودی استعداد فوق العاده نویسندگی او نمایان شد و سردبیر روزنامه معروف "ایران نو" شد که بهترین و معروفترین جراید دوره دوم مشروطیت و مجلس دوم بود. طریقه جدید روزنامه نگاری به سبک اروپائی را در ایران داخل و رایج کرد. او از ارکان حزب دموکرات بود و بواسطه مبارزه شدید آن حزب برضد تجاوزات روسیه، سفارت روس تبعید او را خواست و محمدولیخان سپهسالار صدراعظم وقت امر به اخراج او از ایران کرد."

رسولزاده مقاله برینده آچیقدان آچیغا استبداد و کهنه اصول-اداره تنقید آتشینده توتور، و اسکی استبداد تشکیلاتیندان حمایت ائدن روسلاری افشا ائدیردی. او حتی محافظه کار آزادیخواه لاری تمثیل ائدن "اعتدالیون فرقه سی" نی تنقید ائدی، او نلارین علییه "رساله تنقید اعتدالیون" آدلی رساله نی یازدی. بو رساله ده، اعتدالیون فرقه سینی ممتاز و اشراف طبقه نین مدافعی و قوروجوسو کیمی گؤسته ریر و بو طبقه نی ایرانین بدبخت لیک لرینین و بوگونکی حاله قالماینین مسئولو بیلیر. بو رساله نین اساس حصه سی سوسیالیزم اصولونون شرح و ایضاحینا حصر ائدیلیمیشدیر، و بو مکتب حقیقده فارسجا یازیلان ایلک رساله دیر. بو رساله سوسیولوژی علمی نین یئنی تئرمینلری جهتیندن ده ده یه رلی دیر. (۱)

دوکتور فریدون آدمیت و باشقالارینین یازدیغینا گوره، رسولزاده ایران دموکرات فرقه سی نین متفکری (اندیشه ساز) اولموشدور. رسولزاده نین اودپوسکوردن مقاله لری، اونو ایران آزادیخواه لاری آراسیندا بیر قهرمان رهبر کیمی سئودیریب، عینی زاماندا روسلارین و کهنه پرست مستبدلرین بیرینجی دشمنی کیمی مشهور ائتدی و نهایت روسلارین تضحیقی ایله ۱۹۱۰- دا ایراندان سورگون ائدیلمه سینه سبب اولدی.

رسولزاده قیضا بیرمدت باکیدا قالیب "مساوات" حزبی نی قورماغا چالیشد لکن تئزار حکومتی طرفیندن توتولما تهلکه سی نین قارشیسیندا استانبولا گئتدی. بو زمان مرحوم تقی زاده استانبولدایدی، و رسولزاده استانبولدا مبارزه دوستو تقی زاده نین یانینا گئتدی و بیر ایل یاریم اونونلا بیر اوطاقتا یاشادی و معاشینی دوستو ایله برابر فارسجا درس وئرمکله تأمین

ائتدی، و کیمسه در بار دیم قبول ائتمه دی، بوباره ده تقی زاده نین یازیلاری مارقلی، هم ده حق و حریت یولوندا مبارزه ائدنلره یاخشی بیردرس دیر .
۱۹۱۳- ده روسیه ده وئرلین عمومی عفودن صورنا رسولزاده باکی یا قایدی و اورادا سیاسی و فرهنگی مبارزه لرینه یئنی دن باشلا ییر . حتی بیر دفعه چار حکومتی طرفیندن توتولاراق عسکری محکمه یه وئرلییر فقط ۱۹۱۷- انقلاسی اؤنون آزاد اولماغینا سبب اولور .

رسولزاده بیرمدت "اقبال" غزئتی نی اداره ائتمیش ۱۹۱۵- ده "آجیق مؤز" غزئتی نی نشر ائتمیش و آذربایجان ادبی دیلی مباحشه لرینده اورتا یولو سئچمیش دیر . رسولزاده ۱۹۱۴/۱۶- ایل لرینده "دیریلیک" ده ده مقاله لر یازدی و تورکلوک ، اسلامچیلیق و مدنیت حقینده دؤشونجه لرینی خلقه یا یما غا چالیشدی .

۱۹۱۷- ده مساوات فرقه سی نین صدری سئچیلدی و فکر لرینی داها گئنیش مقیاسدا یا یما غا فرصت تاپدی .

۱۹۱۷- ده مای آییندا (۱۱-۱) مسکو دا توپلاشان "روسیه مسلمانلاری شورا" سی

ندا آذربایجان نماینده سی کیمی اشتراک ائتدی و کنگره ده روسیه نین ملی - محلی مختاریت لر اساسی اؤزه رینده قورولان "جمهوریتلر اتفاقی" شکلینده اداره اولونما سینی تکلیف ائتدی . کنگره رسولزاده نین بوتکلیفی نی قبول ائدیپ همان ایل بولشویک لر اقتداری اله آلان دان صورنا تفلیده آذر - بایجان تورکلری گورجی لر و ارمنی لرین اشتراکی ایله قافقاز ملت وکیل لری "ماوراء قفقاز سئیمی" (پارلمان) نی تشکیل وئردیلر . لکن ۱۹۱۸- ده مای آیینین ۲۶/۲۵ گونلرینده گرجی و ارمنی نماینده لر ی سئیم دن آیریلیب ، اؤز استقلال لارینی اعلان ائله دیکن صورنا "آذربایجان ملی شوراسی" آدیله توپلاشان آذری ملت وکیل لری رسولزاده نی اؤز لرینه سؤزجو و رهبر سئجیدیلر (۲۸ مای) بو شورا رسولزاده نین ریاستینده "میشاق ملی" قرارینی آلیب ، قوروجولار مجلسی نین توپلانا جاغی زامانا قدر آذربایجان ی اداره ائتمه گه باشلادی ، و رسولزاده نین رهبرلیکینده فتحعلی خان خویلو باش وزیر سئچیلرک کا -

بینه سی نی قوردو و باکی اشغال آلتیندا (چارین ارمنی قوشونو) اولدوغو اؤچون گنجه دولت مرکزی سئجیلدی و اورادان اولکه اداره ائدیلمگه باشلان دی باکی نی دشمن اشغالیندان قورتارما قا وچون آذربایجان حکومتی نین ایستگی و آلدیق لاری مشترک قرارلا عثمانلی تورک اؤردوسو نوری پاشا قوماندانلغیندا اسلام اؤردوسو آدی ایله باکی طرف یورودو ، و باکی ۱۵ سپتامبر (ایول) دا

تورک اوردوسو و آذری کؤنوللو (دا وطلب) قوشونو طرفیندن اوچ آی محاربه دن
صونرا آزاد ائدیلهدی، و اوندان صونرا حکومت مرکزی باکی یا انتقال ائتدی.
رسولزاده ۷ دسامبر ۱۹۱۸ (۱۲۹۸/۹/۱۰) ده باکی دا آذربایجان ملت مجلسی
نی آچدی و آجیلیش نطقینده بیله دئدی: "بیر دفعه یوکسه لن بایراق بییرداها
ائتمیز". آذربایجانین اوچ رنگلی و آی-اولدوزلو بایراغی ایکی ایل صونرا
قبیزیل اوردونون اشعالی یله آذربایجان ملت مجلسیندن و دیگر رسمی
بیئرلردن ائندیریلدیسه ده خاطره سی خلقین و اولادلارینین اؤره گینده، و
ذهنینده یا شاماغا دوام ائتدی و ۷۰- ایل صونرا اسمگه باشلایان آزادلیق
نسیمی یله ییئندن آذربایجان سماسیندا دالغالانماغا باشلادی!

مستقل آذربایجان جمهوریتی ایلك دفعه ایران دولتی، و صونرا باشقا
دولت لر طرفیندن رسماً تانینمیش و قورولان کابینه ده مساوات فرقه سیندن
باشقا دیگر پارتیالارین دا نماینده لری اشتراک ائتمیشلر.

مستقل آذربایجان حکومتی سوسیال دموکرات، عینی زاماندا ملی و مسلمان
بیر حکومت دی. حکومتین آنا یاساسیندا بو تون وطنداشلار: قادین - کیشی،
هر ملت و مذهبدن اولور اولسون، برابر حقوقلی تانینمیشدی. حکومت شعاعی
بو فارسی شعرله بیان ائدیلهردی:

هرکه خواهد، گو بیا و هرچه خواهد، گو بگو

کبر و ناز و حاجب و دربان در این درگاه نیست

(هرکس ایسته سه، گل سین و هر نه ایسته سه دئ سین)

کبر، ناز، و حاجب و قاپیچی بو درگاهدا یوخدور!

رهبری اولدوغو. مساوات فرقه سینین "استقلال" ادلی غزه تین ده شعاعی

(تورکلشمک، اسلاملاشماق و معاصرلشمک) ایدی.

حکومت، ایلك باشدان آنا دیلینین دولتین رسمی دیلی تانیدی و باکی دا

دارالفنون آدی یله ایلك آذربایجان اونیوئرسیتیه سینین قوردو.

۱۹۲۰- ده آپریل (نیسان) آییندا بولشویکلر قباقدان حاضرلادیقلاری

توطئه ایله بکی یا هجوم ائتدی لر و آپریلین ۲۷- سینده ۱۱- نجی قبزیل

اوردو باکی نی اشغال ائتدی و آذربایجان حکومتینین باشچیلارینین توتسوب

اعدام و یا حبسه سالدی و گویا یئرلی کومونست لردن بیر شهره و حکومت

قوردو. ییئنی قورولان مسکویا باغلی حکومت ده دوکتور نریمان نریمانوف

کیمی ملی شخصیت اولسا دا، ایشلر داها چوخ روس، ارمنی، گرجی لر الینه کئچدی

دؤننه قدر داشناک اولان میکویان، میرزایان لار کومونست پالتاری گئییب

اسکی انتقاملارینی جما عندن آلماغا، ملی آداملاری بورژواک خلق دشمنی آدی ایله قیرماغا باشلادیلار. بو باره ده، او صیرادا بیر آئی باکیدا گیزلنه ن و صونرا شاماخینین لاهیج قصبه سینه قاچان رسولزاده، لاهیجه یازدینسی "عصریمیزین سیاوشی" آدلی رساله سینده بئله یازیر:

"باکینین بؤتون شروتی تاراجه گئتدی. دکانلر عادتاً قولدوربا سارکیمی یاریلدی. اولر صاحب لرندن آلنه رق میراث کیمی پایلاندى. کندلیه طور باق کاغذ اوزرینده ویریلدیسه ده زراعتن محصولی ذخیره ما مورلری طرفندن چالندی. سنه لردن بری دپو اولنان نفت بلابدل روسیه یه آقیدیلدی. پارچه شکر، چای نه وارسا واکونلارا، گمیلره بوکلنهرک موسقوایه آپاریلدی. خلقین حقیقی شروتی، مالی منالی غصب اولنه رق پول دییه بولشه ویک کاغذلی دنیا نی بورودو. چورک ایسته یین آج خلقه طوب و مترالیوز گوستردیلر.

بیر ایکی "مسلمان" قومیسرن پرده سی آلتنده امور اداره تما میله روس آجنته لری و ما مورلری الینه کیچدی. مملکتی گویاکی آذربایجان قومونست فرقه سی اداره ایدير، حالبو که بوفرقه نن استناد ایله دیگی حقیقی قوت اکثرًا اجنبی و خرستیان عمله دن تشکل ائدن باکو سوویتندن عبارت، امضانی نریمانلار، علی حیدرلر قویارسا دا، احکامی میقویانلار، چورایفلر و سالویو- فلر یازیرلار." (۱)

بو باره ده کئچن ایل "وارلیق" نین ۷۵/۴ سایه سیندا نشر ائتدیگیمیز (نریمان نریمان نوفون) ایکی مکتوبو دا رسولزاده نین یازدیقلارینی ثبتوت ائدیر (۲)

رسولزاده ایکی آی گیزلندیکدن صونرا داغستاندا بولشویک حکومتی نین ما مورلاری طرفیندن توتولور و محاکمه اوچون باکی یا گتیریلیر و "چکا" اداره سینده کی آسوی آتدشل (خصوصی زندان شعبه سی) زندانینا سالی نیر و گئجه لر صوغو- سوآلا چا غیریلیر. رسولزاده نین توتولما خبری اونون قدیم مبارزه یولداشی و جانینی قورتاردینی استالینه چا تديریلیر. استالین ولادی قفقازدان باکی یا گلیر و گئجه و اقسیتی رسولزاده نین محکمه سینده حاضر اولور، قاضی نین یانیندا اوتورور، و بیر آز صونرا قاضی نی اوطاقدان چیخارتدیریر. صونرا رسولزاده یه: "منی تانیدین می؟" سوروشور. استالین

- ۱- املا رسولزاده نین اوز املاسی دیر، آنجا ق اوچ نقطه لی "ک" لار، "ن" یازیلدی
- ۲- نریمان نوفون ۱۹۲۳- ده استالینه یازدیگی مکتوبلار. وارلیق، صایی ۴-۷۵-۶۸

اؤزونو بئر کورکه (پوستین) بۆرۆدویو اؤچون رسولزاده اؤنؤ تانیا بیلیمیر
صونرا استالین کۆرکونو آچیب ، اؤزونو اؤنا تقدیم ائدیر (تانیتدیریر) ،
و اؤنؤن اؤچون مسکووادان باکییا گلدیگینی سؤیله ییر . استالین اؤنا :
سن آزادسان ، ایسترسن باکیدا قالابیلرسن ، ویا خارجه ، ویا منیمله مسکوویا
گئده بیلرسن ، من مصلحت گۆرورم منیمله مسکوویا گئده سن! - دئییر .

رسولزاده قبول ائدیر ، لاکن زندان یۆلداشی عباسقلی کاظمزاده نیسی
بیرلیکده آپارماغی ایسته ییر . استالین رسولزاده ایله کاظمزاده نی قطار
ایله مسکوویا آپاریر . رسولزاده قطارین یۆللانماسیندان قاباق صؤن دفعه
اؤلاراق عمیسنین قیزی اؤلان خانیمی و اؤشاقلارینی گۆرور و اؤنلارلا همیشه
لیک ودا علاشیر . رسولزاده نین یکی اؤغلو ، بیر قیزی واریدی . کیچیک اؤغلو
(آذر) اؤ زمان یکی ایلیق ایدی و آتاسی ایله ایلك گۆروشو ، صون گۆروشو
اۆلمۆشدور .

مسکووادا اؤنلارلا یکی وطاقلی بئر ائو وئریلیر . اؤنلار یکی ایسل
مسکووادا ، شرقیات انستیتوسونده فارسجا درس وئرمکله معاشلارینی تأمین
ائدیرلر .

۱۹۲۱- ده تقیزاده ایران حکومتی طرفیندن بولشویک دولتی ایله تجاری
قرارداد باغلاماق اؤچون مسکوویا گئدیر و رسولزاده ایله گۆروشور .
رسولزاده ، اؤنا باشیندان گئچنلری شرح وئریر .

رسولزاده ابکی ایل سۆرگون حیاتی یا شادیقدان صونرا ، دوستو کاظمزاده
ایله برابر علمی تدقیقات بهانه سیله لنینگرادا گئدیر ، و اؤرادا ن مساوا -
تچیلارین ، خصوصیه تاتارلارین کمکی ایله قایقلا فنلاند ، و اؤرادا ن آلمانیا
یۆلؤ ایله (۱۹۲۲) تورکیه یه کلیر و اؤرادا بیئنی دن مبارزه یه باشلاییر .

رسولزاده مسکودا ایکن بولشویکلرین تشویقی ایله آذربایجاندا قدیم
الفبانی دگیشدیریب ، لاتین حرفلرینی بیلتمک جریاننی قوتله نیر . رسولزاده
یازدیغی روسجا مقاله ده بؤ ایشین اسلام - تورک دنیا سینین مدنی (فرهنگی)
بۆتۆلوگونو بوزاجا غیننی خاطرلادیر و الفبانی دگیشدیرمک بیئرینه اصلاح
اۆلۆنما سینی تکلیف ائدیر .

رسولزاده استانبولدا " بیئنی قافاسیا " درگی سینی چیخارتما غا باشلاییر
و ۱۹۲۷- یه قدر آیدا ایکی صایی (توپلاشیق ۱۰۰ صایی) چیخاردیر . بؤ درگی
ده ایلك دفعه اؤز امضاسی ایله نشر ائدیگی " ضروری بیر ایضاح " و " استالینه
آچیق مکتوب " عنوانلی مقاله لرینده ، استالینه اسکی گنجلیک دوستونو

اؤلومدن قورتاردیغی و چون تشکر ائله دیکن صونرا، کومونیست پارتیاسی نین سیاستینی و مأمورلارینین خلقله رفتارلارینی تنقید ائدیر. رسولزاده "یئنی قافقاسیا" دا روسیه ده کی مسلمان تورکلرین مسئله لر- بندن بحث ائدیپ، اؤنلرین حق لرینی مدافعه ائتمیش، اؤنلارا اؤلونان حق سیز لیک و ظلمی دنیا عمومی افکارینا چا تدیر ماغا چالیشمیشدیر. تورکیه ده یایدیغی ایلك اثری "آذربایجان جمهوریتی، کیفیت تشکلی، و شیمدیکی وضعیت" آدلی کتابی اؤلموشدور. صونرا لاهیجده یازدیغی "عصریمیزین سیاوشی" آدلی رساله نی ده اسکی حرف لرله چاپ ائتدیرمیشدیر. (۱۹۲۳)

۱۹۲۷- ده سوونت روسیه نین تضييقی ایله تورکیه دن سورگون ائدیلمیش، اولاهستانا، صونرا آلمانا گئتمیش و روسیه محکومو ملت لرین قوردوغو "پرومت" آدلی جمعیتین درگی سینده ۳۹- ۱۹۲۸ ایل لرینده منتظم اولراق مقالری چیخمیشدیر.

۳۴- ۱۹۲۷ ایل لرینده برلین ده چیخان "استقلال" غزشتینده، صونرا "قورتولوش" (۱۹۳۵-۳۹) دا یازیلاری نشر ائدیلمیشدیر. آیریجا بو ایل لرده اروپادا چیخان "مسافات بولتن"ینده بیرچوخ مقاله لر یازمیشدیر. صونرا اؤنون نظارتی ایله آذربایجان مسئله سی ایله علاقه دار (لشهجه، آلمانجا) رساله و کتابلار نشر ائدیلمیشدیر. گئنه اونون آدی ایله "چاغداش آذربایجان ادبیاتی" (روسجا، ورشو ۱۹۳۶)، "آذربایجان مسئله سی" (آلمانجا، برلین ۳۸) و "آذربایجان" (فرانسیزجا، پاریس ۱۹۳۶) اثر لری نشر اولونموشدور.

۱۹۳۴- ده ورشووا گئدیپ، و سیاسی فعالیتینه اورادا دوام ائتمیش لکن ورشو روسلار طرفیندن اشغال اولونان دان صونرا برلینه گئتمیش آلمانلارا آذربایجان استقلالی اؤزه رینده هم رأی اولمادیغی اؤچون ۱۹۴۳- ده فکر لرینی بیر اخطاریه (*memorandum*) شکلینده آچیقلامیش و بخارسته گئتمیشدیر.

۱۹۴۴- ده بخارسته بولشویکلر طرفیندن اشغال اولونجا فرایبورگ، و صونرا آلمانین آمریکالی اشغال بؤلگه سینده گئچمیشدیر.

۱۹۴۷- ده تورکیه یه گلمیش، آنکارادا یئرلشمیش، و اؤلومونه قده ر (۶ مارس ۱۹۵۵) اورادا یاشامیشدیر.

رسولزاده ۱۹۲۲- ده استانبولدا "آذربایجان ملی مرکزی" نین صسدری اولموش و ۱۹۴۹- دا بو مرکزین تشبثی ایله آنکارادا قورولان "آذربایجان کولتور درنگی" نین فخری رئیس اولموشدور. بو درنگ ۱۹۵۲- دن بری آیلیق

”آذربایجان درگیسی“نی چیخاردیر .

رسولزاده آنکارادا یاشارکن معاشینی ملیکتا بخانا دا ایشله مکلّه تأمین ائتمیش ، فقط حیاتی نین صون گونونه قدر چیخیشلاری یله ، علمی آراشدیرمالاری ایله کتابلار و مقاله لری یله آذربایجان دا عوا سیننی ایزله میش ، و اونون اوغروندا یا شامیش ، اونون حسرتی یله ده اولموشدور . اونون فاجعه لسی حیاتی ، اوغرونا حیاتی نی وقف ائله دیگی آذربایجانین فاجعه سی دیر .

اونون اولومونده آنکارادا یا شایان های آذربایجانلیلار و تورک دوستلاری آغلادی و اونا طنطنه لی جنازه مراسمی توتولدو ، اوره ک یا خان آغلار اوغوندو . آذربایجان درگیسی نین خصوصی ماییسی قارا جلدده اونا حصر ائدیلمیش یازیلارلا چیخدی . هر طرفدن ”آذربایجان ملی درنگی“ نه وعائله سینه باشا غلیفی تلگراف و مکتوبلار گونده ریلدی . ایراندا تقی زاده کیمی شخصیتلر ”ایران ما “ و ” پرچم خاورمیانه “ غزشتلری اونون حقیقنده گوزهل یازیلار یازدیلار . لکن تأسفله خاطیرلاتمالی یام کی ، تورکیده یا شارکن حکومت طرفندن اونا و آذربایجانا لایق شکیلده رفتار ائدیلمه دی . حتی تورکلوگه یاراشان قوناق سئورلیک ده اونا گؤسته ریلمه دی . او ، ایملک سلمان – تورک جمهوریتی نین قوروجوسو و رهبری ایکن هر شئی نی وطنی ، و ایده آلی بولوندا الدن وئرمیشدی . اونو بیرقارداش اولکده سینده داها حرمتله قارشیلاییب ، داها یا خشی آغیرلایا بیلر دیلر !

x x x x

عائله سی : محمد امین رسولزاده نین نه وه سی اولان فیروزه خانم محدودوا وئردیگی معلوماتا گوره ، رسولزاده نین بویوک اوغلو ۱۹ یاشیندا ایکن ۱۹۳۷- ده ”تصفیه “ ده اعدام ائدیلمیش و ۱۷ یاشیندا کیچیک اوغلو آذر قازاغانا سورگون ائدیلمیش دیر . قیزی لطیفه خانم ۱۹۳۰- دا لاهیجلی داماد مسلم زاده ایله ائولنمیش ، لکن اونون دا اری حبه آتیلاراق اوزو ده قازاغانا سورولموش ، و اورادا وفات ائتمیش دیر . آذر بؤگون ۷۰ یاشیندا نقاش دیر ، و قازاغاندا ، قازاغاندا شهرینده یا شاییر .

رسولزاده صون زامانلاردا بیرله ستانلی قادینلا ائولنمیشدی ، فقط اوندان اولمادیر .

x x x x x

رسولزاده‌نین شخصیتی و مفکوره‌سی: رسولزاده‌نین شخصیتی و مفکوره‌سی باره‌ده تورکیه و شمالی‌آذربایجاندا بیرچوخلاری طرفیندن مختلف یازیلار یازیلیمیشدیر، فقط بهیزه‌گوره اؤنون حقینده قیما دا اؤلسا، ان گؤزل یازیلاری ایرانلی‌محقق لر، اؤجمله‌دن یاخین دوستو "تقی‌زاده" و فریدون آدمیت یازمیشلار. مقاله‌میزین صون حصه‌سینده اؤنو داها یاخشی تانیتماق اؤجون آدلارینی چکدیگیمیز یازیچیلاردان بعضی‌بارچالاری، ترجمه‌لری ایله برابر نقل ائده‌جه‌بیک :

" رسولزاده یکی از مردان نامدار فوق العاده بود که اگر بگویم من در تمام مدت عمر خود نظیر او را در مشرق زمین ندیده‌ام، هیچ نوع مبالغه نکرده‌ام. وی مردی تربیت شده و صاحب منطق قوی، و سلیم، صفای قلب و صدیق و راستگو و متین و پاک به تمام معنی و با ایمان به مرام خود و فداکار و جان نثار و مجاهد و صاحب نفس مطمئن بود که نظایر او در این زمان، در این سامان در حکم معدوم و شاید در همه دنیا معدود است. رسولزاده در عقاید سیاسی و ملی خود استوار و فوق التصور ثابت قدم و راسخ بود. در اخلاق شخصی سرمشق راستی و درستی و انصاف و اعتدال و متانت بود. هرگز در عمر خود یک کلمه برخلاف راستی حرف نمی‌زد و صدق محض بود و بالاتر از این هیچوقت مبالغه در کلام نمی‌کرد و اعتدال خود را از دست نمی‌داد.

او، از جریان امور عالم با اطلاع، و نویسنده زبردستی بود. قوت ایمان و قدرت بیان او حیرت‌انگیز بود، و من بسیار خوشبختم که او را شناختم و با او معاشر و بیشتر از رفیق بودم، و مفتون اخلاق او گردیدم. هر ملتی که چنین رجالی دارد، خوشبخت است. او پیشوای کامل‌العیاری بود و به پیروان خود القای شور و ایمان می‌کرد و من خوشبختم از یاد این که قسمتی از فعالیت سیاسی پرشور او در ایران و برای ایران بود و تا آخر زندگی علاقه و محبت خود را به ایران از دست نداد.

بعد می‌گوید: " صدسال دیگر او، پیغمبر و گانندی آذربایجان شمالی خواهد شد. " (پایان یک زندگی پر حادثه بقلم سید حسن تقی‌زاده. مجله سخن. شماره ۴ - ۱۳۳۴ - تهران)

مرحوم تقی‌زاده‌نین سؤزلری بیرر وجیزه‌دیر. یازدیقلارینی بؤتون وجودی‌ایله حس ائده‌رک، تاییینا آز راستلاشان بیلگی و قلمی‌ایله یازمیشدیر. اؤنلاری باشقا دیله چتویرمک ممکن اؤلسا دا، اصلی قدرتاً شیرلی اؤلسا - یاجاگی محقق دیر. بؤنو نظرده توتاراق فارسجا بیلمه‌ین اؤخوجولاریمیز

• اوچون ترجمه انده جه بییک .

ترجمه: رسولزاده، آدلی- سانلی، خارق العاده آداملاردان بییر ایدی. بۆتون عمر ومده، مبالغه سیز، شرقده اؤنون کیمی آدام گؤرمه میشم. زما- نیمیزدا، بیزیم اولکهلرده تایی تا پیلما یان، شاید بۆتون دونیادا چوخ آز اولان محمد امین رسولزاده تربیه لی، قوتلی، و ساغلام منطق صاحبی، تمیز قلبلی صداقتلی و دؤز دانیشان و متانتلی، تام معنا سیله پاک، دؤشونجه و مرامینا اینانان، فداکار و مجاهد و نفسینه صاحب بیر ذات ایدی .

رسولزاده اؤز سیاسی و ملی اینا ملاریندا تصورون فؤقوندا دؤنمز و محکم دی. شخصی اخلاقی جهتدن دؤزلوک، وجدان، اعتدال و متانتین تمثالی و اورنگی ایدی. او، حیاتیندا بیر کلمه یا لان سؤیله مه میش، مطلق دؤغرؤلوقدان آیریلما میش و دانیشیق لاریندا مبالغه ائتمه میش و اعتدالینی لدن وئرمه- میشدیر. او، دونیادا گئچن حادشه و جریا نلاری بیلیر، و ماهر بییربا زیچی ایدی. اونداککی ایمان و افاده قدرتی حیران ائدیجی ایدی. اؤنؤ تانید- پیغمندان و معاشری و بولداشان دا اونا یاخین اولوب، اؤنؤن اخلاقینا مفتون اولدو غومدان چوخ ممنونام . اؤنؤن کیمی دولت آداملاری اولن ملت خوشبخت دیر. او، تام معنا ساییله بیر اؤندر (رهبر) ایدی. اؤنؤن ایزله یین لره ایمان و هیجان تلقین ائدردی. اؤنؤن آتشین سیاسی فعالیت لریندن بیرحه سه سین ایراندا، و ایران اوچون جریان ائتمه سینی خاطر لار ک- اؤزومو شاد و بختیار حس ائدیرم. او، عمرونون صونونا قدر، ایرانا علاقه و سئوگی سینی لدن وئرمه دی. "صونرا بئله دشیر: " او، یوز ایل صونرا شمالی آذربایجانین پیغمبری و گانندیسی اولماق".

دوکتور فریدون آدمیت یازدیغی " فکر دموکراسی اجتماعی در نهضت مشروطیت ایران" (ایران مشروطیت انقلابیندا سوسیال دموکراسی فکری) آدلی تحقیقی کتابیندا رسولزاده نی ایراندا اجتماعی آزادلیغین ایلک تبلیغاتی و معلمی کیمی تانیتدی ریر و رسولزاده نین "تنقید فرقه اعتدالیون" رساله سیندن بعضی پارچالاری نقل ائدیر. مثلاً: اما "وطن عزیز ما ایران نیز از آنجائی که قسمتی میباشد از دنیا، بالطبع تابع جریان عمومی عالم بوده، محکوم اقتضات قانون تکامل میباشد. آن راهی را که ملل متقدمه عالم گذشته اند، ما هم خواهیم گذشت. استبداد ایران

عمر خود را به اتمام رسانید و انقلاب خونین سنوات اخیر، مشروطیت را پایدار نمود. بالطبع در دوره مشروطیت نیز ایران آن مراحل را که ملل

دیگر گذشته و میگذرانند طی خواهد کرد."

ترجمه: بی‌زیم عزیز وطنیمیز اولان ایران داهی دنیانین بیرپارچاسی اولدوغو اوچون، البته کی عموم عالمده کی جریانلارا تابع و انکشاف قانوبونا محکوم دور. مدنی ملتیرین کئچدیگی بولدان بیز ده کئچه جه ییک . ایراندا استبدادین ... عمری توکندی و صون ایلیرین قانلی انقلابی مشروطیتی برپا ائتدی . بیرطبقه نین حکومتی ملی حکومته چئوریلیمکده دیر مشروطیت دؤورونده داخی باشقا ملتیرین کئچیردیگی مرحله لری ایران دا کئچیره جک ."

بورادا ، رسولزاده نین ایرانی اؤز وطنی بیلدیگی و اونون قدراتی ایله نه قدر باغلی اولدوغو گؤزه چارپیر .
"دوکتور آدمیتین یازدیغینا گؤره بو رساله نین ۳ حصه سی سوسیالیزم باره سینده یازیلیمیشدیر . بو رساله سوسیالیزم حقیقنده فارسجا یازیلان ایلیک رساله دیر ."

رسولزاده نین ملت و ملیت حقیقنده ده دوشونجه سی ماراقلی دیر . اونسا گؤره : " ملیت بوگونکی مفهوم ایله بیرقان و عرق تأثیریندن زیاده مشترک حرث (فرهنگ) محصولی، مشترک بیر عرفان دیر" (عصریمیزین سیاوشی، ص ۳۵) .
صونرا بئله ادامه وئیریر: "بعضاً" ایکی آیری صویدان اولان حرثلیرین شتراکی او قدر صیقی اولورکی حدّ ذاتیندا بیثنی بیرحرث ، بیثنی بیرملیت نمونه سی حادث اولور" . بونون بارز مثالی فارسلا، آذری لریین مشترک ایران ملیتینی تشکیل ائتمه لری دیر .

رسولزاده ایلیک مسلمان جمهوریتی و مستقل آذربایجان دولتینی — قوروجوسو اولموشدور . فقط قوردوغو دولتین طالعی اونون اؤز طالعی کیمی فاجعه لی اولموشدور .

اونون فکرلیرینی تانیتماق مقصدی ایله ، مستقل آذربایجان حکومتی نین اساسینی و اکثریتی نی تشکیل وئرن مساوات فرقه سی نین اساسنامه سیندن بعضی پارچالارین نقل اولونما سینی فایدالی گوروروک .

۱ - آذربایجان خلق جمهوریتی شکلینده اداره اولونور .

۲ - دولتین رسمی دیلی تورکجه دیر .

۳ - قانون نظرینده ، جمله اهالی دین، مذهب و ملت آیرمادان کیشی و قادین مساوی دیر .

۴ - جمعیت یا خود اتفاق تشکیلی اوچون هیچکس دن اجازه ایسته مه گه

احتياج يوخذور .

۵ - محكمه لريال نيز قانونا تابع اولوب ، هر نوع مداخله و تضييق —
مصون قالمالىدير .

۶ - دارالفنون (دانشگاه) و ديگر عالي مکتبلرين جمله سى داخلې ايشلر —
پنده مختاريتلى و تدریسات خصوصوندا آزاد اولمالىديرلار .

۷ - تعليم ابتدائى و رشديه عمومى (متوسطه) مجانى و مجبورى اولمالىدير .

۸ - ۴۰ اوشاق توپلاشا بيلسه ، اقليتده قالان ملتار اوچون آچىلميش
ابتدائى مکتبلرده درسین اوز ديللرينده اوخونماسى مجبورى اولمالىدير .

۹ - مالکيت محدود دور ، و تورپاق اكينچى نين دير . يال نيز يئير
آلتينداكى معادن دولتین مالىدير .

۱۰ - اسلام دين عالم لرى نين حيثيت و حرمتلرينى تامين ائتمک و عينى
زاماندا مؤمنلرى اعتقاد و اجتهادلاریندا تاميله شرع شريفین وضع
ائيله ديگى اساسلار با غلاماق اوچون فرقه ادارهُ روحانيه نين الفاسينى
و علمانين روحانى ناميله ماً مورين دولتدن بير صنف مخصوص تشکيل ائتمه مه —
سينى موافق گورور .

رسولزاده نين اثرلريندن بحث ائتمکدن قاباق ، اونون شعريا راديجى —
ليغىنى تانيماق اوچون شعرلريندن نمونه اولراق "وطن قهرمانلارينا
اتحاف" آدلى شعرينى نقل ائديرىک :

هايدى (بالاه) اوغلوم ، من سنى بوگون اوچون دوغوردوم

خميرينى ايگيت ليک دوغوسويلا يوغوردوم

تورک اوولادى اودوركى ، يوردو اولان تورپاغي

آنا عيرضى بيله رک ياد آباغي با سدیرتماز

بیر يا بانجى بايراغى

اذان سسى دوپولان هئج بيريشرده آسدیرتماز

گئت اوولاديم ، ايللرجه اوغولسوز قالاييم

بو يارالى قلبيمه قارا داشلار جالاييم!

هايدى ، اوغلوم ، هايدى گئت ،

يا غازى اول ، يا شهيد! (1)

۱ - قايناقلاريمين زنگينلشمه سينده . منه يارديم اقدمن حرمتلى همكاريمو
دوستوم دوكتور محمد كنكرلى يه تشكر ائتمگى وظيفه بيليرم .

اثرلری : رسولزاده نین هامی اثرلری نین هله ده کرونولوژیک بیئر
سیاهه سی حاضیرلانما میشدیر . البته کی بییرگون اونون حیاتینین هر صفحه سی
کیمی اثرلری ده جدی شکیلده آراشدیریلجا ق و کلیاتی حاضیرلانجا قدیر .
بیزه معلوم اولان مهم اثرلری نین آدلاری بونلاردان عبارت دیر :
۱ - رساله تنقید اعتدالیون یا اجتماعیون اعتدالیون (فارسجا) ،
۱۹۰۹- دا تهراندا یازیلیمیشدیر .

۲ - آذربایجان جمهوریتی (تورکجه) ۱۹۲۳

۳ - مقدمه مرامنا مؤهذب دموکرات ایران (فارسجا) تهراندا یازیلیمیشدیر .
۴ - عصریمیزین سیاوشی . بو رساله آذربایجانین سیاوشی دبیاتینین
اؤلمز اثرلریندن دیر . مؤلف بو اثری بولشویک اشغالیندان سونرا گیزیلی
یاشادیغی گونلرده یازمیشدیر . اؤزو کتابین مقدمه سینده بئله یازیر :
" شاماخینین لاهیج قصبه سینده بیروطنداش ائوینده گیزلندیگیم گونلر
او ائوین کیچیک کتابخانا سیندا بیرنئچه فارسجا ، تورکجه و روسجا کتاب
واریدی . من او کتابلاردان " شاهنامه "نی سئچدیم . شاهنامه نی قاباقچادان
اوخوموشدوم ، گینه ده باشدان اوخوماغا باشلادیم . شرقین بو بؤیوک
رومانتیک اثری ، او زمان جوخ حساس اولان روحومی استیلا ائتدی . کئچیر-
دیگیمیز ماجرالی حیاتی شاعرانه بیروورته تازادان یاشا تدریران نه
حکایه لر ، دستانلار ، نه تیپلر ، نه فلسفه لر واردی . بونلارین یانیندا
مراقیمی ان جوخ جلب ائدن بییر حکایه ایدی : سیاوش داستانی . بو داستانی
او قدر سئویدیم کی ، نئچه دفعه اوخودوم و اوندان الهام آلاراق "عصریمیزین
سیاوشی"نی یازماغا باشلادیم . بودستاندا ، سیاوش کیکا وسون توران شهزا-
ده سی بییر قیزلا ائولنمه سیندن عمله گلیر و فردوسی اونو بئله توصیف
ائتدیر :

جدا شد ازو کودکی چون پری - به چهره بسان بُت آذری

ترجمه : اوندان پری (ملک) کیمی بییر چو جوق دؤغدو

اؤزو "آذری" بوت لرینه بنزه بیردی .

بو آذری بوته سیاوش آدی وئریلدی .

رسولزاده سیاوشی هرجه تدن آذربایجانا بنزه دیر . اونا کؤره ده یاز-
دیغی آذربایجان ماجراسی نین آدیننی عصریمیزین سیاوشی قویور . او ، آذری
تورکلرینی تورک صوبو ایله فارس کولتوری قاریشینی بیلیر و بئله دئیر :
بیزلرده تورکلرین منانت ، غیرت و جالیشقانلیغی فارسلا رین ذکاء و اینجه
لیگی ایله بییرلشمیشدیر .

۵. - دموکراسی نین استقبالی (تورکجه) استانبول
- ۶ - سوسیالیسمین سیری . تورکجه
- ۷ - روسیه ده سیاسی وضعیت
- ۸ - اختلاجی سوسیالیزمین افلاسی ودموکراسی نین گله جگی
- ۹ - ملیت و بولشویزم (مقاله لر مجموعه سی)
- ۱۰ - ملیت مسئله سی (مقاله لر)
- ۱۱ - استقلال مفکوره سی و گنجلیک .
- ۱۲ - مساوات فرقه سی نین قورولما تاریخی و آذربایجان دموکراتیک جمهوریتی تشکولونه دایر . آنسیکلوپدیا بریتانیکا .
- ۱۳ - آذربایجان شاعری نظامی . محمدامین رسولزاده - ۱۹۵۱ - آنکارا
- ۱۴ - تورک آنسیکلوپدیسینده آذربایجانا عاید مقاله لر .
- ۱۵ - دیگر مقاله و اثر لر .
- موسم علیف دین یازدیغینا گؤره بۆتون اثر لرینی پیغسان ۶۰/۵۰ جلد کتاب اولار . رسولزاده بعضاً "مقاله لرینی باشقا آد و امضالارلا نشر ائتمیشدیر . او جمله دن بعضی یازیلارینی " یالواج اوغلو " آدی ایله چاپ ائتمیشدیر .
- صون سۆز :
- ایندی هر شئی دگیشمک حالیندادیر . ۷۰ - ایل ، حقینده ان چیرکین بهتا نلاری صؤووروب ، حکومتی نی بۇرژوا و یابانجی او یونجاغی و خلق دشمنی کیمی تبلیغات آپاران دان سونرا ، ایکی - اوچ ایلدن بویانا وئرلین نسبی آزادلیق سایه سینده گینه آذربایجاندا محمدامین رسولزاده آذربایجانین اۆلمز حقیقی رهبری و اونون حکومتی یگانه ملی و مستقل حکومت کیمی اورتایا چیخیش و اونون اوچرنگلی و آی - اولدوزلو بایراقی اونجه خلق جبهه سی نین ، صون زامانلاردا دا حکومتین بایراقی سنجیلیب ، حتی اونون قوردوغو آذربایجان دوست اونيوثرسیته سی ۷۰ - ایله یاخین "کیروف" آدیله مشهور اولان دان سونرا گینه اسکی باتنی سی محمدامین رسولزاده نین آدینا چئوریلیمیشدیر . آلدیغیمیز خبرلره گؤره سووئت سوسیالیست آدی دا آذربایجان جمهوریتی نین قاباغیندان حذف ائدیلمیشدیر . بلی ، حقیقت هر زامان بولود آلتیندا قالماز ، وها مینی همیشه لیک آلداتماق اولماز !
- بۇگون شوروی رژیمی دؤورونده آنادان اولوب ، کومونیست تربیه سی ایله بویوین ، و او کولتورو آلان آیدینلار داعی رسولزاده نی شمالی آذربایجانین حقیقی رهبری و ابدی اوندیری کیمی تانیماغا و سئومگه باشلامشلار . باکی و نخجواندا چیغان مطبوعا تین بیر حصه سی رسولزاده و اونون اثر لرینه حصر

ائىدىلمكەدەير . بۇرادا ، نىمىنە وچون سوۋىت رۇمىيىدە بۇيۇك شان - شەھىرەت قازانمىش اولان ، و قىزىل اوردۇ ايله تىرىزە گلن پروفىسور جەفر خندانىن اوغلو پروفىسور "رفىق ذكا خندان" نىن آنكارادا رسولزادە نىن قىبرىنى زىيارەت ائىدىرگن سۇيلىدەيگى شەردن بىر پارچا سىنىنى نىل ائىدىرىك :

مىمدا مىن رسولزادەيە

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

درمان دىلەين يۇردوموزون دردىلى گونۇندە

قلىبىم يانىيور آنكارادا قىبرىن اۇنۇندە

... انسانلارا حرىتى جانان دىلەدىن سن

مىلتىرە استىقلىكى، سن مۇدەلەدىن ، سن

سن سۇيلىدەين آلچاق ياغىلار توركلرى بىئىنمىز

بىركىز اوچالان بايراغىمىز بىرداھا ائىنمىز

يۇردون ان اذىتلى، ان عىلتلى چاغىنىدا

تورك دولتى قۇردون ابدى تورك اوچاغىندا

كئچمىش دىئەم ، كئچسە دەيئتمىش ايل اوچاغدان

گۇردۇكجە او براق گونۇ يئتمىش ايل اۇزاقدان

گل ايندى عزيز يۇردونا يۇردداشلارى دىندىر

دىندىر كى، اۆركلردە جۇشان ماھنى سىندىر

آردىندا گئىدن جانلى ايگىدلر سنى سىلر

اۇغۇندا اولن شانلى شەيدلر سنى سىلر

... آند ايچدىك آدىن آندىمىز اۇلدۇ، جانىمىز سان

جانلار سنى قىربان جان آذربايجانىمىز سان

اى مىلتىنە آيدىن افقلىر آچان اوستاد

آغ گونلرىن عشقىلە شفقلىر ساچان اوستاد

گل سئوگىلى با شكندىنە (بايتخت) با شكندىنى اىستر

دۇوران دگىشىب گون دگىشىب حكمونو گۇستر

... ابللىلرى با شكندىن اينانچىنلا چىخا رتدىق

يول گۇستەرن البتە كى، سنىن بىزە آرتىق

ائىنمىز بىئىرە بىرىول اوچالان بايراق امىن دىن

ايمانلى رسول اوغلو بۇيۇك مىمدا مىن دىن

تاریخده قالیرسان اوندولمار صوی آدینلا

عشقیبنله، غرورونلا، وقارینلا، آدینلا. (۱)

پروفیسور خندانین بوشعری، بیزه تقی‌زاده‌نین اوتون حقیقنده یازدیغی مقاله‌سینی خاطیرلادیبسا دا، اوتون رسولزاده حقیقنده کی اون گوروشو (پیش‌بینی) یوز ایل یوخ، ۳۵ - ایل صونرا گئرجکلشمیش (تحقق) و بوگون بئله بو طالع‌سیز رهبرین شخصیتی آنا یوردوندا بایراقلاشمیشدیر.

۱ - "آذربایجان تورکلری" صایی ۴ - تموز ۱۹۹۰ استانبول

قاینالار:

- ۱ - محمد امین رسولزاده: بایراقلاشان شخصیت. آذربایجان جمهوریتی کتایی اؤن سؤز، دوکتور یا ووز آق پینار، عرفان مراد ییلدیریم، صباح‌الدین چاغین، ۱۹۹۰ - استانبول
- ۲ - آذربایجان آیلیق کولتور درگیسی (مارت ۱۹۵۵). آنکارا
- ۳ - عصریمیزین سیاوشی، محمد امین رسولزاده (۱۹۲۳) استانبول
- ۴ - آذربایجان میثاق ملیسی: محمدزاده میرزابالا (۱۹۲۷). استانبول
- ۵ - آذربایجان تورکلری، صایی ۴ - استانبول
- ۶ - وارلیق، صایی ۴ - ۷۵ - ۱۳۶۸ دونا مه‌ازدکتر نریمان نریمانوف صدرکمیته انقلاب و کمیته اجرائی آذربایجان شوروی.
- ۷ - فکرموکراسی اجتماعی در نهضت مشروطیت ایران، فریدون آدمیت، تهران
- ۸ - ایدئولوژی نهضت مشروطیت ایران، ف. آدمیت، تهران
- ۹ - پایان یک زندگی پر حادثه: سید حسن تقی‌زاده، مجله سخن شماره ۴ - ۱۳۳۴
- ۱۰ - ورق‌های تاریخ مشروطه، حیدر عموغلو و محمد امین رسولزاده، عبدالحسین نواشی، مجله یادگار، سال پنجم شماره اول و دوم
- ۱۱ - آذربایجان درگیسی، نمره ۲۷۱ و ۲۶۹ - ۱۹۸۹ - آنکارا
- ۱۲ - آذربایجان ژورنالی: عصریمیزین سیاوشی ۴ - ۱۹۹۰ ماییس علیزاده گل‌جک نسلره خطاب، موسوم علیف
- ۱۳ - آذربایجان نین روحو (رسولزاده‌نین حیاتی)، اوندولموش صفحه‌لر، موسوم علیاوغلو، آذربایجان ژورنالی ۳ - ۱۹۸۹، صفحه ۱۸۳/۱۷۸
- ۱۴ - آذربایجان استقلال مجالدله‌سی تاریخی، حسین بایقارا - ۱۹۷۵ - استانبول
- ۱۵ - آذربایجان دموکراتیک رسوبلیکاسی دؤورونده ادبیات: آلخانممدوف اولدوز، صایی ۵ - ۱۹۹۰

● ایفبا مسئلهسی بـارهده.

قیدلـسر

۱۹۸۸ نجی ایلده دیگر مسئله لر له یاناشی ، ایفبا دگیشیکلیگی ده مذاکره اولونماغا باشلا دیقدا ، چوخ آز آدام مذاکره نین بوقسـدر هیجانلی و سرعتلی کئچه جه گینی و قیما زماندا ایندیکی نتیجه لـسری وئره جه گینی گوزله بیردی . بوقدهر درین و مرکب مسئله اوچون اصلینـده قیما بیر مدت صابیلان ایکی ایل عرضینده ، واقتیلا دولاییلی و اوستـوـ اورتولو تنقیدلر ایله کسگین لشمیشدیر کی ، ایندی آرتیق کیریل ، یعنی روسی ایفباسی نین دگیشدیریله جه گینی ، حتی اونون لاتین ایفبا سیله عوض اولونا جا غی دشک اولار قطعی لشمیشدیر .

بیز بیرسیرا مقاله لر سیلسیله سینده . ایفبا مسئله سی نین یاغین کچمیشینی و مذاکره نین ایندیکی وضعیتنی قیمتلندیرمه گه چالیتا جا غیق .

● شرقدن غربه ، غربدن شمالا

دیگر مسلمان جمعیت لرده . اولدوغو کیمی ، شمالی آذربایجان سـدا دا ۱۹۲۰ نجی ایللرین مـونونا قدهر ، عرب ایفبا سیندان استفاده اولونوبـ دو . عرب ، فارس ، ویا تورک دیل لرینده یازیلدیغینا باخما یاراق ، بوتون مکتوب اثرلر بو ایفبا دا ایدی . ایرانلیلار و تورکلر عرب ایفبا سینسی اوز دیل لرینه اویغونلاشدیرماق اوچون اونا بیرسیرا اشارلر و علامتـلر علاوه ائتمیشدیلهر ، آنجا ق ایفبا نین اساس قورولوشو گورونوردو . بـبـ اولدوقجا طبیعی وعادی اولسادا ، ۱۹ نجو عصرین ایکینجی یاریسیندا عرب ایفباسی نین تنقیدی و اونون اصلاحینا و حتی دگیشدیریلمه سینه جا غیر ـ یشلار یوکسلی . بو حرکت رهبرلیک ائدهن تیفلیمده شرق دیل لری نیـ

یوکمک سویه‌لی رسمی مترجمی ایشله‌ین میرزا فتحعلی آخوندزاده ایسیدی. او ، اصلا ایران ارمنی‌لریندن اولان دوستو ملکم خانلا بیرلیکده ، مسلمان شرقین اوچ اساس دیلی یعنی تورکجه ، فارسجا و عربجه نین او واختا کیمی مشترک الیفا سینی اصلاح ائتمک و یادگیشدیرمک باره ده جدی فعالیت گؤستردی . آخوندزاده بیرینجی مرحله ده عرب املا سینین کؤکونلندن اصلاحینی ایکینجی مرحله ده ایسه اونون تما ما" دگیشدیریلیب لاتین و روسی حرف لری نین ترکیبیدن عبارت مرکب و چولقاشیق تزه بیر الیفا یلا عوض اولونماسینی تکلیف ائدی لکن عرب عالمیندن آخوندزاده نین فیکیرلرینه هر هانسی عکس صدا گلمه‌دی . ایراندا و عثمانلیدا ایسه آخوندزاده و ملکم خانین بو فیکیرلری معین مباحثلر اولیاتدی ، آنجا ق تهران و استانبول الیفا نی دگیشدیرمک و حتی بو قدر کسکین شکیلده اصلاح ائتمک فیکیرینه عملده محل قویما دیلار .

آخوندزاده ۱۸۷۸ نجی ایله وفات ائندن صورنا الیفا مسئله‌سی گونده لیکن جیخا ریلما سادا ، اوز کسکین لیگیسی نسبتا" ایتیردی و نهایت عصریمیزین ایلک اونیللرینده بئیندن جانلاندی ۱۹۲۵ نجی ایله آذربایجاندا سووئت حاکمیتی ، ۱۹۲۳ نجو ایله ایسه تورکیه ده جمهوریت قورولدوقدان صورنا رسمی ماهیت کسب ائده رهگ عرب الیفا سی نین اساسا" دگیشدیریلمه‌سینه و اونون لاتین الیفا سیله عوض اولونماسینا آپاریب چیخارتدی . او واختلاردا ایندیکی کیمی الیفا مباحثه سی نین بیر علمی ، بییرده سیاسی - اجتماعی ماهیتی واردی . دیلچیلیک باخیمیندا ن بیرسیی را تنقیدلر ایره‌لی سورلوب مثلا" دئیلیردی کی عرب الیفا سی نین موجودمشکلی تورک دیلی نین صا شت لرینی ، او جمله دن (او) ویا (ای) س لرینی ، عکس ائتدیرمیر ، یا خود عین (ز) سی او حون عرب الیفا سینا او یغون اولاراق دورد آیری حرف واریر و بو وضعیت ، املاتی ، بئله لیکلر ده او حوما ق ویا زما ق ها بئله اویره نمک و اویره تمک ایشینی جتس اندریر سوتنقید اساس سیز

دشیلدی ، هرچند او واختلار بئله ، مثلاً همزه (۰) اشاره سیندن استفاده ائده رهک ، تورک دیلی نین املا سیندا یارانان بۇ کیمی چتین لیکلرین بیر قیسمی معین درجه ده حل اولونماغا باشلامیشدی . اگر مسئله ساده جبهه بوجور املا چتین لیکلریندن عبارت اولسایدی ، هر حالدا علاوه اشاره لردن استفاده ائتمک کیمی اصلاحاتلا سهمانا مالینا بیلردی ، آنجا ق ایفبا مباحثه سی نین بیرده سیاسی ماهیتی واردی معلوم اولدوغو کیمی ۱۸۵۰نجی ایلدن ۱۹۲۰نجی ایله کیمی دؤور ، یاخین شرقده گرگین اجتماعی انکشافلار اصلاحات حرکت لری و حتی انقلابلار دؤورو دور . کؤهنه پرست لیگه واستبدادا قارشی عصیان قالدیران تجدد ، آزادلیق و معاوات حرکتی نین اساس ایله م منبعی آوروپا ایدی . تورکلر بۇ ایله مای بیر باشا ، قافقاز لیلار ، روسیا واسیطه سیله ایرانلیلار ایسه قافقاز و یاتورکیه یولویلا آوروپادان آلیر- دیلار . ادبیات ، مطبوعات ، موسیقی ، معارف ، اجتماعی تشکیلی و حتی آداملار- بین شخصی حیاتینا او جمله دن گشیمینه دخی نفوذ ائدهن معاصرلیک و تجدد ایفبا مسئله سینده ده تاءثیر سیز قالابیلمه دی . خرافاتا و جاهلیته قارشی عصیان بعضی لرینده بئله تمایل یاراتدی کی ، مدنی حیاتا نائل اولماغین بیر واسیطه سی ده مسلمان شرقین عرب ایفبا سینی دخی آتیپ "فرنگستان" نین لاتین ویا روس ایفبا سینی گؤتورمکدیر ! اونلار اوچون عرب ایفبا سیندان استفاده ائدیب ، ائتمه مک املا مسئله سیندن چوخ سیاسی ، اجتماعی اهمیته مالیک ایدی . قافقاز دا قسماً اسلام علیه داری شکیل قازانان بسو جریان ، داها صونرا یارانان کومونیست حرکتی نین آتشیست تبلیغاتی ناسام او یغون قالیردی .

مباحثه نین ضایللار آراسیندا معین درجه ده دوام ائتمه سینده باخما یاراق ۱۹۲۰نجی ایله کیمی یعنی حتی ایکی ایلیلک ملتچی مستقل آذربایجان جمهوریتی دؤورونده ایفبا دکیشیک لیگی جدی و عملی شکیلل آلمادی و بۇ دؤورده عرب ایفبا سیندان استفاده اولونماغا دوام ائدیلدی .

۱۹۲۰ نجى ايلده مستقل جمهوريت زورلا دئوريلديكن و بولشويك حاكيمتى قورولاندا ن ايل ياريم صونرا ، يعنى ۱۹۲۱ نجى ايلين مۇنۇندا كۆمونىست لرين قۇردوغو يىئنى حاكيمت اۇرقانى اولان " آذربايجان خلق كومسیرلری سۇوشتى " نين قرارى ايله " يىئنى اليغبا كميته سى " باراديلدى همين كميته لاتين حرف لرينه اساسلانا ن يىئنى اليغبا لايحه سيني حاضرا لاي و آذربايجان سۇوشت حكومتى ۱۹۲۴ نجو ايلده بو اليغبا دان استفاده ائتمك باره ده رسمى قرار قبول ائتدى . باشقا سۇزله ، بعضى ادعالارين عكسینه لاتينا كئچمك ۱۹۲۶ نجى ايلده با كيدا كئچيريلن بيرينجى توركولوژى كنفرانسىندا يۇغ ، اوندان ايكي ايل اول قراره آلينميش ، آنجا ق كتفرانسى اشتراكچيلارى نين جو خودگينيگليكه طرفدار چيغما راق اۇنۇ علمى - نظىرى جهتدن اساسلانديرما غا جاليشمىشديلار . ونهايت ۱۹۲۸ نجى ايلده آلينا ن رسمى وقطعى قراره اساسا ۱۹۲۹ نجو ايلين اوليندن اعتبارا شامالى آذربايجاندا لاتين اليغبا سينا كئچيلدى .

مارا قليدير كى ، همين ۱۹۲۰ نجى ايلرده ، شامالى آذربايجان ليلارلا بيرليكه ، يىئنى سۇوشت دؤولتى نين بوتون مسلمان خلقلرى ، مانكى واحد بير مركزدن اداره اولونورلارميش كيمي اۇز اليغبا لاريني ترك ائديسب لاتين اليغبا سينا كئچميشلر . حادشه لرين گئديشينه باخديقدا ، جتىن ثبوت ائتمك اولار كى ، مسكوانين تمثيل ائتديكى بولشويك حاكيمتى ويا روسلار ، لاتين اليغبا سينا كئچمه يى سۇوشت دولتى نين مسلمان خلقلرينه زورلا قبول ائتديرميشلر . آنجا ق بودا آيدينديرگى ، اۇنلار همين خلقلرين اۇز مىلى - دينى ميراثيني ، " انگلس " ين تعبيريله دئتمك " لعنته گلميش عرب اليغبا سيني " آتيب لاتينا كئچمه سيني لىنين سۇزويله " شرقين بۇيوك انقلابى " آدلانديريب حمايه ائتميشلر ؛ بۇرادا مسكوليتىن مهم حصه سى هر حالدا بيزيم اۇز داخلى وضعيتميزده ، عاليملر يميزده و ضياليلار يميز - دادير . اۇنلار ، ۲۰ نجى ايللرين طوفانيندا ، عرب اليغبا سى نين چا تيشماز

-لېښېنى معارف لىنمەگە و اجتماعى ترقى يە انكل اولدوغونو شېوت اشمەگە
ولاتىن اليفباسى نىن ، مسلمان خلقلر اونونده " بىشى افقلر" آچا جا غېنىسى
گۇسترمكلە مشغولدولار وچوخ آز ادام ، ايندىكى كىمى " مین ایللیک اليفبا -
میزدان " قۇپار بىلدېغىمىز و واحد بىر خلقىن ايکى آيرى اليفبا آراسىندا
پا چا لاندىغېنىنى فاجعە كىمى گۇرۇردو .

آما شرقن بۇن - د - . " بۇيوگ انقلابى اولدوقچا قىما عۇمۇرلويديو
۱۹۳۰ نجو ایللرده لاتىن اليفباسىنا قازشى تېلېفانتى جريان باشلانمىدى .
تېكنىكى جھنن سادە جە دىشلىردى كى ، روس اليفباسى نىن لاتىندان داھا
چوخ علامت و اشارەلرى وار وبۇ سېدن ، روس اليفباسى ، سۇوتت اتفاقى -
نىن مسلمان خلقلرى اوچون داھا الوثرېتلىدېر . آما ، بۇ ، حقيقتە اويفون
اولما ماقلا بېرلىكده ، خىردا بىر دىلېل ايدى . اصل اعتراضلارېن يىئەنە سىياسى
ماھىتى واردى . ۱۹۳۹ نجو ایلده لېتتۇر تورنايا ، قازشتا بازىردى كى ،
" لاتىن اليفباسى (۵۰۰) بۇيوگ روس خلقى نىن مدنېتىنە باخىن لاشماق اوچون
لازم اولان بۇتون شرايطى تامىن اتمىر " . دىشلىردى كى ، روس اليفباسىنا
كېچمكلە ، تورك و تاجىك خلقلرى روسجانى داھا آسان اوېرەنەچك و ايكى
اليفبا يا احتياح قالما يا جاقدير . باشقا لارى دىشلىردى كى ، مسلمان خلقلر
آراسىندا آرتىق روس علمە دارى حسلر قالما بېب وبۇنون اوچون روس اليفبا -
سىنا كېچمك روسلاشديرما ، تدبىرى كىمى قىمتلندىرېلېمىە جكدير . داھا سونرا لار
ايسە ، سووتت عالمى باسكا گوف روس اليفباسىنا كېچمىيى بىئە شىرح
اىدىردى : " روس اليفباسى نىن اكثر دىلېلر طرفىندىن قېول اولۇنما سى
تكجە او دىلېلرېن انكشافىنا تحفە قۇنما قلا كفايتلنمە مېش ، ها بىئە
مختلېف س - س - رى خلقلرى نىن ، روس دىلېنە حاكم اولما لارېنا و روس مد -
نىتى نى منىمە مە لرېنە بۇيوگ بار دىم گۇسترمېشدير . "

بۇخارى نىن غلى آيدىن اولدوقدان سونرا تورك و تاجىك خلقلرى

۳۰ نجو ایللرېن اېكىنجى بارىسىندا ائلىككە روس اليفباسىنى قېول

اشدیرلر . ۱۹۳۹ نجو ایلده س-س-ری علملر آکادئمیاسی نین آذربایجان شعبه سی و آذربایجان باریجیلار اتفاقی نین چاغیردیغی " ضیالییلار بیغینجیغی " ندا روس الیفباسینا کئچمک ایشی وتزه الیفبانین لایحه سی ن-د " مذاکره " اولونور و دوز آلتی آی صونرا ، ۱۹۴۰ نجی ایل یانوارین بیریندن اعتباراً بیئنی ، بوسفر روس الیفباسینا کئچیلیر . بو کئچییش ایسه قاباقکی نین عکسینه ، اوقدهر تله سیک و گوسته ریشلی حیات کئچیریلیر کی صونرالار بو الیفبا دا دفعه لرله دوزه لیشلر آهار یلمالی اولور .

مراقلیدیر کی ، ارمنی و گورجو خلقلری نه معاصرلشمک و معارف لئتمک اوچون لاتینه کئچیرلره نه ن-د - " بویوک قارداش " اوز الیفباسینی اونلارا قبول ائتدیره بیلیر . اونلار ، اوخو - بازی ایشینی آسالاشدیرماق مقصدیله اوز الیفبالاریندا بعضی اصلاحتلار آهار سالاردا . ملی منلیکلری نین ترکیب حصه سی حساب ائتدیکلری همین الیفبالاری قوزوبوب حفظ ائتمکده موفق اولورلار .

شمالی آذربایجان جمهورى یسینین

بایراغی دگیشدیریلدی

باکی رادیوسونون وئردیگی خبره گوره سووت آذربایجان جمهورىسی رسمی بایراغی دگیشدیریلیمیش و ۲۰ - ۱۹۱۸ ایللرینده مساوات حکومتینین سئجیدیگی آی اولدوزلو اوچ رنگ بایراق یئنی آذربایجان رسمی بایراغی سئجیلمیشدیر .

وقتیه مساوات حکومتینین قوروجوو رهبری محمدا مین رسولزاده غربت اولکهلرده سورگون ومهاجر حیاتی یا شارکن دفعه لرله یازیلاریندا و چیخیشلار-یندا دئمیشدی کی :

"بیر دفعه قالدیریلان بایراق بیرداها ائتمز ؛ "

اولوپینغیریمیز حضرت محمد (ص) ین دوغوم گونونه

فضولی نین قوشدوغوغزل

أَشْرَقَتْ مِنْ فَلَكِ الْبِهَجَةِ شَمْسٌ وَلَهَا
چيخدی بیرگونکی ضیا سیندا تما میزسل
أُولَدُوا بِأَرْضِهَا رَوْحِي بِبِرْدَرٍ بَيْتِيْمِ
اولدوبا زارجهان رونقی بیردر بیتیم
رَتَبَهَا حِكْمَتِي مَعْرَاجِ كَمَا لَيْدُ كُورَه
رتبه ای حکمتی معراج کمالیند کوره
مُنْهَيْتِي مَعْرِفَتِي حَالِ دَلِيْلَه دَانِمِ
منهیی معرفتی حال دلیله دانیم
نتجه تقریر ائده یوم وصعینی بیرشا هونگیم
آنا وما فاولایا سین ومُعَرَّفَ طَاهَا
ای فضولی ره شرغینی توت اول راهبرین
بو طریق ابله ضلالتدن اوزون ائیله رها

۱- سئویج فلگیندن بیرگونش ظهورا ائتدی وعالم اؤنون اوزون نوروستوینج-
له دولدو.

۲- شها : اولدوزو ۳- بیلدیرمک ، خبروئرمک ۴- خبرگتیره ن، پیغام گتیره ن.

حمیدفرشی

" مبعث "

أُو كُوْنْدَه مُحَمَّدًا قَارَا مَكْدَه
باش آلدی بول لاندی
دَا غَلَارَا صَارِي
گُونُول كده رلیدی یا شلیدی گوزلر
رنگ اولموش غصه دن بئله صا پ صاری
اؤگونده محمد (ص) دیزا وسته چوكوب
آغلادی ، سیزلادی ، جهلین الیندن
ای قدرتلی تانری دبله گلمیشم
بو جا هل ملتین عملریندن
آغیربیرسجده به گئتدی محمد (ص)
اوزون فیکیرلره یئنده ده دالیدی
گشجه نین خلوتی ، داغین سکو تو
صانگی لایلای دئدی ، هوشونو آلدی
محمد (ص) حرادا هوشلانان زامان
خلوتده گیزلی ال اؤنو دهرتدی
ایشیقلا صا چیلدی هنیرتی گلدی
گوربیر سریا نقیسی داغی تیتره تدی
اقره بِسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ
اوخویا محمد (ص) الله آدینان
ای اُمّی محمد (ص) ای منیم بئدم...
ایشیقلا صا چیلدی هنیرتی گلدی
گوربیرسی یا نقیسی داغی تیترتدی

اَوْخُويا محمد (ص) آلله آدينان
 اَوْخُو بولوحهنى سوزومه اينان
 بىرلظه جانيندان گيزيلتى قويدو.
 دويوندو اوردى، قاماشدى گوزو
 ميهوت اطرافينا اوزون چتوبردى
 كيم كورسون هاياندا ن اشيديرموزو
 اقره بىمىر يگه الذى خَلَقَ
 بيشده، بىر ندا اُونو سلهدى
 لَوْحُون ايشيفيندا حيرتده قالدى
 دفعه لرندانى جانلا دىنلدهى...
 مکتبه گشتمدين اومتى محمد (ص)
 يومدونشچه لحظه آچدى گوزلزين
 بىر آندا ماشدىكى اَوْخويا بىلمير
 اَوْخُو. نورما جان لوغين سوزلرين

اَوْخُو دودالينجا بوتون انسانلار
 اَوْخُو بوب دوتونسون حقيقت سوزون
 اَوْخُو دوا لوسون كى، زيانكار انسان
 اشيتىمين سوزلرين، تانى سينا اوزون
 ايللر گليب، كچيب عصيرلز اوتوب
 تمدن ما بىلمير يتنه جهانست
 حُریت يولوندا ن آشيب، چاشا نلار
 بىر عمللريندن چكىمىر خجالت
 محمد (ص) محمد
 حرا دا آديغين مقدس مىسى
 نه دندىر انسانلار اشيدده بىلمير
 قارا گونا نسانلار قرنلر كچيب
 هلهده سوزووى دوسونه بىلمير..

* * *

آذربايجان جمهوريتى

كيفيت تشكلى وشيمديكى وضعيتى

يازان : محمدامين رسولزاده

بؤكتاب ۱۹۱۸ ده رحمتلى محمدامين رسولزاده تين رهبرلىكى ايله
 قورولان و ۱۹۲۰ ده ۱۱- اينجى قيزيل اُردونون هجومى ايله بىخيلان، تاريخده
 ايلك مسلمان جمهوريتى اولان آذربايجان جمهوريتى حقنده، اُونون رهبرى
 طرفندن يازيلميش و ۱۹۹۰ ده توركيه ده لاتين حرفلرله باسيلميشدير.

داغىلار قىزى

يازان : مهرداد كاويان پور

چاپدان چيخدى

در قسمت اول این مقاله که در شماره ۲- ۶۸ خرداد و تیر ۱۳۶۷ مجله وارلیق چاپ شد ، با اشاره به پیشینه تاریخی ما قلمرو قشلاقی ، آمار و طایفه ها و آداب و رسم مربوط به کوچ و مسیرهای کوچ عشایر مغان به مراتع بیلاقی مورد بررسی قرار گرفت . اینک در قسمت دوم مقاله ، قلمرو طایفه‌ها در مراتع بیلاقی ، بیلاقات کوچ نشینان سیلان ، آلاچیق ، چوپان ، نقش‌زن در فعالیتهای عشایری و صنایع دستی عشایر آذربایجان مورد بحث قرار میگیرد .

به اطلاع میرساند مقالاتی که به این صورت در مجله محترم وارلیق به چاپ میرسد ، اطلاعات خلاصه شده ایست از مجموعه تحقیقی که در آینده نزد یک به صورت کتاب در اختیار علاقمندان قرار خواهد گرفت .

ایلات و عشایر آذربایجان شرقی (۲)

عشایر آذربایجان در نیمه بهار ۵ سال دشت مغان را به سوی بلند-بهای سیلان و قره داغ ترک میکنند . ۱۵۱. سئون ها در ارتفاعات سیلان و ایل ارسباران در کوههای قره داغ بیلاق میکنند .

ارتفاعات سیلان در قلمروی به پهنای ۴۰ و به طول ۶۰ کیلومتر اطراق تابستانی بیش از ۱۰۰۰ اوبه عشایری است . در قسمت غرب سیلان طایفه‌های ی طالش میکائیل لو ، خلیفه لو ، اودولو ، عیسی لو ، لاهرود ، قوچا-بیگلو ، بالابیگلو و طایفه‌های مغانلو ، جلودارلو ، گیگلو ، هومونلو ، بیگه بو ، مرادلو ، حسین حاجی لو در حومه مشکین غربی ، طایفه‌های دمیرچی لو ، حاجی خواجه لو ، قورتلار ، قسمتی از مغانلو در ضلع مشرف به شهرستان سراب و طایفه‌های آرالو ، تکلک ، حاجی خواجه لو ، ساری - نصیرلو و چند طایفه دیگر در اطراف آبگرم معدنی سرعین و ارتفاعات بخش نیر بیلاق میکنند . طبیعت سیلان زیبا و شگفت‌انگیز است . مراتع سرسبز و خرم آن کوچ نشینان دشت مغان را از کیلومترها فاصله به سوی خود فرا میخواند تا زندگی خود را به مدت پنج ماه در بلندیهای سیلان ادامه دهند .

دسترسی به مراتع در شرایطی که در قلمرو قشلاقی ، زمین به خشکی گراشیده انگیزه عشایر در سفر به ارتفاعات سیلان است .

وسعت کل اراضی مرتعی محدوده سیلان را ۶۰۰/۰۰۰ هکتار تخمین می‌زنند چمنزارهای وسیع و قطعات مرتع، همراه با تخته‌های عظیم سنگ و دره‌های پر شیب و عمیق، همچنین قله‌های سر بفلک کشیده در سراسر محدوده سیلان پراکنده شده‌اند.

طبق برآورد یک‌گروه مطالعاتی حدود ۳۰۰ هزار هکتار از مجموع مرتع سیلان برای چرای گوسفندان مناسب است. با احتساب ۳۰۰ هزار هکتار اراضی مرتعی و استفاده از برآورد ۱۲۰ کیلوگرم بازده در هکتار مجموع تولید سالانه علوفه در مراتع سیلان به ۳۶۰ هزار تُن بالغ می‌شود. این مقدار علوفه با احتساب متوسط مصرف روزانه هر دام و بادر نظر گرفتن طول فصل ییلاق (۱۶۰ روز) فقط برای $\frac{1}{4}$ میلیون رأس دام کفایت می‌کند.

کارشناسان مرتع در ایران کلاً توافق دارند که مراتع کوههای سیلان در سال -هایی که میزان بارندگی به حد معمول باشد، پس از مراتع منطقه خزر سبزترین چراگاههای ایران بحساب می‌آید. ولی اعمال سیاست‌های تخریبی در گذشته، فشار چرای بی‌رویه، خشکسالی، گسترش کشت‌دیم در اراضی مرتعی توسط روستائیان و عدم اجرای به موقع برنامه احیاء و اصلاح مراتع سیلان را در وضع نامطلوبی قرار داده است. حال که شورای عالی عشایر به حمایت عشایر بعنوان جامعه سوم در ایران گمر همت بسته است، سیاست گذاری و برنامه ریزی اصولی و تسریع در ممیزی و احیاء مراتع به عنوان رکن اساسی زندگی عشایر از اهمیت زیاد برخوردار میگردد. بدیهی است که در این راستا اقدامات باید با سرعت بیشتری دنبال شود. دامداران و عشایر کوچ نشین نیز خود در جهت پیشبرد برنامه‌های احیاء و اصلاح باید بیش از پیش همکاری و مساعدت نمایند.

عشایر کوچ نشین آذربایجان قبل از استقرار در مراتع ییلاقی چند روز در مراتع یا زلاقی اطراق میکنند، مراتع یا زلاقی در زمینهای مشرف به دامنه کوههاست، زمینهای یا زلاقی زودتر از ارتفاعات سبز میشوند. حداکثر مدتی که کوچ نشینان در یا زلاق می‌مانند یکماه است.

اکثر ییلاق‌های اقلشون‌ها در ارتفاعات سیلان زیبا و خرم اند. مراتع سرسبز، آبهای زلال، آفتاب‌گرم روز و سرمای مطبوع شب از جلوه‌های ییلاق‌هاست. به همین دلیل کوچ نشین‌ها دوره ییلاق را دوره استراحت می‌نامند هر چند که تمامی کارهای مربوط به دامداری را انجام میدهند. در جدول ذیل نمونه‌ای از ییلاق‌های معروف طایفه‌های ائسل سئون

معرفی شده‌اند:

معروفترین بیلاق های اشل سئون ها در سبلان

نام طایفه عشایری	نام بیلاق ها
اچیر لو	قارا باتاق - چاغماق - قره کول
بالا بیگلو	قطور سوئی - گلئی بیلاق
تکله	سیل بیلاق - حاج محمد کریم
حاجی خواجه لو	قورچی بیلاق - قاشقا - گنجی قیران
حسین حاجیلو	تخته یورد
سروانلار	چوروق یورد - آی قار
طاش میکائیل	شاهیل - گل یورد - چاغماق - میدان
عربلو	آق بیلاق
عیسی لو	یللی گدیگ - تندرلو - آق مسجد
قوتلار	قانقار - قلی بیلاق - حیدر بیلاق
قوجا بیگلو	ساری بیلاق - بیوک آقا یورد - چال داغ
کورعباسلو	چیچک لی - اورج یوردی
گبلو	چاچاق بیلاق
کیک لو	نبی چمنی - قان قالیو - بیلاق مدینم آغ دره گل
لاهرود	بیلاق
مراد لو	قزل بره - گوی چوخور
مستعلی بیگلو	چکی چایی
بُغانلو	اوج قاردان - کمری قیبه - کورلار
ساری نصیر لو	طاووس - آقا محمد - قوتی گل قره کون شورچمن
سیدلر	بوزداغ - گولجه - خانم یوردی - دیبکلی
	قره گول
	اولاغ سر - گنجی چایی - چال داغ

(بقیه طایفه های عشایر اشل سئون نیز بیلاقات زیبا در سبلان دارند که به دلیل پرهیز از اطاله کلام در اینجا نیامد.)
 اوایل تیر ماه عشایر کوچ نشین ، عموماً در مراتع بیلاقی مستقر شده اند . در دره ها ، تپه ها ، و ارتفاعات ، آلاچیق ها به فاصله های معین و با رعایت مرز وحد مراتع بر پا شده اند . مرفاً هر کسی آلاچیق خود را طوری در زمین مرتعی خود برپا میکند که از هر سو اشراف و تسلط داشته باشد .

آلاچیق ها چادرهای نمدی اند. اسکلت اصلی آلاچیق را چوبهای قوسسـی شکل که از چوبهای مخصوص چنگلی در اردبیل تهیه میشود ، تشکیل میدهد . یک آلاچیق با استفاده از ۳۰ تا ۴۰ چوب که هر یک در سطح زمین به اندازه ۸۰ سانتی متر از هم فاصله دارد ، برپا میشود ، سر دیگر چوبها در سوراخ های چوب دایره شکل که چمبر نامیده میشود ، در قسمت بالای آلاچیق جای میگیرند . چمبر از قسمت وسط توسط یک میله آهنی یا طناب ، در زمین محکم میگردد .

فاصله چوبها را با نمد می پوشانند . نمد با شیوه خاصی توسط خود اثل سفون ها تهیه میشود . ماده اصلی نمد پشم گوسفند است که در تابستان بدست می آید . (گوزه م)

برای تهیه نمد ابتدا پشم گوسفند را شسته و تمیز میکنند . پشم شسته شده در آفتاب تابستانی سیلان خشک میگردد. تا حلاجی شود . حلاجی ها در ییلاق به اوبه ها سر میزنند و به نوبت از عشایر کار می پذیرند . پشم حلاجی شده را به اصطلاح در قالب هایی قرار میدهند و لازم است به مقدار کافی آنها را خیس کنند . آنگاه قالبها را تا کرده و با پوشی از جاجیم بر روی چوبی می پیچند . در این مرحله قالبها را در بیرون آلاچیق در محوطه صاف قرار میدهند ، آن قدر بر روی قالبها میزنند تا نمد حاصل آید . در کار نمد مالی عشایر به کمک هم می شتابند . بخصوص اوبه های نزدیک با اطلاع هم و با مساعدت هم موعد قالب گیری را تعیین میکنند .

پس از برپایی آلاچیق ، زنان به آرایش داخل آلاچیق می پردازند . فرماشها دور تا دور آلاچیق به طرز زیبا چیده میشوند . اجاق را که در قسمت درونی آلاچیق و در یک قدمی در ورودی است روشن میکنند ، تا دود و آتش آن به عنوان خبر استقرار اوبه در محل ییلاق به هوا برود . اوبه باشی (رئیس خانوار) در این هنگام چندین کار به شرج زیر انجام میدهد :

- بررسی استقرار همسایه ها که اغلب از تیره مشترک اند .
- بررسی مرز و حد مرتع . چنانچه بر اثر باران و باد ، علامت های مرزی تغییر یابد ، مجدداً علامت گذاری میشود .
- بررسی کیفیت رویش مرتع و بازرسی مرتع از این نظر که قبل از استقرار شان در مرتع ، دام داخل آن نشده باشد .
- درست کردن محل استقرار شبانه دام . این محل به شکل دایره و با

استفاده از سنگ و چوب ساخته شده و دارای حصار است طوری که گرگ به سه راحتی نتواند به جمع دام حمله نماید.

در مدت زمانی کوتاه کار استقرار به پایان میرسد و دامداری در مرتع بیلاقی دنبال میشود. دامداری در بیلاق به سان قشلاق با همیاری تمامی اعضاء خانواده و با کمک چوپان ها به انجام میرسد. اوباباشی قبل از حرکت از قشلاق یک یا دو نفر (بسته به میزان دام) چوپان به استخدام خود در می آورد. چوپان ها در گذشته از طایفه و تیره اوباباشی استخدام میشدند ولی به لحاظ کمی تعداد چوپان اینک از افراد بیگانه هم انتخاب میشوند. چوپان در مقابل دستمزد معین که در تیره ها وظایفها تغییر مییابد به کار گرفته میشود. در هر حال چوپان به عنوان فردی مؤثر در نظام کار و تولید و عنصری زحمتکش همواره مورد احترام و محبت افراد اوبه است. در صورت متاهل بودن از خانواده چوپان مواظبت میشود و در صورت داشتن تعدادی دام اجازه چرا در مرتع اوباباشی داده میشود. چوپان در فولکلور ایلاتی اینچنین تصویر شده است:

چوپان ، چوپان آی چوپان

داغلارا فرمان چوپان

آغزی قارا چاناوار دشمنی دیر چوپانین

یانینداکی بوز کؤ پک یولداشیدیر چوپانین

الینده کی ده گنک قالغانیدیر چوپانین

یومرو یومرو قایالار یومرو غودور چوپانین

یاستی یاستی قایالار

یاستیغی دیر چوپانین

پشرده بیتن گوی اوتلار

دؤ شگی دیر چوپانین

گؤگده کی گوی بولبودلار

پورقانیدیر چوپانین

هرچند که اقتصاد و معیشت کوچ نشینان بر پرورش دام استوار است، اما در فرصت های پیش آمده به صنایع دستی و تولید بخش مهمی از نیازهای مصرفی خود می پردازند.

واحد تولید در میان کوچ نشینان خانواده است. در کارهای روزمره تقریباً همه اعضاء خانواده حضور دارند. اساس پیشرفت کار همگاری و اشتراک مساعی تک تک اعضاء خانواده است. زنان عشایر پا به پای مردان در تمامی مراحل تولید، کوچ به تلاش طاقت فرسا دست میزنند. آنان علاوه از

کارهای روزمره به تولید و بافت صنایع دستی نیز همت می‌گمارند. زنان ایلات آذربایجان در ردیف زنان کارساز و آفریننده‌ای هستند که در قشلاق‌ها و در کوهستانها در پی گله و در پرورش دام لحظه‌ای فراغت و آسودگی ندارند. زندگی این زنان نمایشی است راستین از دشواریها و کشمکش‌ها و آیینیه ای است از جدال با طبیعت سخت. اگر خصوصیات زنان ائیل سئون را بخواهیم در چند حمله خلاصه کنیم باید بگوئیم: زن ائیل سئون آذربایجان از سختی به سنگ‌خارا میماند و از نیرومندی به شیرماده و در وفاداری شایسته نمونه اش خودش باشد. از زرق و برق دنیای امروز و جاذبه های شهرنشینی متاثر نیست. او با برداشتن هر قدم راه صعب‌العبور کوهستان را در حالیکه کوچک شیر خواری را کول کرده راه را کوتاه‌تر میکند. زن ائیل - سئون آذربایجان آنقدر قدرتمند است که از رودخانه های پر آب و سرد عبور میکند، راههای سخت کوهستانی را می‌پیماید، در پرورش دام و چیدن گیاهان دارویی و در سوارکاری ماهر است و با دست‌هنرمندش، زیباترین نقش‌ونگارها را در چاچیم و ورنی می‌بافد. شهرت ورنی که از دستبافد های زنان عشایر آذربایجان است از مرزها گذشته و مشتریان زیادی درکشورهای مختلف پیدا کرده است.

ورنی را گروهی، گلیم فرش‌نما، برخی شبه قالی و عده ای آن را گلیم عشایری خوانده اند. ورنی که به دلیل عدم استفاده از گره در بافتش جزو انواع گلیم و به اعتبار شکل ظاهرش شبیه قالی به نظر می‌آید، زیراندازی است که بدون استفاده از نقشه و به پشتوانه ذهنیات زن عشایر آذربایجان شکل میگیرد، کارشناسان معتقدند که تولید ورنی در یکصد سال اخیر در آذربایجان مرسوم گردیده و افراد سالخورده معتقدند که محل اصلی تولید ورنی منطقه قره باغ آذربایجان شمالی بوده و بر اثر روابط و علائق فرهنگی و تردد هایی که در دو کناره ارس انجام پذیرفته بتدریج ورنی بافی در بین ایلات و عشایر منطقه ارسباران و سپس در میان سایر کوچ نشینان دشت مغان رواج یافته است. نقوشی که مورد استفاده بافندگان ورنی قرار میگیرد، نشانگر تاثیر محیط زیست بر اذهان زنان و دختران ایلاتی و نمودار استعداد های بالقوه فکری آنان می‌باشد. همچنانکه قبلا اشاره شد در زندگی یک خانوار عشایری، همکاری و یابوری اعضا خانواد، مسئولیت‌پذیری، هر کدام چه کودک، چه زن و مرد نمونه والگویی قابل توجه از روحیه تعاون و همیاری شمار مبرود.

زنان عشایر با انجام کارهایی مثل دوشیدن شیر، تهیه فرآورده های دامی، بافندگی و ریسندگی، حمل آب، حیدن و جمع آوری گیاهان صحرائی

مواظبت از بچه ها ، سهم قابل توجهی از کارهای یک خانوار عشایرنبری را عهده دار است . یکی دیگر از کارهایی که به صورت مستمر زنیان عشایر آذربایجان انجام میدهد پختن نان است . یک زن عشایر آذربایجان هفت نوع نان ، میتواند بپزد :

یوْخا ، یان ناما ، سوتلو چوره ک ، کلوجه ، ال چوره گی ، لاواش ، کومه .

* * *

سفره سبزین طبیعت زیبای سیلان ، با ذوب برفها و با بیشتر شدن گرمای آفتاب سبزتر میشود و زندگی کوچ نشینان در سیلان با آب و آفتاب بهاری رونق بیشتری می یابد . در سهند نیز اینچنین است ، در قره داغ در بُزغوش در میشو و همه بلندیهای سرسبز زیبای آذربایجان سفره زندگی کوچ نشینان گسترده است اما در ارتفاعات شکیوه در ارسباران وضع بگونه ای است که شاعری از آن دیار (ناصر داوران) گفته است و گفته او حسن ختام این مقاله است :

باش قایالی یا شیل دونلو یا یلاقیم بولود لاردان اوْچا دوْران شیوریم
ایلک بشیگیم صون بشیگیم اوْیلاقیم

محبت دن اوْچاق قوران شیوریم

* * *

قوینو نداکی خزینه لیر ، معدنلر
نشانه دیر تاریخینده . ن اقلیتنده
گونش یولون سندن سالیبر هر سحر
ایشیق دامیر چیگیندن گولوتنده . ن
رخاسی سان کلیرین آهرین
قره داغیق شهرتی سان شمائی سان
سندن آخان شیرن سولارب سرین
لاپ دوْغروسو گوزللیگین کادی سان
"چیچک لی " نین چیچک لری آل الوان
"آغ بولاق " یین سرین سوْیو شهب شیرین
سنده . بیتین کهلیک اوْتوبال دیرقان
جان درمانی ، شفاسی دیر دردلیرین
فایالارین فرحله نیب سئونیر
"قلم قاشلار " قاققیلدا ییب اوچاندا
نیات قلبی داها محکم دوْیونور
کول دپیننده . دوشان قالخیب قاچاندا

آنا شفیوه ز باشینداکی بوزدومان
 احتشامین ، اقتدارین معناسی
 قویما کدر کولگه سالای بیرجه آن
 بتوتقون اولا اود یوردونون سیماسی
 آنا شفیوه رائل لرین بیرلشدیر
 بیخ باشینا جوانلارا امیدوهر
 کوسن لری چاغیر بیر ده باریشدیر
 عداوتدن قوی بوشالسین بیزیم پئر
 بیرلیسکده دیرر انسان لارین بایرامی
 قوی اولکده میزتوی پالتارین گفینسین
 نور پوروسون هر قاپینی هردامی
 یوردوموز اقل لرگولوب سبوینسین
 قره داغین هرکندنیده قوی اولای
 چراغ یانا یسیدی گنجه یسیدی گون
 عاشیق گنه ، دوران قورا سازچالا
 چوخ یاراهیر بو توپراقساتوی روگون

* * * اداممه دارد.

آنا شعری نین قالامی

آی قلبی کورده بییم ، اوره گی بوغام
 سن منیم جانیم سان ، گوزوم سن آنا
 سن سیز من یالنام سن سیز من بوغام
 سن منیم اوزوم سن ، اوزوم سن آنا

دشیانین ان باها وارلیقی قدر
 من سنی سئویزه م وطن بوئونجا
 یوز ایل باشا سادما سنین له اگر
 دشیهرم گورمه دیم سنی دویونجا

* * *

* * *

بوخاریداکی آنا حاققیندا
 یازدیغیم شعری بوتون آنا وطن آنا
 دیل ودوغما آنالارینا محبت بسله یین
 انسانلارا اتحاف اعدیره م .

درین حرمتله - رحیم گزه آل

■ قارايا نوارين بيرنجي ايل دُونومو

بيرايل بوندان اول، ژانويه نين ۱۹ - ۲۰ گجه لري ، شمالي آذربايجان - نين دويوشن قلمی ساييلان باكي شهرينين باشيندا ايلديريملارچا غــــــدی . اۆلكه نين ناموسلو خلقي نين اوزون عصورلردن باش آليب گلن ملي - تاريخي ايستک لرينه عدالت و منطق ايله جواب وئرمک بئرينه گولله و تانکلاچا واب وئربلــــدی.....

اُزونو قارداش کيمي قلمه وئرن مسلح قوه لر سلاحي خلقي ن اوستونــــه آتشن آچديلار . عدالت بئرينه گولله و منطق بئرينه تانک ايشه ساليندى . کوچه - لرده قان سويترينه آغدى ، آغير تانکلار انسا نلاري ازيب کئچدى و آمانسيــــز گولله لري بوزلرله ياشاماق و محبت آرزوسو ايله چيرپينان اؤرکلري دئشــــدی بؤکلملر اؤلچوسونه گلمه ين حاقايله ناعاققين اوزبه اوز گلديگينــــی آذربايجان خلق شاعري بختيارين ديليندن دينله مک داها معنالي اولاييلر :

● "من بئله دنيا يا نه دئشيم ايندى ؟"

گؤزومون اُونونده حاقى دؤهورلر ،	قىشقىرير ، سينه بيرسن وئرن بؤخ .
زورون آرخاسيندا ائله گيزله نيب ،	اُونو نذاشيدن ، نه ده گورن بؤخ .
گؤزومون اُونونده حاقى دانيرلار ،	قىشقىرير ، سوزونه بير اينان بؤخ .
حاقسيز شيون چکير ، تئز اينانيرلار ،	حاقلى نين حاققيني نيه قانان بؤخ . . .
منى دينله بيرلر . . . اما دويان بؤخ ،	حاققين حاققونو بئر قورۇيان بؤخ .
اليمدن نه گليريا نماغدان اوزگه ،	حاققين حاققيني قانماقدان اوزگه .
ناحاق حاق اولاندا ، حاقدا حاق دگيل ،	منيم فريا ديمدان اخى نه فايده ؟
حاققين تاپدانا سى ، واللاه ، ائله بيل ،	عاجده قايده دير ، عاجده قايده .
حاققين حاققى بؤعدور "من حاق قام" دئسين	دؤغرونون اوستونه زورککه ليندى ،
اگرينين اُونونده دؤغرونو تيرره سين ؟	من بئله دنيا يا نه دئشيم ايندى ؟

ب - وها بــــزاده

■ شهيدلر كىتابىنىڭ باھىسى

باكى كىتابچىسى ۱۹۹۰
محترم ئاۋغۇچى (يېقىنقى، بۇ كىتابىن ئادىنى كۆرۈندە اورەيىنىنى
باشى كۆيىنە يەك ، داخلىدىن غەپىل تىترىمە كىچەك - يانئىبىيا خىلاجا قىمان
شەيدلرىن قارا طالەينى قىلمە ئالاندا يا زىچى رافىق سمندر دەپ ئىلمەنە يا نىسب -
يا خىلىب ، نىچە دەفە " ئۇلۇب - دىرىلىب " ، بۇ طالەلرىن نىچە سىندىن پوچورلو -
پوچورلو اومىدلر بۇيلانئىب ، ايشىقلى - ايشىقلى آرزولار باردا قىلانئىب
يا زىسى نىتن كۆنو حىياتى قورويوب ، آما بو طالەلر اۆزلىرىلە بىرگە دۇغۇ -
لان بختلرىنىن قارا كۆزلىرىنە سون آندا مرد - مردانە باخىبلار .

"شەيدلر" كىتابىنىڭ بىرىنچى قىسمىدا ، كۆسەندۈرۈلگەن طالەلەرنى ئىلمەنە قىسارا
اۋيانئىشيدىر . ۱۹۹۰ نىچى ايلدىن كۆرۈنۈرە بارىلان قانلى ، طوفانلى - لىمانلى
كۆندى قىلئىمىز دەپ يانان ابدى بىر مەشەلدىر . بۇ مەشەلدىن ئالوۋۇ كۆرۈنۈر
اولانئى ، نىسلىلر دىگەننى ، قارىماق ، ياندىرماق ، بىزى
نشرىاتىن دىرئىكتورو : ع - ت - ع لىيوف
مىلمەن دىرئىكتورو : آ - ش - قولىيوف
رەسەمى : ۱ - لازىموف

تىراژ : ۱۵۰/۰۰۰ قىممەت ئامانات

ئازىربايجان سىر سىر دولت مىلمەت كىتابخانىسى

كىتابچىسىنىڭ باھىسى ، خا جىيوف كۆچەسى - ۴

بختيارواھا بىزادە

● ئۇن سۆز :

بۇ كىتاب ھەر شەيدىن ئۆلۈمۈنە دىمىلن ئاغلاردا نىمە رەتدەپ بولغانلارنى
بارىلار دىگىل ، بىدىمى سۆزلە بىر قەدەر افسانەلەش دىر بىلمىش ، غىرە دىلش دىر -
بىلمىش نىمە لىدەپ . چۈنكى بۇ بارىلارنى قەرىمانلارنى ئۆزلىرىنى ئۆلدۈرۈش
قەدەر ئۆلۈمۈننى غىرە دىمى ، آغىلا سىغما دىر . آخى ، ھىچ كىمىن آغلىنا گلە بىلمىز -
دىكى ، قىلمى وطن حىسا بىلە چىرىپىنان ، الى سىلا سىز ، ئۆزۈڭنە سىزاۋلان بىر
آتالار ، آتالار ، بالالار ، ئۆزۈنۈ دوستكىمى ، قارىدا تىكىمى قىلمە وئىرن بىر ئۆردۈنۈن
الئىندە قىلمە بىتتىرىلمىن . ئۆزلىرىن گىناھى نە ابدى ؟ وطنى سىمك ، ئۆنۈن
ناموسونۇ چىمك ، ھانئى قانۇندا ، ھانئى جىنايات مىلمە سىندە ، ھانئى ئۆلكەدە

ۋاھىسى دەۋردە گىناھ ساپىلمىشىدىكى ،بۇ گىناھ سىز قىلىدە گىناھ ساپا ق؟
 يالەن اللە تائىكلارەن قاراشىمىنا چىخا نلار قۇيا ق بىر طرفە ،بىس
 ايمىتى اوجا غىندا اگلىتىپ گۈللەمىنە اشتىگە چىخان عىسى پالىلار بىس ،
 آنا - آناسى گۈرمەسەن دىئە ،بالكونا چىخىپ باپىرەن چىن آزادلارەن ،بارا -
 لىلارەن ياردىمىنا گلەن تەجىلەم . ياردىم عىكىمى سا نالارەن ، اۋز ماشىنىدا يول
 كىتىن ابراھىم لارەن ،مورما قوللارەن ،ماشىنىبا بىتتىن دۈلدۈر ماغا كىتىدىن
 نصرت لارەن ،آوتوبوسدا ائويىنە كىتىن كۆرپەلارەن ،ايلقا رلارەن گىناھى
 نە ايدى گۈرەسەن ؟

بۇ فاكىتلار قۇغۇندۇكجە اليمدە قلم تىترەپىر ،سۇز لىر بۇغا زىمىدا
 تىخا نىپ قالىر . مىنى قەھەر بۇغۇر . بۇ بۇيدا . حق سىز لىكى سۇز لىرەن مەبىدود
 مەناسىنا سىغىشىدىرا بىلىمىر . سۇز لىرەن وكىلمەلرەن نە گىناھى ؟ گىناھ حق -
 سىز لىكىدە دىر . بۇ بۇيدا حق سىز لىكى ،بۇ بۇيدا . زۇرا كىلىق دىلەن اماكنلار -
 بىندان اۇ طرفە سىجور ايمىر سۇز لىر نەكۈجۈز واماكانىز گۇرۇنور .
 يازىچى رالەق سەندەر ،بۇكتا بى يازما قلا وطندا شلىق بۇرچۇنور -
 نا موسلا بىترىنە بىترىمىشىر .

ھەلە يارامىز ايمىتى دىر ،ھەربىر بىرەن باغرىندا سىز لىدا يىپ بىز بو
 يارانەن بۇغا جەنەن دەشتىنى مۇنرا بىلە جەيىگ . ياراي ايمىتى - ايمىتى
 باخماق واونون تفرە ماشىنى كاغىدا كۇچورمك ھەم مەشۈلەت طلب اشدىر ،ھەمدە
 جىسارت بۇغا جەنەنى بۇگون يازما قدا چىتىندىر . بۇ يازىلار ماكت اۋرەكلە
 اۋخۇما قدا ،بۇنۇنلا پاناشى بۇغا جە مەخرا بىندى قلمە آلىنا مالى ايدى .
 مەن يازىلانلار حقىندە فكىردە تەدبىرە بىشە چىتىنلىك چكىركەن شەيدلرەن
 ھەربىر بىنى اۋزۈنە مەخسۇس عۇمۇر بۇلۇنۇ و قا جەللى قىلەن قلمە آلان مۇلغىن
 نەلرچكىدىكى ،ھانىسى اظىرا بلاردا ن كىشىدىكى ،دۇپدۇيو قاپىلاردا ائىتىدىكى
 آھ - نالەبە نىجە تابلاندىنى وپۇتون بۇنلار ھانىسى مەنۇق . عذابلار حسابىنا
 قلمە آلدىنى معلوم اولور

مۇلف حكايت لىرىندە ھەشەيدىن اۋزۈنە مەخسۇس خا رىكتەر جىزكى لىرىسەن
 ان مەھمەدە ھانىسى شراپتۇدە . قىلە بىشەرىلدىكىنى دىقىق اۋگىرە نىپ اۋستالەقلا
 قلمە آلا بىلمىشىدىر . بىشەلكى ،تاپىلان بىدىمى علامەتلرلە اۋخۇجو ھەشەيدىن
 اۋبىرازىنى ، اۋزۈنە مەخسۇس مەقتىنى وغانلەسەنەن كىچىردىكى اظىرا بىلار
 كۇرور ، اۋدا شەيدى اۋز دۇغما قازداش وپا خود اۋولادى ساپىر . اۋنۇن
 گىناھ سىز اولۇمۇنە كۇز باشلار تۇكۇر . بۇنۇن قىلە بۇتون آذربايجان خلقى
 بىر نۇرە چىنور لىر . ھامى بىر - بىرەنە باش ساغلىقى و تىرەر .
 شەيدلرەن ھەربىر بىنەن آيرىجا بىعت ائىدىن بۇكتا بۇتۇنلۇك دە ۲۰ -

با نوار واؤندان صونراکی گونلرین فاحهسینین گوزگوسونه چشوریلیر. بویترده
بویوک تورک شاعری محمدعا کفین واختیلده چانا قالا شهیدلرینه حمراشتیکی
مشهور شعر یادا دؤشور:

ای بؤ تورباقلار اوچون تورباغا دوشموش عسکر،
کؤیدن اجداد ائنه رک اوپسه اوپاک آلسی دگر.
سنه دارگلمه یه جک مقبری کیم لر قازسی—؟
گؤمه لیم گل سنی تاریخه "دئسم، سیجما زسین
... ابرنیسانی آجیق توربه نه چا تما مدا تا وان.
یئده دی قندیللی شریانی اوزا شسام آرادان
سن بو آویزه نین آلتیندا بؤرونموش قانینا
او نیرکن گئجه مهتابی گتیرسم یانینا
.. تۆللنه مغربی غنا ملاری مارسام یاران
بئنه بیرشتی انده بیلدیم دئیهمم خاطرانا

اوره کدن گلن بؤدا هیانه سطرلری بیزیم شهیدلریمیزده شامل
اشتمک اولار.

مؤلف یازیر: "اولوموندن ایگیرمی ایکی گون صونرا تئلمانین قیزی
اولدو... گورسن، تئلمان ماغ اولما بدی، بو قیزین آدینی نه قویاردی؟
قرنفیل، نرگیز، لاله، بئنؤشه... تئلمانین اوقیز بالاسینا نه آد وئریبلر...
من او باغیتلارا تاب گتیرمزدیم. قیرخی نوروز بایرامیندا چیخان اوقیز—
چیغازین بومروجا بومروقلازیندان قورغدوم... اونا باغماق اوچون، باغا— باخا
آباق اوسته دورماق اوچون گرهک شیر اورهیی بیئهم

بوجمله لری هونکورتوسوز اوغوناق اولارمی؟ تئلمان ملیس سئراؤانتسی
ایمیش. گورون، مؤلف شهیدین علامتی اولان ملیس رتبه سینی نئجه معنا لاندیریر:
"عجل بو رتبه ده— بو پله دن بوخاری قالخماغا قویما دی اونو. ان بویوک رتبه سینی
ان بویوک پله سینی ایسه اونا وطن وئردی: شهید"

قیزیل اوردویا قویدوغوموز آبیده نین اؤنیده قیزیل اوردو بیزیم
بالالاری قانینا غلطان ائله دی. اوللاردان بیریده اسرافیلدی. او، دون—
همین اوردودا قوللوق ائدیردی. بوگون همین اوردونون آتدینی گولله یه هدف
اولدو. الهی، بؤنه تفاد، نه آنلاشیلما زلیق؟! بوتفادین درینلیگینه داوان مؤلف
آتالارین قتله بیئتیریلن آیمشل وگونای بالالارین دیلی یله بیزدن خبر آلیر: ثییه
عسکر گئدیبلر؟ وطنی قوروماغا. بس آتاسرافیل وطنی قوروموردومو..."

بۇخۇلى سئوالىن جوابىنى كىمدن سوروشماق ،كەي ؟ "بىزىم تورپاق ائله بىسر تەزپا قدير ،بىزىم خلق ائله بىر خلقدير ،بىزىم آنالار ائله آنادىركى ،اۇغوللار اۇلمەمىدەن قاباق بىترىنە .اۇغوللار دۇغۇب احتيا طقۇيۇر ."

من ايستەيىرم بۇ كتابى اۇخويان گلهجك نىللىر هرشتى اۇلدۇغوكىمى بىلسىن ، من ايستەردىم بۇ كتاب دونيا دىللىرىنە چئوربىلىمىن ،قوى بوتون دونيا با شىمىزاگتيرىلن مصىبت لردن ،وئوردىگىمىزگنا هسىز قوربا نلاردان وانمەسىدە حۇلى ايكن حقسىز ما بىلما غىمىزدان وتك لىنمە بىمىزدن خىردا راۇلسون]
بعضاً جوانشیر ،بابک ،شاهسما عیل ،قاچاق نى ،قاچاق كرم ،جوادخان ، چلبىخان وسايره كىمى تارىخى قهرمانلار بىمىز حقىنەندە يازىلانلار اۇخوياندا اۇنلار بىن شجاعتىنەندىن وقورخما زلىقنىدان افسانە بىە بنزەر ائله ائىپىز ودلارا راست كلىركى ،آدام بۇيۇيدا فداكارلىغا اينانابىلىمىر . هر دنمنە ائله كلىركى ، بىقبن خلق اۇز قهرمانىنى گۇرمك ايستەدىگى مرتبەدە افسانە لىشىمىش ،بونا گۇرەدە اۇنلار حقىنەندە معلومات بىزە شىشىردىلەمىش وبۇيۇ دولموش حالدا چا تمىشدير . يالبن الە تانكلار بىن وستونە جومان شنبە گئەسىنىن ايگىدلىرىنىن جىسارت وقهرمانلىقنى اۇز گۇز لرىملە گۇرەندىن مونرا تارىخى قهرمانلار بىمىز بىن جىسارت وشجاعتىنە شىبەم قالمادى .

دۇننە قەدەر هرگۇن راستگىدىگىمىز ، مىليونلاردان بىرى كىمى تانىدىغىمىز بو عادى جوانلار بىرگئەنىن ايچىندە نە بۇيدا بۇيوك قلبە مالكاۇلدوقلار بىنى اۇلوم لرى اىلە تصىق ائدىب غىر - عادى لەشدىلىر . شنبەگئەسى اونلار بىن عادى - لىكدن غىر - عادىلىگە قۇوشۇق گئەسى اۇلدو . هئچ دئە ، عوموروموز بوى - آدلار بىنى فخرلە چكىدىگىمىز تارىخى قهرمانلار بىمىزدا ائله شنبە گئەسىنىن اۇغۇ - للارى كىمى عادى آداملار بىش . زامان گئەجك ، خلق بۇ ايگىدلىر بارەسىندەدە افسانەوى داستانلار يارا دا جاق ، شاعر وبازىچىلار بىمىز كىتابلار با غلايا جاق ، بو - ئمالار وجىلد - جىلد رومانلار يازا جاقلار . من امىنمكى رافىق سمندرىن فاكىتك ماتىرىياللار اساسىندا يازدىنى بۇ كىتاب گلهجكە يازا جاق داها بۇيوك اثرلرىن ان اعتبارلى اىلك قانىاغى اولاجاق .

شەيدلر بىمىز حقىنەندە يازىلان حكايەت لىرەمدە گلهجك نىللىر لرا وچون عبرت درسىدير . قۇي اۇنلار بىزىم كىمى سادە لوح اۇلما سىنلار ، خئىرى - شردن ، قارانى آغدان ، دوستو ، دوشمندىن آيىرا بىلسىنلىر . بىلسىنلىركى ، ياشادىقلارى قارماقار - بىشىق دىپلوماتىيا ، خىلە زمانەسىندە هرگۇن ، هر ساعەت آيىق وكىرلى اۇلما سالار ، خادىشلرىن آخارىنى اۇلجەدن گۇرە بىلمەسلەر بىزىم كىمى اونلار بىندا باشىنسا مصىبەت لىر آچىلار ، تارىخ صحنەسىندىن سىلەنە بىلەر لىر .

-- صون سۆز ، یا خود نقطه

هرشئین اولی، آخیری وار . هرکتا بین صون ورقی ، هر جمله نین، نقطه نی وار . بوکتا بین صون صحیفه سینى ، صون نقطه سینى یازیرام . یازیرام ، یازیرام یازیرام یازیرام . ما یدیر ، آنجا ق یا نوارین قورتا ردیفینا هله اینا نمیرام . اینا نیلاسیدا دگیل . صون سۆزلى یازیرام . یازدیقا اوره . کیمین باشینا باشینی قویوب یا تان شهیدلرین آغریسینی ، آجی سینی دویورام . کوزومون قابا غیندا شهیدا تولى نین قاپیلاری آچیلیر . قابا غیما شهید بالالاری قاچیر

قابا غیما شهیدیا رالاری آچیلیر . یارالاردان یارالی قرنغیللر جوجدریر . یارالار فرنغیل بویدا ، لهجک - لهجک قان آغلاپیر . یارالاریسن قورویوب نقطه اولدوغونا اینا نمیرام . کتابا نقطه قويدوغوما اینا نمیرام . درده ، کدره نقطه قویولا بیلدرمی ؟

"بیزیم خلق دردی تئز اونودور" " کیم دشیب بوسوزو منه ؟ بو سوزو اوره گنمدن چبخاریب آتا بیلیمیرم . کتابا نقطه قویورام ، درده ، کدره نقطه قویورام . آنجا ق یا ددان چبخارماق ، اونوتماق سوزونه نقطه قویورام . نقطه ! نه گوزهل سوزدور ! نه شیرین سوزدور ! حشیفکی ، بیریچون دگیل . من آرزولاییردیم کی ، کتابیم ساغدان صولواراقلانیب اوغونسون ، صون نقطه دن باشلانیب اوغونسون صون سوزون باشلانیب اوغونسون . من آرزولاییردیم کی ، یارالاردان آچیلان قرنغیللر بوکولوب بوتاسینا بیغیلیمین بوتاسیندان بئشیدن آچیلیمین . طوی - دویونه آچیلیمین . گلینلرین اوزونه آچیلیمین شهیدلرین اوستونه یوخ . بیگلرین یاغاسیندا آچیلیمین ، اوره گینده یوخ من آرزولاییردیم کی نقطه کتابین اولینه قویولسون ، صونونا یوخ . نشیله - مدلی ؟ بودا غلغیمیزین ، تورپا غیمیزین بیر فرنغیل زلزله سی دیر ؟

۳ تا گئتمه ، آتا گئتمه)

- بوراخ قیزیم گئدیب گلیب اوج گون یانیندا قالاغام ! "

اتادىدىكىنە غىل اقدىب گىدىب مىشى گلىب . شەيد اتانن مىشى دوزا وچ گون
 قىزىشنى بائىندا . قالىب ، نىقە نىقە قوناسان بونا نە بويدا نىقە
 قوناسان بونا هاردان تا پاسان او نىقەنى . با نوارلا ، فئوراليسن
 آراسىندا . چاشىب قالمىتىم . دىرلرئىن ايجىندە آزىب قالمىتىم .
 اوز ظالمىم ، اوز كدرىم چكىب چىخارتدى منى بو شەيد لىبىرىنىتىم .
 هر آچدىغىم قاپىدا ، هر سونن ايشىقدا اوز دردىمىن ، اوز كدرىمىن ،
 اوز ظالمىمىن بىر پارچاسىن ، گوردوم هر يازدىغىم يازىدا ، ظالمىمىن
 بىر پارچاسىنى يازدىم . اوزوم اوزومو يازدىم اوز گوللەسى يازدىم ...
 وچوچ اىستىمىم كى ، بو گوللە تىكە منىم گوللەم اولادى . بۇردىلرا ئىلە
 اوز دردىم اولادى ... آغى لارى ، آغى لارغا اوز ايجىندە اوزوم چكىدىم .
 كىتابىن قاراسى اوز قارام اولادى ساغىمدا - سولومدا قارالارى گوردوم ..
 آنا لارى گوردوم . هامىسى من درددە ايدى . هامىسى بو كىتابى يازىردى
 هامىمىزىن كىتابىنى آنا قى قلمىندە ايدى بو آغىلارى كى من ئىلە
 بىلە يازا بىلەمىز . بو نىلارى يازماقدا . منە اللە كۆمك ائىلەدى . آخىللا
 قوربان اولۇم ... خون دردىمىز خون كدرىمىز اولسون . بۇردىدە خون يازىلا
 رىم اولسون . اوخوجوم ، سىنىزدە . بۇموضوعدا . اوخودوغون خون يازىلار اولسون
 خون كىتاب اولسون ، آمىن اللە .

اورمیه - بهمن و خدتی (با هار).

● آغلا باکی، آغلا باکی

لای - لای دشیه کویپه لزه
آغلا باکی، آغلا باکی
تیلیمت قانلی شهیدلره
آغلا باکی، آغلا باکی

اۆلدوردولر قاردا شیمی
کنیم سیله چک گوز یا شیمی
آل دیزینه قان یا شیمی
آراز کیمی آغلا باکی

قان آغلارام بویا نواری،
اۆلدوردولر دوستی حیا یی
تسپ یاراما سرین قناری
یا واش - یا واش باغلا باکی

کول بالالار، آتا، آنا
بویا ندیلار تیلیمت قانیا
شهیدلره یانا - یانا
آغلا باکی، آغلا باکی

قیریلما دی بویا خان، پاشا
کوزومده باخ آخن یاشا
سامان گتیر سووور پاشا
آغلا باکی، آغلا باکی

یا شیلانار باغلار با هار
چیچکله نر دا غلار با هار
یا غیش یا غار آغلار "با هار"
وثر سسسه آغلا باکی

قامتی اگیلدی حیدر بابا

نئجهده قبییدیلار مین-مین جانلارا ،
قیزیل قان چیلندی خیابانلارا ،
بۇ دا سلیمنه مین بیری داغ، بیری ارا ،
سینه مده یوز بارام، کؤز-کؤز آغلايیر

نه بویوک دردی وار اثلین، اوبانین،
قامتی اگیلدی حیدر بابانین،
اوتایلی، بوتایلی قوشا سمانین،
آی قارا کئییر، اولدوز آغلايیر.

ایناندیم حیاتین حقیقتینه ،
بویوک بیر اولکهنین عدالتینه ،
بیر عومور سوز قوشدوم سعادتینه ،
گولن شعریمده کی هر سوز آغلايیر.

کویله چا تاندا آمانلاریمیز ،
هارایا بیئتدیمی گومانلاریمیز؟
اثلینه آرخالان دار گونده یالنیز ،
سنسیزلیک خفتیم سنسیز آغلايیر.

منه جواب وئرسین بو حیات ، زامان،
یئترده می قالاچاق تۆکولن بوقان؟
شهیدلر مزاری دالغین، پریشان،
قرنغیل بۆکولو، نرگیز آغلايیر.

ای کاش گۆرمه یه ایدیم بۇدهشتی من،
قانلارا بویان دین بیر دهیئتندن،
گۆره چک گۆنلرین وارمیش ای وطن،
باکی نین دردینه تبریز آغلايیر.

x x x x

یارامین اوستونه یارا ووردولار،
باکی نین دردینه تبریز آغلايیر.
یارالی باکی نین قوللاری اوسته ،
هرکئیید، هر جیغیر، هر ایز آغلايیر.

دۇمانا بۇرونور حسرتلی داغلار،
حزین یاش آخیدیر آغلار بۇلاقلار،
اایشان سینه لر، سۇنن اوچاقلار،
گنجه فغان ائدییر، گۆندوز آغلايیر.

سینه لر اوستونده تانکلار دانیشیر،
آرزولار، نیت لر، قانلار قاریشیر،
قلمیم بۇ درد دن بانیب، آلیشیر،
سۆز لیریم کۆیره لیر، کاغیز آغلايیر.

یاش گلدی باکی نین یاشی نین اوسته ،
کۆللهلر دانیشدی باشی نین اوسته ،
داش قالماز قاتلین داشی نین اوسته ،
مین-مین آه کۆزه ریر، مین کۆز

آغلايیر.
باکی خوشبخت ایمیش، گنجه بختیار،
دۇنور قان گۆلونه حق دئین دیار،
سارسیلیر قلبیمده اینام، اعتبار،
عمرو قیسا دۇنن پاییز آغلايیر.

قانلی یا نوار حادئہ سیندہ . شہید
اولان بیر گنج شاعیرہ اتحاف

غرور اللریندن تۆکموشدوم بیشره
شاعیرا ولما قیمدان دئییردیم سنه .
آما ائتئیده رکن منیم سۆزومو ،
گولومسه مہدینده ، دانیشما دیندا .
انله بیل ، بیر شاعرینده رینلیگی نئسده
غرقا ولوب ، قوشوب ، آخیردین آنجاق .
ایتگین بیر نقطه بیه باخیردین آنجاق .
سانکی ، ایزله بیردین ما ویلیکلرده ،
گویلرہ بیوکسلن ، مازاقلارینسی .
باشیل ما ہنیلارین تثلین دارابان ،
دویغودان دوزلن داراقلارینسی .
گۆزلرین تیکیلن ، نقطہ بیه باخدیم .
نہیدیسہ گۆرمہدیم ، ایتدیم اؤزمدہ .
قا بیتدیم ... حیرتله ... سنین یئریندہ ،
ہیس تۇزا بۆرونموش ، جفتہ سی پاسلی ،
باغلی بیر قاپینی گوردوم اؤنومده .
قاپینی آچماغا ، الیم اوزانسی ؛
قورقوشوم ، قوغوسو ، سانجی رۇحومو ...
تۆسدویہ بۆرونموش ، مسموم ہاوادان
گورہا گور ، دالغالارسی کلیردی .
شاققاشاق ایلدیریم شاخیردی سانکی .
گونشین گۆزودہ تۇزلا دولموشسدو .

سنی گۆرمہ میشدیم ، آما سینہ مدہ ،
آجیق بیرکیتا بدا یا زیلیب آدین ،
تاریخلر قوینوندا ، بیرداش یا زینین ،
باشاکی سطریندہ ، قازیلیب آدین ،
سنی گۆرمہ سمده ، بیلیرہم آنجاق
دونیا گئنیشلیگی سنین چون دارمیش
دہ نیزلردن دہ ریندا غلاردان یوکک
دونیا یا سیغما یان اؤرہگین وارمیش
سنی گۆرمہ میشدیم آما دوشونجہم
گۆرمک ، گۆرمہ مگین ، چرچیوہ سیندہ
سیخیلیب ، سوسما بیر ، اوجالیرا وچور .
دا غلارین باشیندا ، زامان باشیندا ،
قبوراق سوووشورکن بیر آندا کئچیر .
* * *
ایندسہ ، انلہ بیه بیلرہم دئییم ؛
بیر تلاشیق کلہ فہ اوخشار خیالدا ،
گئچہ بیلہ گوندوزون آراسیندا کی ،
آلاتورا نلیغین دوما نلیغیندا ،
دویغولار باغیندا ، شعر اوتاغیندا ،
سنینلہ دیزبہ دیزچوکموشدوم بیشرہ .
من ایسہ بیر قوجاق ، جیزما قارالی ،
بارا پورچا اولموش ، کاغیذ دستہ سین ،

قانا بویا نیشیدی شفقین اوزو،
 نفرت سېلمیشدی گویلره مانگی.
 نهایتت... فیکریمده، ابهام یارانندی.
 بئینمین قات باقات قیرشیلاریندا،
 جوا بسیز، سؤاللار، یئرله نیه نیا تدهی.
 گوزومون اونیونده... بېردن آچیلدی،
 سئوالیما جواب، دهشتلی گورکسم.

* * *

دوما، نلار آردینجا، گوزومه دگدی،
 یوموق، یوموروقلا، دشیمیلن سوزلر.
 قیریش صیفتلرده، قانلانمیش گوزلر.
 کۆتلەنن اینسانلار، بېیر دەنیزکیمی،
 دالغالی، طوفانلی، سینه سینگر میش،
 عداوت چوره گین، یتمش، اوچسولار،
 نۇرقوشوم نفسلی آفتا ما تلارلا،
 دەنیزین اوره گین، ایزله بېیردیبلر،
 تا پای بیلیمیردیبلر، آزادلیقلارین.

* * *

دەنیز گئیشلیکلە بېیر اۆرەک اولدو،
 دەنیز، دالغانلندی، نفرتله دولدو.
 قورقوشوم قوخوسو، بېزدهن اوچالدى.
 دەنیزین صیغەتى، قانا بویا ندى.
 دالغالار، شاققاشاق دگدیبلر بئشره،
 سانگی داغلار سینیب، سوورولدو گویه.
 دەنیز سېلەندى، جالاندى بئشره،
 پېرەن - پېرەن اولدو قطرلر بېردن.

* * *

باشا دوشمە بېیردیم اوزا حوالیمی،
 دۆرمەدە باش وشرەن، حادثەلېرى.
 سیرلی، بېیر جاذبە چکیب سۆزىمنى
 داها، بۆزولموشدو، شاققاشاق سسی،
 نفرت، بۆکسەلمیشدی گدەر قوینوندا،
 آغی یا دۇنموشدو، اپتیک سوزلری.
 هاوادان باياتی، یاغیردی بئشره.

گوماننا بویا نان مېهم انظار،
 هردهن بویلانیردی گوزوم ایچیندەن.

* * *

اوزاقدان باخاندا، بئشلە دوشوندوم،
 قیرمیزی جۇوهرلە، بېیر شعریا زیبیلار.
 اوشعربین آردیندا، بېیر کتیبە نسی
 رنگجه رنگ داشلاری، سؤکوب قازیبیلار
 اوزومله دشیلدی، بئتریمه گیمده.
 قویموش توزاناقین، ایچیندەن بېیرکس
 گویا، سسلە بېیردی منیم آدیمی.....

سېغیشدیرا ما دیم دوشونجه لـردە،
 گوردوگوم، دهشتلی منظره لـری.
 حیرت دۇندورموشدو ال آیا قیمی...
 یان بایان، بېیخیلمیش، جنازە لـره،
 سېیزدیم، ایسلانمیش باغیشلاریمی،
 گوردوگوم کتیبە، سطر به سطر،
 صف به صف بېیخیلان جوا نلاریدی.
 شېهەنین گوزویله، اوخودوقوم شعر،

سنى گۆزۈمە مېشىدېم، آما سېنەم —
 آچىق بېرىكتا بىدا، يازىلىپ آدىن.
 تارىخلىق قۇيۇنۇندا، بېرداش يازىپىن
 باشداكى سطرېندە قازىلىپ آدىن.

تېھران - ۱۳/۱/۱۹۹۱

آسفالتا سېلىمىش قىزىل قان ايدى.
 ھەمەن كىتېبە نىن باش سطرېنەندە،
 بېخىلىمىش بېكرىن، گۆزۈمە دگىدى ؟
 جانسىز بىدنىنلە مافا لامېش — دىن
 آسفالتا يازدىغىن قانلى شەرىنى.
 آچىق گۆزلىرىنلە گۆگە باغىردىن...
 الە گىشتىر مېشىدىن، آختار دىغىنى.
 مەنە اۆگرە تەمىشىدىن، شەرىيا زما قى...

* * *

مەجىد جەفرزادە كىيائى "بىنيام"

"آرازى باشقا سۆزۈم"

سېرىم نەسى دۆلدى داھا پېمە نەدا شېر
 دالغا لارتىك اوجا لىب سانكى دىنىزلردن آشېر
 آيرلىق شاختاسى آيدىن گونشېلن توگە نېر
 داھى ظلمت گىجە لىر كىچىدى سەرىيا ختلاشېر
 آرازىم قانلى چا پېم گل قورۇپۇپ آخما داھا
 آيرىلقلار اوتونا يانمىش اۆرە كلر آلىشېر
 دۆزەرك آيرىلىقا گۆزلىرى دۆلغون ياشىلان
 شوقدان آغلىيا راق گۇياشى سىلن قارىشېر
 سەرىم آسلىنىپ آيدىن گونشېن ما چلارېنسا
 باغىرام گۆزلىرىم ھەردم يۇمولورگاھ قاشېر
 بوستۇبىنچىم دېلەيا كاغادا سىنماز بېلىر
 دېلىم آغرىمدا دونوب گۆزلىرىم آنجا قىداشېر
 آچكىلان قۇيۇنۇ و يول وشركچە "بىنيام" اويانا
 قۇيما حسرتدە قالا گۆرموسن ھجران سايوشېر؟

۲۰ يانوار (ژانويه) ۱۹۹۰ گڭجهسى جليلآباد شهربنده. اتيديم همسان
گڭجه با كیده. او قانلى حادثه وقيرقين قانموران جلادلار الين اوز و بړدى
ومن اونون تاشرى آلتيندا. وديگر طرفدن مرزلردن سيم لرین قېرىلما سى
سوفينجيدن اوردان اؤگڭجه بو شعري يازديم .

● " گـؤردوم "

گلدیم بو تا با غم لر آيدن بئللری گؤردوم
قارداش ، باجیمی همده شیرین دېللری گؤردوم

:ؤز لرده گولوش اؤستونى غم بېرده سى اؤرتموش
هم گؤنلری هم آيلاری هم ايللری گؤردوم
اونلاردا يا غی جلا الين باشا با تدى

غم يورقونى دردا هلى بيزيم ائللری گوردوم
کنديله شه ر قاره گيب ما تمه دولدو
داش توربا غی هم چانلاری هم چوللری گوردوم
ايللر بو يوقا لميشديلار آهن قفس ايجره

دا رتيب قيريلان زنجيريلن ، فيللری گؤردوم
اؤز حقلرينى آلمانا محکم دايانيبلار
طوفان قوپاران دا غلار اشان بئللری گوردوم
دوشمان نقدر سدويرا چايلارقا با غيندا

اوسدلى قدرتله بيغان ستللىرى گوردوم
"سرمد" ائلىنين شا عريدى يا نغين اوره كلى

فرعونلاری دونيا دا بيغان اللىرى گوردوم .

ادىبات ۋە يەنە مەدەنىيەت ۋە مەدەنىيەت
باش رداكتورو

شەھىدلەر خىيالىسى

قىزىل قان لىكەسى قالىپ گۈل ۋەستە	دا يەنە شەھىدلەر خىيالىسى دە
بىر قورغۇ قوردولار قىلىپ قىلىپ ۋەستە	ياس تۇپا قارىشىپ ، تۇپا سا بۇردا
ايل تەبىئىي ۋە تەبىئىي قىلىپ ۋەستە	قىزىل قۇم ئۆزلەردە قارا خۇنچالار
ۋە تەبىئىي ۋە تەبىئىي قىلىپ ۋەستە	نشان كىتەپلەر بىر قىزا بۇردا
***	***
شەھىر يەنە بىر قىلىپ قىلىپ	نەكران كەندەن لىر تەبىئىيەت
چا تەبىئىيەت بىر قىلىپ قىلىپ	يا تەبىئىيەت بىر قىلىپ قىلىپ
قەسەم يەنە قەسەم قىلىپ قىلىپ	آنا ۋە ئوغۇل سۆز ، كىلىپ ۋە تەبىئىيەت
بىر ۋە تەبىئىيەت قەسەم بۇردا	نەيدى بۇ مەبىئەت ، بۇ جەزىپە بۇردا
***	***
بىر يەنە مەدەنىيەت بىر يەنە مەدەنىيەت	كىم بىلەن نەقەدەر ئۇل قىلىپ قىلىپ
ياس تەبىئىيەت ، سى بىر بىر بىر	ۋە تەبىئىيەت شەھىد ۋە تەبىئىيەت ۋە تەبىئىيەت
نەچچە كورا ۋە تەبىئىيەت گۈلۈك گۈلۈك	ھەممە بىر - بىر يەنە خىيالىسى ۋە تەبىئىيەت ۋە تەبىئىيەت
جا ۋە تەبىئىيەت بىر يەنە مەدەنىيەت	دەل بۇغ ، سەئال ۋە تەبىئىيەت گۈزەل بۇردا

كىم بىلەن قارىشىپ بۇ باغا - باغا
 قارالار باغلىنىپ مەن بىر بۇداغا
 سورتۇپ آغا جىنىسى قارا تۇرپاغا
 دىگەن "نرىمان" آغلاسا بۇردا

حضرت علی علیہ السلامین دوغوم

گونومنا سبتی ایله

● طنطنه لی ادبی - مذهبی مجلس

بهمن آیینین اونوندا، چهارشنبه گونو، تهران، کرج آراسیندا یئرلشن

"قلعه حسنخان" شهرینده اتل، دیل و ادبیا تیمیزا اؤره کدن باغلی اولان تورک

مسلمان قارداشلاریمیز "وستا دهریا رآدینا ادبی - هنری انجمن" لرینسده

حضرت علی علیہ السلامین دوغوم گونومنا سبتیله انجمنین چاغیریش ناگوره
صمیمی طنطنه لی اجلاس، گوزهل، سازلی سوزلوبیر بایرام گونو و بیرشعرکجه سی

کشیردیله. انجمنین دائمی عفرلریندن باشقا، تهران، کرج و زنجان شهرلرینده
باشایان تورک دیللی آذربایجان شاعرلری اشتراک اتمیشدیله.

مجلسده، تکجه شاعرلر دکیل عالیم، ضیالی، ادیب و ادبیات تدقیقچیلار

ریمیزدان عاشیق و سا زار و ستارلاریمیزدان ایشتراک اتمیشدیله.

مجلسه میزین یازیچی و امکداشلاریندان آقای عبدالکریم منظوری و مجید-

زاده "سا والان" بومجلسین اشتراکچیلاریندان اییدیلر. گون اورتادان مونرا

ساعت ایکیده قرآن کریمین قراشتیله مجلس اوز ایشینه باشلادی. قرآنسی

اوخویان امیرآقا نوری اییدی. مونرا مجلسین آبا ریجیسی مکروفونون دالینا

کشیب گلن قوناق و دعوتلیلره خوش گلیبمیزدئمکله حضرت علی علیہ السلامین

دوغوم گونونوها میا تبریک دئدی و قوناقلارین زحمت چکب بوا دی - مذهبی

مجلسده. شرکت ائتدیکلریندن تشکرا لله دی مونرا تزه چاپ اولموش کتا بلاردان

ادبیات تاریخیمیزین ایکنجی جیلدی چیخیب ما تیشدا اولدوغوندان، چالیشقان

یازیچی و محقق احمدآقا کاویا نیورون تزه چیخیمیش قرآن مجیدین عمجرتی نی

گؤستریب، خواجه عبدالله انصارینین مناجاتینین تورکی ترجمه سین و بیئنه

احمدآقا کاویا نیورون یاغین گله جکده چیخما غا حافلرلارن ایکی یوزمین لغتسی

اؤزونده یئرلشدیرمیش فارسجا و تورکجه لغت کتا بینین نمونه سین گؤستردی،

احمدآقا کاویا نیورون اوغلو مهرداد کاویا نیورون یا زدیغی ۲۲۵ صحیفه سده

"دا غلار قیزی" آدلی کتا بینی گؤسته ریب حورمتلی یا زیجی احمدکا ویا نهپوردان خواهشا لله دی تریبون دالیندا اؤز ملی وادی ایشلریندن دانیشین اودا کلیب دانیشدی . صونرا آقایی عبدالکریم منظوری نین یا زدیغی "حضرت محمد (ص) حیاتی آدلی کتابی حاققیندا اوننجه ۷۰۰ یلین حسرت و آیریلیغیندا یا شایان ایگی ذربا یجانلی باجی - قارداشی بربیرینه قووشدورما غیندان دانیشما - غی خواهشا لله دی و اودا کلیب دانیشدی . صونرا بیرینجی درجه لی عدلیه وکیلی یا زیجی و مخیق علی آقا کمالی بیر ادبی صحبت لریله یا ناشی سا وه نین قدرتلی شاعری "تلیم خان" نین حضرت علی حاققیندا شعرینی اوخودو ، آقایی قولی - میاب (گوثر) "آراز قیرا غیندا" آدلی شعرینی اوخودو . صونرا آقایی نصیری گؤزه ل دانیشیب ، بیر شعر اوخودو . صونرا آقایی آذرما زندرانی "دیلیمز" و حضرت علی اوچون قوشدو غوا یکی شعرا اوخودو . گیجیک بیر پذیرالیقدان صونرا عاشیق لار - بیمیزدان جوان واستعدالی عاشیق ، حسن مازی و سؤزی ایله محفیلی مازلی سؤزو بیر ادبی محفیه چتوبردی . آقایی عبیدی دیل حاققیندا ائیلر ردیفلسی شعرینی اوخویاندان صونرا گیجیک و معصوم بالالردان گؤزه ل بیر خورما هنی ائشیتدیگ ما هنی اوخویانلار سهیلا فاتحی ، ربابه اهرابی ، نرگین اهرابی ، آیدین منظوری ، مجید محمد خانی و آیدین اهرابی ایدیلار . بو آلتی نفر کیجیک اوشاقلار بیر خور ما هنی اوخویاندان صونرا هر هانسی بیر اوشاق شعری اوخودو ، آیدین منظوری ایگی قیما حکایه ده مؤیله دی . صونرا برجعلی آقا قریشی - (تورک اوغلو) ایگی شعرا اوخودو ، صونرا حسین آقا محمد خانی (گونئیلسی) آنا دیلیمدی آدلی شعرینی اوخودو . صونرا مرحوم عاشیق قشمین اوغلو عاشیق - مظا هر جعفری یا خشی سازچالیدی و آتاسی مرحوم عاشیق قشمدن حضرت علی نین شائینده قوشولموش شعری اوخودو . صونرا هر یسلی شاعری میمز (صا پلاق) حضرت علی حاققیندا قوشدو غو شعرینی و باشقا (یا ستی یا پلاق) آدلی بیر طنز شعرینی اوخودو . صونرا (سا والان) نین اؤزوندن ایسته دیلر بیر شعرا و خوسون اودا "دیلیم" شعرینی اوخودو و صونرا عاشیق امیر عبدالله زاده سازچالیبا اوخودو ، صونرا

حاج آقا دوكتور حجت ذاكري بوغزیزگونو حضرت علی لسلامین تولدیننی تبریک
 سؤیله بندن صونرا جوخیا خشی دانیشدیلار. صونرا زنا نلی شاعر آقا یوفا جو حضرت -
 علی حاققیندا شعریننی اوخودو. صونرا آقانی ناظر شرفخانه ای حضرت علی حاققیندا و
 آذربایجان حاققیندا ایکی شعرا وخودو. و آکادئمیک دوكتور جو ادهیشتین بیثننی
 چاپدان جیخان ۵۲۴ صحیفه لی آذربایجان ادبیات تاریخینه بیرباغیش کتابی -
 نین ایکینجی جیلدی دعوتیلره تانیدیلدی وکتابین اوخونماغی توصیه اولوندو
 و آقانی فرزانه نین کتابخاناسین آدرسی وئریلدی. مجلسین صوندا انجمنین
 کاتبی آقانی شقای انجمن حاققادا نیشدی و بیرپیشنه دالردا وئردی. صونرا
 شام وئریلدی. هامی گؤزدل، جاناسینر خاطر لره گوروشوب، آیریلدیلار، بو
 محفل و شعر گنجه سی بوردا صونا جاتدی بو ادبی محفلین آپاریجیسی ح. مسالان
 اییدی

خسته بولبولون قالانی

اجلقا رشیلادی قورقود دهده می
 عاشق عسگری عاشق قشمی
 نجه چکسین اورهک بو آغیر غمی؟
 جال اوخواشلره هجران نغمه سین
 سازچالان اللره قادا کلمه سین
 * * *
 عاشیقین سازیدیر شاعرین سوزو
 یانان بیر اوره کده سوندوره نکوزو
 یانیب کول اولسادا آذرین اوزو
 وطن وطن دئییر اولدانا جانسی
 سسر آنا بوردو آذربایجانسی.

عاشیقیدیر بؤکسلدهن قوج کورا وغلونو
 حجری نبینی اولدالار یوردونو
 ساگری شهر یاری، صمدوورغونو
 عاشیقلا سازیدیر ساخلیان دیری
 اولدور اوره کده دیر عاشیقین بیتری
 * * *
 عاشیقین سازیندا بیلیمیره منه وار
 اولدینلنه ینده سویوق قانجوشار
 پاشالار قلبینه ولوله سالار
 عاشیقین یانیقلی سارینین سوزو
 ائلینه باغلی دیر عاشیقین اوزو

خسته بولبول

چكن اثل قاينى سين عاشيقدير عاشيق
سالاريا تانلارى عاشيقلار آييق
منده بير تحفه بوخ عاشيقالايق
شاعرين تحفه سى سوزودور آنجاق
اودا سالاريا شير اوركده اوتراق

* * *

عاشيقدير كديره ن شاعرى ديله
محبت سوزونو عاشيقدان ديله
عاشق نغمه قوشار اوبايا ائله
دينله سار ديلينده دويوشمك سوزون
ساتمادى يادلارا قشملر اوزون

* * *

ديله ن زاماندا عاشيقين سار
چالوب اوخوياندا بائيزى يار
چكنده سوزقويا قانلى آرازى
جوشار داماردا قان چرپينار اورهك
اوجار ذيره لره قوشكيمي ديلك

اورهك زاغ زاغ اسهر چالاندا عاشيق
سار زينى دوشونه آلاندا عاشيق
سه سيني داغ داشا سالاندا عاشيق
تيتيره دهر داغ داشى عاشيقين سه سى
ديريلدهر اولونو اولدلو نفسى
قالانى ۵۶ - اينجى صفحه ده

بيريخسته بولبولوم اوچدوبو داقدان
يا نديردى قلمبىمى ياخدى بو داقدان
ياخيندان او زاقدان اوداغ بو داقدان
آراييب آختارديم تاپماديم ايزين
سوسوب قوجا قلاديم بورقون غمديزين

* * *

ياردى دارقفسى اوچدو بولبولوم
سارالدى كده ردن سونبولوم گولوم
كشيدى ياس پالتازين مهربان ائليم
چالدى يانيق كرم مدفلى ساريم
پائيزا اوغرادى مارا قلى يازيم

* * *

اولمز عاشيق قشمديرى دهر آدى
اونوتماز قشمسى آذر اولادى
يانيقلى سوزوونون سار زى نيندادى
هله داماغدا دير اونغمه كارين
بولبول سوزنه كارى گوللوبا هارين

شاعره الهامين عاشيقدان آلار
محبت بايداسين جانلارا جالار
اولمز عاشيق قشم ديللرده قالار
كوجه ده دنيا داغ عاشيقين اوزو
سازلارين ديلينده قالاجاق سوزو

باکی دا " نوروز " غزتی

آذربایجاندا ن (دسامبر ۱۹۹۰) بیری باکیدا آذربایجان نین خارجی اولکهلرله دوستلوی ومدنی علاقه جمعیتی طرفندن "نوروز" آدیله هفته لیک ادبی - بیدعی اجتماعی روزنامه چیخماغا باشلامیشدیر. بۇغزتین باش رداکتور و جمعیتی صوری، مشهور شاعر نوبی خزری دیر. غزتین نوروز آدی بیله چیخماغی تهادفی دگیلدیر. نوروز قارسی بیری گون دتمک دیر همد. ایرانلیلارین ان بویوک تارخی - ملی بایرامی دیر. آیریجا اسکی تورکلرین ایلیک باها بایرامی اولموش و بویوکون ده بون آذری تورکلرین بیری بویوک بایرامی دیر.

گوندریلن ایلیک ماییلاری اؤخود و غوموزدا غزتین متنی و محتوا سیندا ندا غزتی چیخارالارین مقصدی بللی! ولور، کومونیزمین ایچریدن چوکمه سی و بیخیلماسی مسلمان آذری قارداشلاریمیزدا دینی - ملی حسلرین اویانما غینسا و داها قوتلنمه گینه سبب اولموش و خلقی اؤز کؤکونه قاییتماغا و دیر چلتمکینه یونلتیمیشدیر.

یالنیز بو غزت ده بیزیم الفبا دا (نوروز) سؤزوندن باشقا بیر شی یازیلما میشدیر. غزت ته یازدیغیمیز تهریک و اؤرولما مکتوبوندا بومسئله نی قید! ثدیب غزت ده بیزیمله علاقه ما خلاماق و بیزدن ده مقاله لر نقل اتمک اؤچون بیر حصه سی نین بیزیم الفبا ایله چاپ ائدیلمه سی لازم اولدوغونو خاطر لاتدییم. امید ائدیرم گلچک ماییلاردا (نوروز) ون هیچ الماسا ایرانلا علاقه لی مقاله لری بیزیم الفبا میزدا نشر ائدیلسین نجه کی اسلامی بیرلیگین دوردمصفه سی کیریل الفبا ایله نشر ائدیلسین.

یازیمیزین موندان "نوروز" غزتینه اؤرول و نائلیت لردیله بیریک.

وارلیق

۲۲ بهمن (دهه فجر) اوچون

باکی دان گلن قونا غلار

بو ایله ۲۲ بهمن بایرامینی قوتلاماق اوچون خارجی اولکه لردن سئچکین قونا غلار دعوت اولونموش و اونگون (دهه فجر) ایراندا آغیرلانیمیشلار بومناسیتله مختلف دوست اولکه لردن ۱۵۰ نفردن چوخ قوناخ گلیمیش ولالسه هوتلیبنده یترلشمیشلر. باکی دان دا مشهور ایرانتناس پرفسور رستم علیف و ایرانتناس خانیمی رقیه قنبرقیزی، آنا رضایف و پرفسور یاشارقارایسفف گلیمیشلر.

رستمی ایراندا هرکس تانیبیر. اونون ایران مدنیتینه (فرهنگینه) ائله دیگی خدمتلی آدام ائله یسه بیلیمیشدیر. بیرایلدن چوخ دورکی گلن ایل باکی دا، گنجه ده و ایراندا بویوک شاعریمیز نظامینین ۱۸۵۰ یللیگینه برپا ائدیله جک قورولتا یلاری حاضیرلاماقلا مشغول دور. اونون ایرانتناس خانیمی دا اوزوکیمی قیمتلی عالم و ایران، آذربایجان مدنیتینین خادمی دیر.

آنا رضایف شمالی آذربایجان یا زیچیلار اتفاقینین صدری و آذربایجانین سووئت اتقاقیندا کی سنا تورودور. او بویوک یا زیجی و چوخ فضیلتلی انسان دیر. اونون آتاسی رسول رضا و آتاسی نگار رفیع بیگی آذربایجانین ان مشهور گورکملی شاعرلی اولموشلار.

پرفسور یاشارقارایف آذربایجان علملر آکادیمیسی نظامی آدینا ادبیات انستیتوسونون دیرکتورو (مدیری) دیر. او بویوک بیر اادیب و یا زیجی دیر.

بو آذری قونا غلاریمیز اولکه میزه یا بانجی پاسپورت و ایله گلسه لسه لردن قارداش ائوینه حتی اوز قدیم اولکه لرینه گلیمیشلر. بیضا ونلاری آرا میزدا گورمکله چوخ شاد اولوروق و اونلارا قارداش اولکه سینده یا خشی گونلر آروزلا بیریق. اوما ریمکی اونلاردا بورانی اوزونلری کیمی حس ائتسینلر و اونلارا قارشی دویدو غوموز سئوگی، یا خینلیغی دوسونلاریمیزیم اونلارا ایسته دیگی میز-

كىمى بىشتىشمگە فرىتىمىزا ۋىلما دى چۈنكى اۇنلار حكومتىمىزىن رىسمى قونا خلارى-
 ايدلر. اما امىنمكى اۇنلار بۇرادان خوش خاطرەلرلە باكىيا قايدىدا قىلاروبىزىم
 ستوگى وسلاملارىمىزىدا مسلمان اذرى قارداشلارىمىزى چا تديرى چا قىلار. اۇلوتانر-
 ىدان اچىلان اۇفوقون داها ايشىقلانما سىنى واۇزون ايللر ايرىلىق حسرتىلە
 ياشا باندان مۇنرا بىر بىر بىمىزە قاوشما نىن اۇغورلوا ولما سىنى وبوقاردا -
 شلىق علاقەلرۈنن داها دا صىغلاشىپ كنىشلمە سىنى دىلە بىرم.

وارلىق

دادمان دوشگون قوجا بىگلى "بىرايتكىر: آنا سىنا" تحمىلى موخارىبە
دىن آزاد اولان دوستا قىلاركلندە، ونون
اونون ۋىلگۈلمە مىشىدى اوانا هم
آغلا بىردى هم گۈلوردو.
 "آى آنا"

قۇل قۇللا باغلان سيارەلرىن	قەرمان بىشەردىن داغ اورەگىن تىك
قاراگونو چاتدى باشا آنا	قۇرودو وطنى گۇز بەبەگىن تىك
قىرىلدى زنجىرلر اچىلدى اللر	سىناندى دونيا داپاك امەگىن تىك
باندىم اوزوندىكى باشا آنا	قويما دى طالعىن چاشا آنا
* * *	
آلنىنداكى قىرىش حسرت داغىدىر	آجى ھجران باش تۇكوب اوز اوستە
آغاران سا جلارىن حق بايراغىدىر	باتىبايلىر بۇيۇغلار گۇز اوستە
گۇزۈندە گۈلن باش اشلچىراغىدىر	تارىخى چۇكدوروب بىشە دىز اوستە
سۇنمزوطن عشقىن حاشا آنا	دۇردۇن عصرلرن قۇشا آنا

ھرگونون اۇزونون مىن بىر حكمووار
 بىر باندان باغلىان بىرىندان چار
 اۇ"دوشگون" بوسىقىن زىندان چىخار
 چالما اورەگىمى داشا آنا

آذربایجان و اران

چندی قبل در وارلیق مقاله ای بنام "اران ولایتی است از آذربایجان" که بقلم مرحوم تیمورپیرهاشمی نوشته شده بود، خواندم . همچنین اخیراً مقاله‌ای تحت عنوان "جواب به مقاله آذربایجان کجاست" بقلم آقای دکتر- جواد هشتیت در وارلیق وکیهان هوائی مطالعه کردم .

مرحوم پیرهاشمی در مقاله خود دلایل تاریخی ذکر کرده بود، که ثابت می‌کرد نام آذربایجان شمالی همچنانکه بعضی‌ها ادعا میکنند جدید سیاسی نیست و از طرف حکومت مساوات و بعد از آن بلشویکها با اهداف سیاسی گذاشته نشده است.

در مقاله دکتر هشتیت نیز دلایل تاریخی نقل شده بود که مسئله را برای هر خواننده بی‌فرضی آشکار می‌کرد و نقطه ابهامی در این مورد باقی نمی‌گذاشته اینجانب که نزدیک چهل سال است در آمریکا دور از میهن عزیزم ایران و موطن گرامی ام تبریز زندگی می‌کنم با آنکه کارم پزشکی و تخصص رشته اعصاب و روان است اغلب اوقات فراغت را با مطالعه تاریخ ایران و ادب و فرهنگ می‌گذرانم . و از این راه کوشش می‌کنم فاصله‌ام را با کشور عزیزم از بین ببرم و یا لا اقل کوتاه‌تر کنم و بقول شاعر :

چون می‌ترن نیست بر من کام او

عشق بازی، می‌کنم با نام او

چندی قبل در چند کتاب تاریخ مطالبی درباره آذربایجان ایران (شمالی و جنوبی) بنظرم رسید که لازم دیدم در این برهه از زمان که چنین موضوع مهمی مطرح شده ذهن هموطنان عزیزم را بیش از پیش روشن کنم تا نسل حاضر بویژه جوانان حدود سرزمینهای اجدادی و ایران قدیم را بهتر بشناسند .

یکی از این کتابها تاریخی است بنام "حقایق الاخبار تاریخی" که در

دوران ناصرالدین شاه نوشته شده و دیگری هم باز تاریخی است با اسم
"تاریخ فارس در زیر سلطنت قاجار" که باز در زمان ناصرالدین شاه قاجار
نوشته شده است .

کتاب سوم خاطرات تیمور است که بقلم خود امیر تیمور گورکانی نوشته
شده با اسم "منم تیمور جها نگشا"

حال چند سطر از این کتاب ها را به نظر خوانندگان عزیز تقدیم می‌کنم .
در کتاب "تاریخ قاجار حقایق اخبار ناصریراجع به تصرف قلمه شوشی از طرف
آقا محمدخان پنجم شرح داده (۱) :

"چون کاترین ثانی معروف به غورشید کلاه شاهنشاه روسیه متوجه عالم
آخرت گردید لشکر روسیه مراجعت کرد خاقان شهید آقا محمدخان بعزم تسخیر
قلمه شوشی عازم آذربایجان گردید" .

در اینجا نویسنده فقط از آذربایجان صحبت میکند و از اینجا معلوم میشود
حتی در آن زمان هم بخوبی میدانستند که شوشی در آذربایجان است و لامبی -
نوشته که شاه برای تسخیر شوشی با آن رفت .

باز در کتابی که از فارسی به انگلیسی ترجمه شده و نامش "تاریخ ایران
در زیر سلطنت قاجار است" (۲) نویسنده موقعی که میخواهد شرح مهاجرت ایل
قاجار را بدهد چنین می‌نویسد : "وقتی که امیر تیمور گورکانی سوریه را تصرف
کرد فرمان داد که ایل قاجار از سوریه به ترکستان مهاجرت کند ولی وقتی که
آنها به آذربایجان رسیدند در گنجه و ایروان ساکن شدند" در اینجا نیز معلوم
میشود گنجه و ایروان را از شهرهای آذربایجان میدانستند و گرنه باید گفته میشد :
وقتی که به آن رسیدند در گنجه و ایروان ساکن شدند . باید در نظر داشت هر
دو تاریخ بالا سالهای قبل از تشکیل حکومت مسوات و کمونیست های روسیه
نوشته شده است و حتی کلمه ای هم اشاره به آن نکرده است .

کتاب قدیمی‌تر و مهمتری که ذکرش لازم است اتوبیوگرافی امیر تیمور بنام
"منم تیمور جها نگشا" (۳) است . تیمور هم در خاطراتش موقعی که نقشه لشکر کشی

خود را برای تصرف سرزمین قهچاق. تعریف می‌کنند چنین می‌نویسد " من میدانستم که توختا میش سلطان سرزمین قهچاق است که آنطرف کوه قاف قرار گرفته و من برای اینکه از آذربایجان به کشور او برسم باید از کوه قاف عبور کنم".

باز می‌نویسد " چون لشکریانم از ری گذشتند و وارد دامنه کوه البرز شدند سرما شدت میکرد و ما باید در سرمای زمستان از آذربایجان و آنگاه از کوه قاف بگذریم تا خود را به کشور قهچاق برسانیم ولی عبور یک لشکر سواره در فصل زمستان از آذربایجان و کوه قاف کاری پرهزمت است

بطوریکه امیر تیمور بارها در کتاب خود اشاره کرده "کوه قاف بین آذربایجان

یجان و سرزمین قهچاق است" یعنی تا کوه قاف کوه‌های قفقاز در شمال آذربایجان شمالی است) جالب توجه است که امیر تیمور یکبار هم نام اران را بجای آذربایجان شمالی ذکر نکرده است

برای پرهیز از طاله کلام بدین مختصر بسنده میکنم ، فقط یادآوری یک نکته را در این مورد لازم میدانم : همچنانکه در برهان قاطع که بیش از سیصد سال پیش نوشته شده " اران ولایتی است از آذربایجان"

دکتر احمد فروغ

تولدو - اوهایو

منابع

۱- تاریخ قاجار (حقایق الاخبار ناصریه) تألیف محمدجعفر خورموجی بکوشش

حسین خدیوجه از انتشارات کتاب فروشی زوار تهران - صفحه ۹

۲- *History of Persia under Gajar rule, translated from the Persian of Hasan Afshari. Farsnameye Naseri 1972 by Heribert Basse. Columbia University Press, New York*

۳- منم تیمور جهانگشا - مارسل بریون - ترجمه ذبیح‌الله منصور از انتشارات

کتابخانه مستوفی‌تهران صفحه ۱۱۱ (تاریخ انتشار ندارد)

۴- وارلیق سال هفتم شماره ۳ - ۴ خرداد و تیر ۱۳۹۶ صفحه ۵۴.

۵- وارلیق .

اُولو تانری نین آدییلان

سالام وارلیق درگی سی نین حرمتلی ا مکدا شلاری . همیشه کی لیک
بیئنه ده درین محبتیمی سیزه بیلدیردیکدن مونرا هامی نیزا جان سا غلیقی
ونا ثلیت لر دیله بیرهم اینا نین کی آذربایجان خالق سیزین بۇ شوقلی
خدمتینیزی تاربخ بویو بویوک منتدا رلیقلا یوکسک قیمتلندیریب اؤنوتما -
باجاق .

آنا

سالیم خاطریمه بیردادیم بیئنه
کۆرپه چا غلایمین شیرین لیگینی
سنیر ائدیم دویونجا من دونه دونه
آنا شوکی سی نین درین لیگینی

* * *

اؤلونجه بۆرچلویام سنه حیاتدا
سدهن دیر عمرؤمون آخاری آنا
عمروندن پای وئردین منه حیاتدا
سن آی یارانیشین شاهکاری آنا

* * *

سن منه حیاتی وئردیگین کیم .
الهامی ، شعری ده سندن آلمیشام
سنله تانیمیشام اؤز منلیگیمی
سنین قدرتینه شاعر اولموشام

* * *

قالانی ۳۹ - اونجو صفحه ده .

دویورام صداقت ، دویورام شفقت
دوغما گوزلرینه باخاندا آنا
آجیرام قول - قانات تا پیرام قوت
نفسین جانیم آخاندا آنا

* * *

بیلیمیرم دنیا دا نه دیر غم - کدر
اؤتوروب ، دوراندا قوشا سنینه
داغجا دردیم اولسا اریب کئدر
سنین بیر مهربان تبسمونله

* * *

قوی قویوم باشیمی دینین اوسته
بیرداها عطرینه بویانیم آنا
حزین لایلابینلا یا تیم آهسته
شیرین نازلاما نلا اویانیم آنا

* * *

انا جان، آي آنا، دۇرگۇرھەلىك يۇللارآ چىلدى
با جى قارداشلا قوجا قلاشماق اوچون قوللارآ چىلدى
سیدجعفر موسوی

● دمبر بىردە چكىلدى گۇزلە نىلىمدن يىتمىش ايلدن

صونرا با جى، قارداشنى تاپىدى

تئلفون زىنگ وۇردى . قاينى كىش بىر انسان سى منە بىلىدىردىكى، فردوسى
كنگرە سىندە اشتراك ائدن باكى دان گلن قوناقلار اچىپىندە پروفوسور "مبارز -
علبىزادە" دىندا حرمتلى، عالم بىر شخص وار اۇسىزىن هم يىرلىمىزدىر . اونىلن
گۇروش ، باشارا بىلسن اۇنو اۇزوبىلە خامنه يە - شىبترە كتىر . اۇخامنه نىسى
گۇرمگە چۇخ علاقمىندىر ، من سىزىن يولوزو گۇزلە بىيرم . بۇدوكتور زهتابىسى
ايسدى .

مبارزعلبىزادە آدى قۇلاغىما دگسەدە من اۇنو خامنه لى اۇلدۇغونى -
بىلىمىردىم . كنگرە مراسىمى هفتەسى قۇرتار ها قورتاردا ايدى . من اۇنو
تاپىب گۇرمگ اوچون اۇنون يىترىنى وهانسى هوتل دە اۇلماغىنى اۇگرە نمەلى -
ايدىم . هم دىرلىرىمىز حسين خوشنىت ومهندىس نكارى ايلن تماس تۇتوب
جىرمانى اۇنلار ايلن آرايا قويدوم ، باكى دان گلن عالم قوناقلار آزادلىق
(ائوين) هوتلىندە اۇلدوقلارىنى اۇگرەندىكدە اۇگون (سەنئەبە گونى ۱۰/۴ -
۶۹/) واۇگئجە هرئە قەدەر هوتلە تئلفون ائتىدىم سە اۇنلار ايلن تماس تۇتسا
بىلىمەدىم . صا ساجى چارئنىبە گۇنودە موفق اولابىلىمەدىم هوتلىن اطلاعاتى
خبر وئردىكى ، قوناقلار كنگرە طرفىندىن مشهده گئىدىلر ، صا باح گلە جكلىر .
بىنجىئنىبە گۇنو گىنەدە اۇنلاردان بىر خبرالابىلىمەدىك . جمعه سحرچاغى هوتلە
تئلفون ائلەدىم . خوشىختانە تئلفونا جواب وئرهن اوستاد مبارزعلبىزادە
اۇزواسدى . من اۇزومو اونا تانىتىدىرىب دئدىم : من خامنه لىم ، سىسىزى
گۇرمگە وقت اىستىر . اوستاد جواب وئردى منە خامنه لىم آمما يىتمىش
ايلدى خامنه لى گۇرمە مېشىدىم . اسرانا گلندە يۇلداشلار ايلە بىرلىكدە ايكى
ساعتلىكە تىرىزدن خامنه سە گئندىك . آمما من گۇرەن خامنه دگىلا بدى .

هئج كس منى تانىمادى ومن اوزومده بىركسى تانبا بىلمهدىم ، آخى بىتمىش
 ايل بوندان اول من اوشاقا يىكن اورانى ترك اىتمىشم . نهنگ وقوجا مان
 چنار آغا جىنى كىدىب تاپدىم . اونون آبا غىندان آخان كهريز سويوندا بىرجوان
 قادىن پالتارىيۇردى . اوندان هر نه سورۇش دوغسا منه جواب وشره بىلمهدى .
 چونكى هر شى دگىشلىمىشدى . بىتمىش ايل بوندان اول منىم خيالىمدا
 جانلانان خامنه دگىلدى . من خامنه نىن اوشاقلىق چا غلارىندا كوردوگوم او
 كوزل بازار و چارسو سونو آختارىردىم . اطرافىمزا بىغىشانلار منهدىلركى ،
 ائله دوردوغون يىر چارسو اوزودور بىغىب خىبا بان ائله بىبلر . چوڭ
 كدرلندىم . او كوزل چارسودان و بازاردان خبرىوڭ ايدى . آنچاق منى
 سويىندىر خامنه گىره بىر تابلونون كوزه چارپماسى ايدى . بو
 تابلودا قارسا يازىلمىشدى : " بەزادگاہ شېخ محمد خيا بانى خوش آمدىد
 استاد ، آخسام ساعت بىشده بىزه هوتلده ملاقات وعدەسى وشردى وتاكىد
 ائلهدىكى من سىزىن يۇلوزو كوزلە بىرم . ساعتى يارىمدا من وحىن آقا -
 خوشنىت ومهندس مقىم آذر هوتلده ايدىكه ۱۱۱۸ نمره لى اوطاقا مراجعا ئلهدىك
 ددىلر اوطاقدا دگىل دئمه بى استاد هوتلدىن رستورانىندا اوز يولداشلارى .
 ايلن بىرمىزىن دورە سىنده اگله شىب دانىشما غا مشغول دولا .
 چوڭ آختارانان سونرا بىرنفر استادى بىزه كوستهردى . بىزا اوزوموزو
 معرفى ائله بىب ، اوپوشوب ، كوروشندن سونرا بىزده اۇنلارنى يانىنىدا
 اگلهدىك پروفورمبارزعلىزاده سىلان ياشىندا ووقارلى بىر شخص ايدى .
 توركچە چوڭ شىرىن وملاحتلى دانىشىردى . گتچە چىكن صحبت اتىنده اونون چوڭ
 بىر كوجلوحافظه مالك اولدوغو بىلىنىردى
 من اونون كىم اولدوغونو هارادا و نەزمان دونيا بىه كوز اچدىغىندان
 خبرالدىم . او منهدىكى : من خامنه آنادان اولموشام وايلك تعمىلاتىمى
 ده خامنه بىنى اصولدا معرفت مدرسه سىنده آلمىشام . من مدرسه بىه كىتمە -
 مىشدىن اول انام قرانىن بىر نىچە كىچىك سورە سىنى منه اوگره دىب و ازىر -

لتمیشدی. بیز معرفت مدرسه سینده. درس اوخویا ندا شیخین (مقصود شیخ محمد خیا با - نی ایدی) قیا مینین گرگین جا غیدی. بیرگون او تبریزدن خانم به گلمیشدی. او شاقلا با شچکه مکه مدرسه یه گلدی. بیزه دندی قلم - کاغذ حاضیرلاییسن بو جمله لری دندی بیزیا زدیق :

" لذت - درد دنیا هیچ لذتی بالاتر از علم و دانائی نیست
 ذلت - درد دنیا هیچ ذلتی بدتر از جهل و نادانسی نیست "

صونرا ورقه لری بیغیب بیر اوقده ر کئچمه دی کی ، بیزیم صنیفدن ایکی نفری دفتره چا غیر دیلار. اؤنلارین بیری پنجه چی اوغلو حبیب جعفرزاده آدیندا وبیری ده من دمیرچی اوغلو ایدیم. شیخ معلمیمیز میرزا حبیب ایلن دفترده اؤتورموشدو. اول حبیبین آدین و آتاسینین آدین خیرآلدی اؤنوتشویسق ائده رک بئش قران پول اؤنا وئریب دندی سن چؤخ یا خشی یازمیسان . صونرا منیم ورقه می گؤسته ریب دندی سنده یا خشی یازمیسان ، مننده بئش قران پول وئردی ، آما من پولی آلمادیم ، دندیم دده م منی وورار. صونرا معلمیمیز میرزا حبیب پولی گتیریب منیم آتا ما وئردی و دندی ما شالله اوغلون یا خشی درس اوخور شیخ اؤنو تشویق ائدیب و اؤنا بوجا یزه نی وئریب. اوشا قلیق چا غلا- ربندان و اوشاق ایکن اناسینین اولومو اؤنونئجه کدرله ندریبه نئجه ایش دالیینجا تیله - طوجه خوبا ، شاه تختی یه گئدیب صونرا باکی دا عالی تحصیلات آلیب مختلف فرهنگی ایشلر باشیندا اولدو غوندان دانیشدی.

من اونون کیم لردن اولدو غوندان وقوه مولاریندان سوروشدوم . دندی من دمیرچی آقا علی نین اوغلو یام وبی بیمین آدی دا محترم ایدی. بیرده منسندن کیچیک فاطمه آدیندا بیر باجیم وار ایدی. قیرخ دوققوز ایل بوندان اول مطلب ایراننی آدیندا شبسترلی بیر دوکتور ایرانا گئدنده من اوندان خواهش ائله دیم منیم باجیمین سراغینی توتوب اوندان منه بیر خبر وئرسین اومنه خبر گتیردی باجین فاطمه کافی الهلکده اره گئدیب ، اوشا غدا اولمور. فاطمه نین اری یوخسول بیر کندلی اولسا دا فاطمه اریندن جوخ راضیلیق ائتمیشو. بیرده ایکنجی دنیا محاربه سینده عباس زمانوفا ایرانا گئدنده اومنه

وعدده وترمیشدی خانمیه گنبدیب سنین آداملاریندان سراغ توتارام . اوغانه-
 یه گنبدیر، میرزا محمدعلی احمدی آددا بیرکتاب ساتانا مراجعت اشدیب، اوندان
 ایکی قرانا بیرنیاتی (خان چوبانی) کتابی آلیر صونرا حنی اوندان سورور.
 کتاب ساتان دئیر، بیربتله آدام وارا ییمیش ائشیتدیگیمه گوره سرحسبیدن
 کتچهنده اونو گولله له بیبلر.

اوستاد دئدیکی، منیم تخصصیم نظامی شناسلیقدیر، میرزاده عشقینین
 دیوانینین و حکیم ابوالقاسم فردوسی نین شاهنامه سینین تورگجه منظوم شکلیده
 ترجمه ائتمیشم بیرنجی جلدی ۴۰ مین تیراژ ایله باکی دا چاپدان چیخیب و
 یایلیب و او بیری جلدلری ده چاپا حاضرلانیب. صونرا اوستاد ۲۰ یانبار
 خاطره سینتق قوشدوغو "خلقین فریادی" شعرین (گوی لری آغلاندی عرشه یوکسه لن
 فریادیمیز) وها بتله اوزو منظوم شکلینده ترجمه ائتدیگی میرزاده عشقینین
 سه تابلوسیندان حفظدن بیزه اؤخودو. و علاوه ائتدی کی کتچمیشده عنکبوت
 روزنامه سینده منیم شعرلریم "ارونقی" امضاء سیله چاپ اولوناردی.

بیز اوندان خدا حافظ له شیب ائوه طرف یولا دوؤشدوق . یولدا گله- گله
 هئی فیکرله شدیم، الله بو حرمتلی کسان باشیندا شخصین باجی سی کیمدیر؟
 اولوبدور ویا حال حیات دایر، اگر دیری دیر ایندی هارادا باشیر، هانسی
 شهرده دیر؟ نه اولایدی بو ایکی باجی - قارداش بیتتمیش ایلدن صونرا بیر- بیر-
 لری ایلن گوروشئیدی لر. بو فکر ایلن ائوه گلدیم . ساعت اون حدودیندا
 ایدی. بیزیم ائوه منیم هارا گئتدیگیمدن اولارین خبری واریدی . من
 اورادا گئچن احوالاتی نعل ائله یینده خان نیمیم دئدی : بتله بیر مشخصات
 صاحبی فاطمه آدیندا آرواد فلانی لرین قوهوملاریندا دیر.

بو سوز منی وادار ائله دی گئجه ایلن بو ایشین دالیسینی توتوب تعقیب
 ائلدیم چونکی اولار صاحباح ساعت دو ققوزدا تهرانی تبریزه طرف ترک ائده-
 جک ایدی لر. گئجه نین او چاغیندا بیزنجه یئره تئلفون ائله ییب و بیرنجه
 نفرین ده تئلفون نمره سین آلدیق . تا اینکی اوستادین اوگئی قارداشینین

باغین قوهوملاریندان بیری اولان علیشانینین تئلفونونو بیزه وئردی. اوستاد وئرن معلوماتی اوندان سوراقلادیق . او دئدی: بو نشانلر- ایلم فاطمه خانیم آدیندا آرواد ایندی تهراندادیر. دئدیم گئجه نین بوچا- غیندا ایندی اونو هاردان تاپماق اولار. او دئدی هر وسیله ایله اولموش اولسا من اونو آختاریب تاپارام . من اؤزتئلفون نمره میزی اونا وئریب دئدیم من بو گئجه یاتما یا جاغام سن گئت فاطمه خانیمی تاپ و اونو تئلفون آباغینا گتیر. بیر ساعت یول گؤزله یندن سونرا تئلفون زنگ ووردی دانیشان فاطمه خانیمین اوگئی باجیسی اری آقای حسین قبادی ائدی. ائوده تئلفون اولما دیغیندان فاطمه خانیم اؤزو تئلفون آباغینا گله بیلمه مئدی . آما وئریلم نشان لرها میس تایید ائدیردیکی ، ائله بو اوستادین آختاردیغی باجیسی فاطمه خانیم اؤزودور.

من اؤنلار ایلم یاریم ساعت وقت قرار قویدوم . بو فاصله ده هوتله زنگ ووروب ، اگر اولسا گئجه نین بوچا غیندا ملاقات وقتی آلیب ، سونرا بیرلیکده هتله گئدهک. . من هوتله زنگ ووردوم. خوشبختانه تئلفونوگؤتوره استاد مبارزعلیزاده اؤزوایدی. من اؤزومو معرفی ائله یندن سونرا دئدیم: اوستاد سیز ایسترسیز گئجه نین بو وقتینده باجیز فاطمهنی گؤره سیز؟ اوستاد جواب وئردی : یعنی سئله شی اولار، متیم باجیم دیری دیر؟ اگر سئله بیر ایش دوز اولسا اصلا" من بو گئجه نی یاتمارام . ائله بیلهرمکی ، تاسازا آنادان اولموشام . منیله دانیشا- دانیشا چونوب سئوینج ایله بولداشلارینا دئدی : باجیم فاطمه تاپیلیب ، من تئلفون دالیندان اؤنون سینی ائشیدیردیم سونرا منه متوجه اولوب دئدی سنه قوربان اولوم ، من سیزین یولوزو گؤزله- بیرم. من دئدیم بیرساعات یاریما اورا چاتاریق.

بیر آزدان سونرا فاطمه خانیم کیلی نن تئلفونو تماس توتوب قرار قویدوق کی ، وئنگ مئیدانینین گون چئغان طلعینده . ماشین ایچینده بی- اؤنلارین یولونو گؤزله بیریک . بیز یولا دوشدوق بیر ساعت آرتیق

ونک مثیدانیندا اؤنلارین بولونو گۆزلهدیک ،سکوت هریانی بوروموشدو .
گونوزون سرومصا سیندان و ماشینلارین ترافیکیندن داها خبر بیوخ ایدی .گاهدان
بیر ، بیر ماشین گلیب ،گنجیردی . هاوا سویوق اولسادا بیزاعلا " سویوق
بیلیمیردیک آنجاق ییتمیش ایلدن مونرا ایکی باجی - قارداشین بیر- بیر-
لری ایلن گوروشمه سینه انتظار چکیردیک .

ایکی ماشین گلیب ،بیریم ماشینین یانیندا دایاندى . ماشینیسن
ایچینده فاطمه خانیم و اؤنون اوگئی باجیمی و قارداشی سریه خام وحسن
و اؤنلارین یاقین آداملاری ایدی . بیزقا باقدان و اؤنلار بیزیم دالیمیزجا
اثنین هوتلینه طرف یولا دوشدوق . هوتله چاتاندا سکوت هریانی بوروموشدو .
گنجه نین اؤ چاغیندا ایکی اورهک بیر- بیرینه چاتما غا دوگونوردو . بیری
هوتلین ۱۱۸نجی نمره لی اؤتاغیندا بیریده رستوران سالونوندا .

هوتلده ایشله یین آداملار گنجه نین اؤ چاغیندا اون بیر نفرین سالونا
گیردیگینی گوره نده حثیره دوشدولر . من قابقدان گنجیب اطلاعاتا خبر
وئردیم : فردوسی گنجره سینده شرکت ائله یین باکیه ان گلن قوناقلاردان
پرفسور مبارز علیزاده نین ییتمیش ایلدن مونرا گۆزلهدنیلمه دن گنجه نیسن
بو چاغیندا باجیمی تاپیلیب ،سحر اؤنلار تهرانی ترک ائتدیگلی اوچون
ائله گنجه نین بو وقتینده بورا گلیمیشیک ،اگر ایندی بورا گلمه سئیدیک
داها بونلار نیر- بیرلرینی گورد بیلمزدیلر .

بیزه اجازه وئردیلر ۱۱۸نجی اوتاق ایلن تماس توتوب پرفسور مبارز
علیزاده نی هوتلین رستوران سالونونا ایشته یک . اؤتاغا زنگ ووردوق .
اوستاد علیزاده ،اوستاد واسیم معدعلیوف ایلن بیرلیکده آسانسور ایلن
آشاغی گلدیلر . ائله بیل یوسف اؤز یعقوبینه ییتمیشدی ،ایکی باجی قارداش
قول - بویون اولوب آغلاشدیلار . اؤرادا اولانلاری دا آغلاتدیلار . بو هیجانلی
و گورمه لی صحنه هامنین گوزباشینی اؤزونه آخیتدی . بو صحنه نی هئج
بیر قلم ایلن قلمه آلماق اولماز .

هوتلین مدیری لطف ائله بیباجازه وئردی کی، بوگوروش اوتاقدا بیر جور اولسون کی، باشقا اوتاقلاردان یاتاقلار اوچون مزاحمت ایجاد اولماسین.

۱۱۸نجی اوتاقدا باجی قارداش ایلن گوروشوب آغلاشدیلار، اوشا قلیق جا غلاریندا گشیمیش خاطرلردن سوز آجدیلار. اوستاد آتادان بیر آتادان آیر- ی اوکشی باجی وقارداشی سربه خانیم وحسن آقا ایلنده گوروشوب، قوجا قلاشد- یلار آرالاریندا چوخلو صورغو- سئواللار اولدو. اوستاد، اوشاقلاری نین و خانیمی نین ونوهرلی نین باره سینده معلومات وئریب وئردی :

خانیمیم دانشگاه اوستادی دیر. ایکی اوغلو و بیر قیزیم دوکتور دور. دو ققوز نوام وار، بیر نوهمده بو یاغینلیقدا طوی ائله میشم. من ایرانا گلنده قیزیم دئدی: پاپا ایرانا گئدیرسن حتما گئت خانمنه نه ده گور. چوخلو صحبت لر اولدو کی، بوردان اولاری یازما غا ماجال یوخدور. اوستاد بو قراره گلدی کی، باکی یا گئدیب اوز باجیلارین وقارداشینین و اوللارا منسوب اولانلار- ری باکی یا دعوت ائله سین. باکی دانشگاهی نین رئیسی و بو یاغینلیقدا قرآنین تورکجه ترجمه ائده نی اوستاد واسیم مددعلیوف بو صحنه یه ناظر ایدی و اوزونو بو سئوینجه شریک بیلیردی.

بوچینده اوستاد چمادانیندان بیر جلد اوزو تورکجه نظمه چکدیگی شاهنامه نی چیخاریب بو جمله لری اوندان یازارکن: "حرمتلی همیشر لیم آقای عبدالکریم منظوری خانمه، اوز خیرخواه انسانا کی، ۷۰ ییل آیری دوفدو- گوم باجیم فاطمه نی منیمله گوروشدوروب، جانیمی فدا ائتمک عوضینه بو کتابی مؤده تقدیم ائدیرم. محمد مبارز علیزاده. امضاء ۶۹/۱۰/۷"

یادگار اولاراق منه وئردی وئردی که، او بیری جلد لری ده چایدان چیخاندان سنن اوچون گونده رجگم. من اوستاددان اوز منتداری لیمیم بیلدیریب خواهشا ائله دیم اوز قوشدوغو شعرلریندن بیرینی بوگوروش مجلسینده اوخوسون. اوستاد تواضعکارلیقلا منیم بوخواهیشیمی رد ائتمه دن ملاحظلی لجه سیله اوزون بیر شعر اوخودو.

گتجه ساعت اوچو گشیمیشدی. اوستاد اوزو وهم منزلی اوزگون قاتار

ایس مشھد دن گلدیکلری اوچون یۇرقۇن ایدی لر . اگرچی اۇزلی یۇرقونلوق احساسا شتمیردی لر . بیز بۇقرا ره گلدیککی، گۇروشه گلنلر داها هوتلی ترک اشدیب و اونلاردا استراحت ائتکسینلر ، سحرئتۇدن گلیب اونلاری یسولا سالسینلار . اوستاد هوتلین قاپی سینا جان گلیب سرتله باجی سینى بۇلا سالدی . سحر ساعت یئتدیده گینه ده اوستادین باجیلاری وقاردا شی هوتلـــــــــــــــ گشدیب ، اونلاری تیریزه بۇلا سالیملار .

شاهنا مەنین تۇرکجه ترجمەسى .

بۇرادا پرفسور مبارز علیزاده نین ترجمە اشدیکی تورکجه شاهنامە دن نمونه اوچون بیرنچه سطرینی سونرا اونون باکی قتل وعامی مناسبتیلـــــــــــــــ یازدیغی بیرغزلی نقل اشدیریکی .

مبارز علیزاده

یارادانین آدی ایله

اۇ خالیق کی ، و شرمیش بیزه عقل و جان اۇنون قدرتی وصفه سیغماز ، اینان
اۇ دور خلقه شهرت ، شرف ، شأن و شره او ، روزی و شرندی ، او ، یول گۇستەرن .
بئری - گۇلری خلق اشدن ده اۇدور اۇنون وارلیغیندان گونش آلدی نور .
زماندا ، مکاندا اۇنو گزمەسن ! زمانی ، مکانی اۇدور جمع اشدن .
گۇره اۇلما بیب خالیقی بیرنفر ، اۇنو گۇرمه بیه جهد قیلما هدر .
اۇنودرک قیلماز تفکور ، خیال خیالا سیفارمی مگر بۇ جلال ؟
سۇزایله اۇنو وصفه و شرسن قرار ، نه غفلین چاتار ، نه دیلین سۇزتا پار .
آغیل ، درکینه جهد قیلسا اگر ، اۇنو گۇردویو بیر ششیه بنزەدر .

شجەا ولدوغون كيمسە اشتمز بيا ن
 اوروخلا، اغيلا اولونما زقياس
 بوفيكيرين دوشونجه نلەسن، سويلە بېر،
 دشېرلر: "اوا ردير" قبول شتە بيا ن
 اينما ملاعوز ائت شتوال - مورغونو،
 كيمين علمي اولسا اوكوجلوا اولار
 بېليكدن بويوك ثروت، اولماز، يقين،
 مطيع بېر قول اول، خدمتینده دايان!
 اؤزودرك اوچون بوغدور الده اساس
 شجە درك اشدرسنكي، خالق نەدير؟
 سوروشما: "نەدير، هاردا دېر؟" هئچزما ن
 بېليک الدها شتسن تا پارسا ن اونو،
 قوجا قلبه علم ايله گنجليک دولار.
 وارا "بوخ" دشك، بېل چتیندېر، چتین

ابولقاسم فردوسی - شاهنامه - باکی بازیچی ۱۹۶۸

استقلال غزیتیندن

م- مبارز علیزاده

خلقین فریادی

گویلی آغلاتدی عرشه بؤكسه لن فریادیمیز
 برده نی آتدی اوزوندن قانلی استبدادیمیز
 بیستمیش ایل اولگوبرچین جلدینه گبرمیش ایلان
 قانیمزلا بسله نیب اولدو بیزیم صیا دیمیز
 بېر قوناخ کا فرده اولسا حرمت اشمیش خلقیمیز
 ارث قویموشدور بیزه بو عادتنی اجدادیمیز
 بیز بولمونا قوناخ بوخ صدقیله قارداش دشدیک
 ان آغیر گونلرده چا تدی دادینه امدادیمیز
 قالدی آچوثر دیک چوره که دوندو ایستدیک چا نینى
 چالدى چا پدی سويله دیک قوربان سنه هرزا دیمیز
 هر نه وعده ائتدی اینا ندیق قوش کیمی دوشدوک تورا
 گولله لندی وثردی چان سؤزگونده مین اولادیمیز

وعدەسى جنت دى لاکن بىر جەنم قوردى کى
 ياندى کۆل اولدى اؤدوندان. سرويميز شمشاديميز
 پارچا - پارچا يادلارا وئردى وطن تورپا غيىنى
 گئتىدى اىدىن زنگه زور گوچە شرف آباديميز
 دۇغما بوردوندىن قوۋۇلدۇ بىنوا تورک ائللرى
 قالدى يۆزمىنلرله آواره ائوى برباديميز
 گئچدە اولسا خواب غفلتدن اۇياندىق سۇيله دىک
 قويمارىق الدن گئدە ملک خراب آباديميز
 کوردى آغزىندا ن چىحىر ايمپريانىن ياغلى تىکە
 قوربا چوف تشويشە دوشدى هيله گر شيا ديميز
 خلقرىن ، انسا ليغىن آزاد ليغىندا ن دموران
 ماسکانى بىرتدى کسىلدى قان ايچن جلا ديميز
 نىنوا تک خلقيمىن قانايله الوان دىر باکى
 شمردن اس - اسچىدن غدا راييمىش سالدا تيميز
 متفق رسپوبلىکانا ييمىش دشمە مستملکـــــــــــــــــه
 امپراطور ايسە آلنى دامغالى شادا ديميز
 هموطن دردين بۇيوک دور صبر قىل قن آغلاما
 دشمنه اشتمز اثر کوزيا شيميز فرباديميز
 جان شيرىن دىرسە اگر اوندان شيرىن دىروطن
 غم يئمە وار مىنلرايله داغچا پان فرهاديميز

"بخت - يار" وهايزاده يه اتحاف .
سۆنمز

چالیش کی بیرداها یانیلما یاسان!

آدینی بۆلگنده وطنیمیز تک ،
ایکیجه دۇغما سۆز قۇشا سسله نیر .
بو دۇغما سۆز لری سۆل دان یازاندا ،
سانیرام بو سۆز لری بۇشا سسله نیر .
بو ایکی حصّه یه باخ آیری - آیری ،
هئچ بیر یی ، تکلیکده ، "بخت یار" دئییل .
باکی دان گۆرونور "هالی" اولدوزو (۱)
دشمه کی ، خلقیمه بختی یار دئییل!

یازیبسان "زامان وار... چکر زیروه یه ،
زامان وار محو اندر عشقی ، نیتتی .
زامان وار انسانی قالدیرار گۆیه ،
زامان وار اۆلدورر انسانیتتی . (۲)
ایندی گل ، زامانین حکمونه بیرباخ ،
"آیری لار" بیرله شیر بۆتون دۆنیادا .
وطن بیرلیگی نی آرزولایان دوست
بیرله شر خطده ده ، الیفبادا دا .

ایناملا دئییردین "اولو خلقیمیز
تانریدان ، قرآندان ال چکن دئییل .
قرآنی سۆل دان می اؤخویا جاقسان؟
عاغیل بو خیالا قول چکن دئییل .

ایکی لیک ، ایکی لیک ، آمان ایکی لیک ،
هر آغیر بیر درد دن یامان ایکی لیک !

ياغيشدان قورتولوب، دامجىها دۆشمە،
گل قايىت مین ایللیک الیفامیزا .
ایکلیک هرئەسە، بوراخ گئری یە،
قوی بیریلیک گئیرک اۆز دۆنیامیزا .

اۆزون دشمە دینمی: " ریشەنیز بوتاق
بشش گۆن باشا سا دا، آرتیق اوجالماز؟"
شودیکین "سەند" دە بیری زامان دئیب:
"کۆکوندن آبریلان سارالار، قالماز" (۳)

اۇ بۇل غئیرتینجە درد چکنده، سن
دردلره قاتلاشیب، اۇف! دشمەمیسن.
بۆتون عومرون بویو "زاده" قالمیسان،
اۆزونه بیری کره "اۇف" دشمەمیسن!

باخ، ائله بونلاردیر شودیرن سنی،
قورودون کۆکونو، اۆزلوگونو، سن.
دۆنیانی دریندن گۆرن گۆزونه-
تاخما دین اۆزگەلر گۆزلوگونو، سن.

"نریمان" سا یا غی دشم سۆزومو،
بو دا، نئجە دئیر، بیری مصلحت دیز.
چالیشکی، بیرداها بانیلما یاسان،
اۆچونجو پشمانلیق مغلوبیت دیر!

۱ - بو قویروقلو اولدوز هر ۷۵- ایلدن بیری کره کۆرونور .

۲ - "ایکی قورخو" پوقما سیندان

۳ - " بوز چیجەکی" شمیریندن .

● باها را گيلايه

ايلكى نعمت، صونود هشتلى باهار

اوچوش ائوينده دؤيونور بىركيشى
وار-بوخ، عيال، دؤردا و شاعى هر بىششى
بىردن ايتىب گؤرنه چتىن دىرايشى
سلىرا وچوخ دا ملا، دوو اردان باهار
س وشره جك كيم اونا، هاردان باهار

يالوار بىر، آغلىربؤ بىشه چىخما بىين
داش-كسك آلتدا اولارى صىخما بىين
بىرده فلک بىخمش ائوى بىخما بىين
گؤرنشجه ظولم اولدو فراوان باهار
اوچدودا غىلدى بوتون هريان باهار

غىردا اوشاقلار اؤره بى داغلا بىير
آختار بىر اولموش آنا سىن آغلا بىير
اؤزگه بىر انسان ياراسىن باغلا بىير
قوش اؤره بى چىرىن بىر هرآن، باهار
عرشه چىخىر ناله وافغان، باهار

كج باخ اؤزون ظارم ايله، منجىلسد
شهر ايله كندلر هامى دؤنموش چؤله
جانلارا دؤشموش نئجه گؤرولولسه
قويدو فلكدنمى سۇطوفان، باهار
قىلدى بوتون هر بىشرى وىران، باهار

من گلدهلى عطىر، چىچكبا يىلادىن
گونشله خۇش بىلىقلا شىب، بيا يىلادىن
انسانلارى چاليشما غاها يىلادىن
بىتگى لره وشردىن عؤمور جان باهار
لطف ائله دىن رزق - فراوان باهار

كلىشىندن گئدىشنى انما دىسم
يا شىللىق بىن صونا يشنى مانما دىم
فتنه لى، نازگؤلوشونو قانما دىم
سن گئده لى قؤپدودا طوفان باهار
باغىمىزى ائيله دى شان شان باهار

صونكوگئشه اولدو نئجه ولولسه
تېتره دى هر بىشده مهىب زلزله
گؤرنه آغىرا ولدوم صىبت بئله
هريان اولوب دور بىشره يكسان باهار
قىرخ مېنى آشدى اولن انسان باهار

دامداش اوجوب هرزا دا اولوب دىرفنا
هرنه بىي ائتمىش، يارالى، بىر آنا -
شيوه ن اقدىر سىرا ئده زك هر بانا
بور دادى هر ناله وافغان، باهار
گل بۇ بانان حالىمىزبان، باهار

بیرده قاییت گۆر ویران اۆلموشلاری
 ھرنیی گشتمیش، گۆزو دۆلموشلاری
 یۆحدویا شیل با غلار، اۆچوب قوشلاری
 گل باخ اوزون، مندشیم ھاردا نبا ھار
 طارومو گۆر، دۆشدو ویقادردا نبا ھار
 مانما بویثرلربئله ویرانیمیش
 گۆردوگون ھپ جنت رضوانیمیش
 ھرنئجه اۆلسون بیزه جانانیمیش
 جان تک غیزدیرسه بوگیلان، با ھار
 جاندا ن غیزدیر بیزه زجان، با ھار

محسن منصورى

گل روینی آچ قویما قالا تئال لرایجینده
 انصاف دئیل کوز اوتورا کۆلر ایچینده
 طوفان قوشی کیم وورنیخیرھی دالفا یا دایم
 ھاردا گورونوب ناققا اوزه کۆلر ایچینده
 ایشلت چلیگین موسی تکین یوللار آچیلسین
 فرعون بوغولا بلکده بونیلر ایچینده
 کورسن دهگیلن خان چوبانا بوئۆزی منده ن
 بیرسن دئیسن گشندی ساران سئلر ایچینده
 چوخ چکمز اولار بو آنادیل همجو ابولھل
 شکلی گورونر بیرجه فقط دیلر ایچینده
 تورکی دیلینی ایستیه سن گتمه سین الـده ن
 قورقودیا بادان گل سۆز آچاق ائلر ایچینده
 "محسن ده سۆزون گوزله گلله ایلک بهاری
 قویما صولا تاسنبلوم آغ بئلر ایچینده ."

ایـرا ن

اگرچی آلتی مین ایل، سنلہ یا نمیشیق، ایرا ن

وطن حقیقتینی، سنده قانمیشیق، ایرا ن

بقادن اوترو، زامان دفترین وارا قلاپا راق

دیدیش میشیک یا دیلان، تا پیدالانمیشیق، ایرا ن

قا ووب زمانه بیزی، گا هگۆنوزده، گا هکئجه ده

اؤلوب کی گاهه دؤرولوب، گا هبولانمیشیق، ایرا ن

دنیزاؤزؤنده دیدرگین گزه ن سینیق گمی تک

بوغولما دان قا بیدیب، بپرقالانمیشیق، ایرا ن

چکیرجه لر داراشان سونبولوستا نین تا بی بیق

کی چئینه نیب کؤگومؤز، هشی تا لانمیشیق، ایرا ن

اؤجنگل ایک کی گلن کبریتین چکیب سا ووشوب

یا نیب دؤنوب کۆله، قانلان بولانمیشیق، ایرا ن

نه چؤخ مناره لرین گرپچی اولوب با شیمیز

قا پا زلانیب، قیسیلیمه قیندا یا نمیشیق، ایرا ن

زامان دگنیرمانی دارتیب بوا ئل لرین سؤمؤگۆن

اؤره گ قا نیلا - سنین تک - سولانمیشیق، ایرا ن

قویون لباسی، گیبه ن قوردلارین اینا ندیفینی

بزه گلی اؤلسادا، نفرته دا نمیشیق، ایرا ن

دومانلی تهله ک لرده قا پانمیش آی سا یا غسی

سینیق هلاله دؤنرکن، اویا نمیشیق، ایرا ن

دؤگۆنلو سیل دیریمیق، با غریمیزدا اؤد جوگهریر

دؤیؤلوموشوکسه ده، بؤکسک دا یا نمیشیق، ایرا ن

مقاومت تئلینی اشمیشیک اراده ایسن

نە جۇغزاملانلار اولوب، سېغجالانمىشيق ايران
 كۇپۇك لىرىن سىناراق، پارلايىبەدى اينجىلىرىن
 اؤاينجىلىرلە لياقت قازانمىشيق، ايسران
 سەنەما سەلرىن قىلە گاھى آد وئىرەرەرك
 ھىمىشە اؤدلو، صلابتلى سانمىشيق، ايسران
 سەنەگونشلى بىرەشق اعتىلاسى اېستىسەرەرك
 بويىر اومودلا حياتى دولانمىشيق، ايسران.

ع - م - آ غداشلى

● بويوك ما بىرە

گولوش دىلە دىم آغلادى

آغلاما دىدىم آغلادى

اؤ، گولدوروب آغلايىردى

سانىردىلار.

- اؤدا گولور - گولوردولر

ندىنە من

آرامىشدىم سۇزلىرىندە

سىرنلى كىدرا سىزىنى

اؤنا گۆرە

اچا غداندا

ھىچ گولمە دىم

منە؟

بۇغسا گولنلرە آغلايىردى؟

بىرچە بۇنو بىلمەدىم.

قولی میاب کوثر

وارلیق

نازین درده سالیب با غیلین کوزون
آذرا تللربنین هنرین، سئووزون
نه کوزول بارانیب داستا نلارین
نه شیرین دیلدیلر سوزیا زانلارین
آلقیش "با بک" تکین قهرما نلارا
آلقیش "سا والان" تک سوزیا زانلارا
قویما شیطان گیره بیزیم آرایا
دوشمه سین نیا مردین کوزی "سارا" یا
اؤلسایدی آیریلیقدا غین آشاردیم
سؤنمه دین عشقیندن دؤلوب داتا ردیم
استاد "غامنه" نین اُشیت دیم سین
اؤلمیا ایتریب تلفون نمره سین
کون به کون آرتیریرشائ وشوکتین
الی آغریما سین دو قتور هیشتین
چوخداندی ایستهرم، اؤد دوتوم، یا نیم
بیر قورا با غلیدی قوروموشچا نیم
"میاب" دا اوشاقلار اؤخوبار سنی
بؤسفر گئکندنه یاداسال منسی
"کوثر" چوخ ایستهر قهوم، قارداشین
با غیشلا چوخ دئدیم آغریدی باشین

تهران - ۶۹/۱/۱۲

"تبریز"

بیرآنانین ایکی اوغلو
گونئی، کوزئی قاندى باغرى
اؤز توتوپ آلاها دوغـرو
امدادلار دیله دیم تبریز

* * *

سن گونئییم، سن گونـدوزوم
سن سولوم باکی ماغ گوزوم
صون آنیمدا دیزین دیزین
گلـردیم گوروشه تبریز

* * *

حسرت قالیب سیزین ووصال
امیدلریم اولوب پامال
گوز نورومدا ابدی قال
سؤنمه یین عشقیملسه تبریز

آذربایجان قوجا غیندا
آتشگا هلار اوجا غیندا
خزیمین بوجا غیندا
باکی می سن ماندیم تبریز

* * *

وطنیمسن وار یاراسی
اصافسز آراز آخاسی
آغ - فرمیزی قان آراسی
سرتا ساندیا یاندیم تبریز

* * *

گوزوم آخدی گیله - گیله
دولـدو فلسمه کی گوله
وطنده عربزلرگیلسه
الـلـرم چانمادی تبریز

"تهران"

باکی، تبریز دوغماسنه
قاردا شیم دیرهرآن یینه
بیرما باحسان گلن گونه
جنتت مکنان عزیزتهران
اولموشام حسنونه حیران

* * *

شهنای زشکلین گوره ن گونـدن
و ورولیدور سنیه گنـدن
قسمت اولسا اجر بـردن
گیلبدئیهر یئنسه تهران
بو حسنونه منم قربان

بودونانن اسخی سی سن
اؤز خالعی ویر سئوئحسی سن
اسلام شهری سربنجسی سن
قهبرمالار سننده تهران
اولموشام حسنونه حیران

* * *

بیر آیینماز قالاسان سن
دائیم نلله قالان سن
وارکن وار اولامان سن
معدس نوپراسی تهران
اولموشام حسنونه حیران

مراغا - علی صحتی "صحت"

آزیا شا ، آزادیا شا

ایستیره چا ندان ، اورکدن ای گۆزه ل انسا ن ، سنی
ای شرافت ما عهسین تسخیرا ئدهن قا فلان ، سنی
وصفه گلمه ز شوکتین ، یوکسک اراده ن وار سنین ،
قۆیما مغلوب ائیله سین نفس آدلانا نشیطان سنی
با غلی ایقلار با تلاغیندا ن چک وجودین گوهرین
ائیله سین وارسته لیک ، بۆزکا خینه مه ما ن سنی
حق بۆلۆندا "اۆلدو و اردیر ، دۆندویۆخ" تفسیری اۆل
اقتمه سین با ظل آتین چا بدیر ما غا عنوان سنی
با شدان آت جان قۇرغوسون ، ایما نیلن اۆلره سبار
بۆش ده بیرلر آلدا دیب ، چا شدیر ما سین بۆلدا ن سنی
عمرینین طولین بوراخ ، عرضین گنشاندیرگیلین ،
تن گشده ن دیر روح شده ر دونیا ده چا ویدا ن سنی
درسین آل آزاده لردن ، آزیا شا ، آزادیا شا ،
اثللرین بیلسینلرا نما ن نا مینه ، شایا ن سنی
اثل مۆزوندن فا یدالان شعرینده "صحت" کیم دتیر :
"با تما تولکی دالدا سیندا قۆی بیسینا صلا ن سنی"

بیورولماز بیر چسای

الاسودالی عاشقلم منیم بیرمه جمالیم وار

که مشکین خط و خالیندان مشوش بیرغیا لیم وار

آدی داغ تک ملابتلی ، دنیز تکفانی شوکتلی

آی اؤزلو ، گون محبتلی بت حوری خمالیم وار

صنوبرقد رغناسی ، اوزون زلفد دل آراسی

گوزونده جان تمناسی دوداقی اوسته بالیم وار

بهشته ، جوره غلمانده ، قصوره احتیاجیم یوخ

منیم که دلبر حوری خمال بیمثالیم وار

شیرین دیرسانکی جانیم دیر ، آخان جسمیمده قانیم دیر

وصالی آرمانیم دیر فراقیندا زوالیم وار

اگر باش ایستسه و شررم اگر جانا ایستسه لیبیک

نه اولسا امری ، فرمانی اورگدن امتثالیم وار

گونش تک گون یگون آرتیر جاهداندا شهرتی ، نامی

نه حشمتلی حبیبیم وار ؛ نه خوشه نظر مارالیم وار

ازلده بیر ایچیم اشچدیم اوشون صهای عشقین

الا صبح قیامت سیندم ایچره شور و حالیم وار

چیغایه یات اولسمده و مالین شوقی باشیمیدان

بیورولماز بیر چایم دربای عشقه اتعالیم وار

محبت چشمه سی بیر چشمه دیر اوندان زوال و لماز

منیم بوجشمه دن بیوقفه شر بلایز الیم وار

نصیحت ائیلیمه ناصح منه عشق و محبت دن

نه وعظه اشتیاقیم وار نه میل قیل و قالیم وار

کتابی دفتری گزیمه دلیل آختارما مدلوله

سوروش مندن که عشق آدلی دوشومده آلمدالیم وار

منم "ناظر" بودور آرزیم که گورسم بیر نظر یاری

اونا بذل ائیلیم هر نه که الده جانوما لیم وار

اسما عیلى جمیلى

"به بهانه بهار"

غنچه حجاب میدرد با نفس بهار من
بوسه زشوق میزند لاله به جویبار من
نوگل من بحان سپار این دل چون هزار من
ای که رسیده از گرم پای تو بردیا من
زلف شکن در شکننت نافه مشکبار من
جامه نوبه تن کنده این دل سوگوار من
باشیز ۹۰ دانمارک

مژده وصل میدهد ترکمن مست یار من
طالق بنفشه بر سر سوسن و نسترن بهین
در بر هر شقایق بلبلی آرمیده است
بر قدم مبارکت فرشته کوفه را نگر
صحن چمن مزین ز گلرخی مثال تو
رخت بوسه مدهی گریه بهانه بهار

اسما عیلى جمیلى

"شوکى"

آرزولار گمانا بۆرونرگشوزهل
کدهر آرا بلیقدا بۆلونرگشوزهل
سعادت آداسی گۆزلردهن اوزاق
شوکى سیزنه دۇرار حیاتا دایاق؟
ننچه گۆن عۆمره ده دۇزمک چتین دیر
دۇیونوب بۇش بۇشا اولمک چتین دیر
عیسی نفس پینله روح وئرمه سئیدین
من منى شوسئیدیم سن شومه سئیدین

شوکینی دوشونوب سئومک اولما ما
شونینجی ایستگی بولمک اولما سا
حیات بیردنیز دیر جوشعوندا لغاللی
قورخولی طوفانلی دیرین گشجسه ده
گۆزه لیک هوسی عشقی اولما سا
اۆرهک یا شا میری آنجا ق دۇیونسه
منده دۇنه دۇنه اوله بیلردیم
حیاتدان پایمنه حسرت اولاردی

باشیز ۹۰ دانمارک

۲۹ بهمن

اللی ایل ظلم ایچره یا شایا نملت
آخرده گؤستردی عملده شدت
اکدیگی دردوغم، بیچدیگی محنت
بیرمى دوققوزوندا بهمنین بوگون

سیندیردیق بئلمینی، دشمنین بوگون

آزادلیق بولوندا. اشلکتجی چاندان
نعره لر قووزاندی، قالغدی هر یاندان
قورخما دی آتشدن قانلی طوفاندا
بیرمى دوققوزوندا بهمنین بوگون

سیندیردیق بئلمینی، دشمنین بوگون

اوجا لندی گویله ره انقلاب، سیین
دا غیتدی جلا دین ده میر قفسیین
خوش گوننه چا تدیردی ایران اؤلکھ سین
بیرمى دوققوزوندا بهمنین بوگون

سیندیردیق بئلمینی، دشمنین بوگون

اشل هجوم اشلیدی حقینا یستمدی
شا هلیق قلععی، گؤکدن بؤدردی
اؤتون حق بیندن گویله ر تیتیردی
بیرمى دوققوزوندا بهمنین بوگون

سیندیردیق بئلمینی، دشمنین بوگون

عیبانا با شلادی شانلی اشلیریم
آچیلدی یا ساقدان با غلی دیلیریم
آخدی دره لر دن قانلی شلیریم
بیرمى دوققوزوندا بهمنین بوگون

سیندیردیق بئلمینی، دشمنین بوگون

جوشدوردو تبریزیم ایستی قانلاری
ستا رخان ائلینین قهرمانلاری
قالخیزدی آبا قا، قیز - اوغلانلاری
بیرمى دوققوزوندا بهمنین بوگون

سیندیردیق بئلمینی، دشمنین بوگون

ائلمیز فخر ائدیر بهمن آیینا
ایکیدلر اؤد ووران شامسرا یینا
بهمنده اوجا لان ملت هایینا
بیرمى دوققوزوندا بهمنین بوگون

سیندیردیق بئلمینی، دشمنین بوگون

حلفیمیز بیر لیکده. قما ص آلدیلار
هونیا لارا شیدیب حیران قالدی لار
خانلار چا نینا لر زه سالدی لار
بیرمى دوققوزوندا بهمنین بوگون

سیندیردیق بئلمینی، دشمنین بوگون

قرآن مجید، عم جُزْ
تورکجه ترجمه سیله

جا پدان چبخدی

قرآن کریمین عم جزئی آقای احمدکا ویا نیور طرفندن آنادیلیمیزه ترجمه
اندیلیب و عربجه متنایله چاپ و انتشارات اقبال طرفندن نشراندیلیمیشدیر .

* * *

جعفر قره پور - سرد
بارس آباد مغان

در استقبال شعرا رفانه حضرت امام

دانی ای ماه چرا بر تو گرفتار شدم؟	بر سر کوی تو مست آمده هشیار شدم؟
چون یکی طفل ره مدرسه بودم آنک	تو گشودی در میخانه و بیدار شدم
جلوه روی تو در آینه دیدم نظری	زان سبب روی تو نادیده خریدار شدم
بذر عشقی که تو در مزرع دل فکندی	از دم روح تو بالیده و پربار شدم
از لب لعل تو تادر و گهر میبارد	گنجها یافته ام تا که گهر بار شدم
سرمی گفتی و از میکده یادی کردی	من دلسوخته هم واقف اسرار شدم
هم چون من صورچو تورا زانالحق گفتی	من خود باخته هم مشتری دار شدم
غم آنبار بجانت که شررها میزد	من همای گل ز غمت شهره با زار شدم
واعظ شهر ترا رنجه زبندش چونمود	راز بگشادی و از درد تو بیما شدم
وانهادم پس از این صبه صد دانه زدست	چون به فتوای جنون طالب زنا شدم
از فراق غمت ای رند خرابات نشین	مجر آسا چو دلم سوخت شرر بار شدم .

عزیزوارلیق سلام ، یورولمیا سوز قارداشلار ،
 محترم دکترهئیت و باشقا زحمتچکن لر ایچون آیدین لیق آرزویلیرام
 وارلیق قارداش مندن خواهیشیم وارکی بیزکندلی لرینه مکتوبوندا ن سوزلرچا پ
 ائده سوز ، آخی سیزتکجه ایراندا بیرترکی دیلینده اولان مجله سیزوبیزکیچیک
 یازیچیلرین امیددی سیزه دیر . بومنینم شایدالتنجی مکتوبوم اولا ، ولسی
 سیزهئج بیرشعرلریمدن چا پ ائدمه می سیز بومنی نا امیدایلیر ، اوره گیمده
 بئله بیرشک سالبرکی سیزبیزکندلی لره جا واب ورمی سیز ، بونلا بئله خواهشیم
 وارکی منیم سیمی حیدر با کندیندن ، شهریارین آنا یوردوندا ن ائشیدیب
 وس ورسینیز ، سا غولون سا غلیقلا قالون وبیزلری یادا دئون کی بیزبودنیا نین
 ان زحمتکشلری یک ،

وطنیمین یارالی اوره کی داغلیق قارابا غدا دیوشنلرایچون بیرشعر :

"قوچا قلاز وطنی آذربایجانام"

ها نس قودورقوندی ایلیشیرمنه	سانکی بولوت ساییق ساتاشیرگوننه
بیرتیجی کافتارا هایلیرامیننه	تولکی لرقا رشیندا من بیراصلانام
قوچا قلاز وطنی آذربایجانام	
دنیا دوغولاندان اولمه میشم من	دوشمانی ائویمه گورمه میشم من
یادلارا اوزومی ورمه میشم من	بیریمده اکینچی ، بیریمده خانام
قوچا قلاز وطنی آذربایجانام	
دنیا نین تاریخی منله آنا شدی	عدالت قیلینچی منله دادا شدی
آلچا قلیق مرا می مندن آرا شدی	قهرمان ائلیمه دوژگون سلطانام
قوچا قلاز وطنی آذربایجانام	
آنا مدان یادگار آنا بیری دیلیم	ائلیمدن آلینیب بوکولمز بئلیم
گوزهل داغلارایله دارانیب تئلیم	سهند ، حیدر با ، من سا والانام
قوچا قلاز وطنی آذربایجانام	
جوانشیرمنیمدی ، آتروپات منیم	آولسی وطنم اینا ما سونیم
قارانلیق قارشیندان محال دیردوئم	اودلار آدلانمیشام گره کده یانام
قوچا قلاز وطنی آذربایجانام	
بیریا نیم قافلانتی بیریا نیم خزر	بیریا نیم چنلی بئشل کورا و غلی گزر
بیریا نیم قره باغ دوشمانی دوژر	هریا نیم گوزه لدی یاشیل میدانام
قوچا قلاز وطنی آذربایجانام	

قدرتیم سا والان گورونمزباشی
 اونتماز غیرتیم قوهوم قارداشی
 شهرتیم آدیمدی بیلینمز باشی
 کافتار اوزرینده منبیرقافلانام
 قوجاقلار وطنسی آذربایجانام
 بوایگی گوزومه واردی بیرسؤزوم
 بوویوک دیر بویارا نتجه مندانام
 قوجاقلار وطنسی آذربایجانام
 مگر جان بیردگیل بوایگی گوزه
 یاریم جان دگیلم منده بیرجانام
 قوجاقلار وطنسی آذربایجانام
 دوشمانلار آغلا سین دوسلاریم گولسین
 آزادلیق یولوندا قیزیل بیرقانام
 قوجاقلار وطنسی آذربایجانام

قایشقورشا قـدا ن
 "حیدربا با گنـدینـدن"

عزیزیا تار حیدربا با اوغلو

سیزدن داها قاجا دان مکنوب آلدیغیمیزی خاطرلایمیریک . بیزیم
 ان تمیز و اصیل خلقیمیزی اوبالاردا یا شایان ائلیریمیز ، کندلی بریمیز
 و اونلاردان صونرا شهرلیر تشکیل و ثریر . نتجه اولایلرکی وارلیق مجله سی
 کندلی هم شهریلریمیزه جواب و ترمه سین . تانری دان هامیمیزا اوغور و باشاری
 دیسله ییریک .

چوخ شکر ایندی وارلیق تک دگیل . یول ، اسلام ییرلیک ، وسهندکیمی
 درگی و غزتلریمیزده آنادیلینده چیخیر . سیزا ونلارا دا بوگوزه ل شعرلیری
 نیزی گوندره بیلرسی نـیز .

وارلیق

بۇيوك شا عره مېز مدينه گلگون نون نيسگىللى اولومو

باكىدان خبرالديغيممىزا كۆره بۇيوك شا عره مېز مدينه خانم گلگون
اورهك سكتە سېندن وفات اشمىشىدير .

بېزىبو آجى خېرى اوخوجولاريممىزا وئىرىكن اومرحومه نين حيات يولداشى
مشهورشا عرويا زيچى دوكتوربالاش آذرا اولونا ويوتون عاشله وقوهوملارينا
باش، ما غلىنى وئىرىوا اولونا نرىدان وطن حسرتيپيله اولن كوركملى شا عره مېزه
رحمت وقالانلارينا دوزوم و اوزون عمرديله يېرىك .

مدينه خانم گلگون آذربايجانين ان كوركملى شا عره لرېندن اولوب آنا -
ديلمىمىزده قيمتلى اثرلر بازمىشىدير . اونو داها ياخشى تانىماق اوچون ونون
اثرلرېنه مراجعت اتمك لازمدير . بورادا نمونه اوچون اونون (حيدر بايا)
منظومه سيني شهر يارين اوزسى ايله دېنله دېكن صونرا يا زدينى "يادىما
دوشدو" آدلى شعرېندن دوردېندينى نقل ائىدىرىك :

دېنله ديم سېنى فرحله شاعر	اوحزين بولقلار يادىما دوشدو
اودسالدين سېنمه ده هرتشه شاعر	ياخينلار، اوزاقلار يادىما دوشدو
بېلميرم سئوينجىدن، بوغسا قهردن	سېنين آغارى قيريلدى هرردن
كئچديم قارادا غدان كئچديم اهردن	ايگيت لر، قوجاقلار يادىما دوشدو
خيالىم دولاندى جىددربا باني	اوبويوك مقدس ائلى، اوبسانى
بىر آندا قاپنادى قلمېمىن قانى	اويانان اوجاقلار يادىما دوشدو
گلگون قولى كۇنلوموز دىل آچسېنگنه	بوالفت مزده لرگتير سېنمنه
بىر بايرام هاواسى دولدو وطنه	قندىلر، چراغلار يادىما دوشدو

تبریزده گنجہلی نطامی نین بینا لخلق قورولتایی

تبریزدا نشگا هی (ا ونیورسیتدهسی) ادبیات ویا بانجی دیلر فاکولتدهسی طرفیندن بؤیوک شاعیریمیز گنجہلی نطامی نین دوغومونون ۹ - اونجو یوزا بلسی مناسبتیلده حاضیرلانا بینا لخلق قورولتایی خرداد آیینین ۳۱ - ۲۸ - اینجی گونلرده *JUNE 18-21-1991* کئچیریلده جکدیر . بوقورولتایدا بیز چوخ ایرانلی و خارجی نطامی شناسلار اشتراک ائده جک و نطامی نین حیاتی ، بارا - دیجیلیغی و اثرلی باره ده معروفه لرو عره جکلر .

۱۹۹۱ = ۱۳۷۰ یلی یونسکو طرفیندن نطامی نین آتما و اوغورلاما ایلسی شچیلیمیشدیر . بومناسبتله نطامی نین آتایوردو گنجده ده وها بئله باکی و مسکودا نوامیرین ایلک گونلرینده بینا لخلق قورولتایلا و لاجاق و باکی دا قورولتایدا اشتراک ائدنلر گنجہیه گئدیبا و رادا شاعرین قبری نی زیارت ائده رک آتما مراسمی کئچیره جکلر .

بیز ایران و ایرانین اسکی بیر حصه سی ومدنی (فرهنگی) بؤلگه سی اولان آذربایجانین دنیا مقیاسیندا بؤیوک شاعری گنجہلی نطامی نین عزیز خا طره سی و اثرلی نین داها یا غشی تانینماسی اوچون برپا ائدیله جک تبریز ، باکی و قورولتایلا رینا اوغوزوبو قورولتایلا ری حاضیرلایانلار با شاری دینله ییریک .
وارلیق

ایران مطبوعاتی مسئله‌لری نین بیرنجی سمیناری

- ایران مطبوعاتی مسئله‌لری نین بیرنجی سمیناری اسفند (فوریه) آیینین ۶ -
اینجی و ۷- اینجی گونلرینده طهراندا استقلال هوتلینده برپا ائیلدی.
بوسمینار فرهنگ و ارشاد اسلامی ناطرلیکینه باغلی (مرکز مطالعات و تحقیقات -
رمانه) یاییم تحقیقات مرکزی و علامه طباطبائی اونیورسیتده سی عمومی ارشاد طائر علمی
اؤگره تیم گروهو طرفندن سنجیلن بئر هیئت (شورا) طرفندن خاضیرلانمیشدی.
سمینار فرهنگ و ارشاد اسلامی ناطری جناب دوقشور خاتمینین نطقی ایله
آچیلدی و ایکی گون دوام ائتدی . سمیناردا ناطرلیک معاونی مهندس امین زاده ،
دوقشورکاظم معتمدنژاد و بئر چوخ غزته‌چیلیک استادلاری و غزته‌چیلر چیش ائله -
دیلر و آشا عیداکی موهوعلاردا دانیشدیلار :
- ۱- مطبوعاتین آزادلیغی و استقلاللی .
 - ۲- غزته و غزته‌چیلرین امنیتلری .
 - ۳- مطبوعات مسئله‌لری نین حل اولونما یول لاری و حکومتین کومه‌گی .
 - ۴- مطبوعات قانونوندا بعضی دگیشیکلیکلر .
 - ۵- غزته‌چیلیک اؤگره تیمینین انگشاد و توسعه‌سی .

✧ یاشایا جاق دیر ✧

قوی قورخسون اولومدن شالار - سلطانلار
سعتگر صنعتله یاشایا جاق دیر
خالقین اوره گینده کیمین یخری وار
گوزد بیر عزتله یاشایا جاق دیر

اثلیرین دردینسی بیلەن هنرمند
اقل ایلن آغلایب، گولن هنرمند
وطن قایغی سیلا اولن هنرمند
وطن له - ملتله یاشایا جاق دیر

عشقدن سوز آچیب، شوکی دن ینازان
حقه حیلوه و فریب باطیلی پوزان
ایستهرسه شاعر اول، ایستهرسه اوزان
بیر تمیز شهرتله یاشایا جاق دیر

داغیلدی قارونون ثروتی - مالسی
پوزولدو فرعونون جاهسی جلالسی
"صابر" گشیدیب دیسه مرامی قالسی
شاعر شعریتله یاشایا جاق دیر

وطن قارا گشیب، اوغول یاسیندا
"میشوو" دالغا و زور غم دریا سیندا
قشمین خاطیری اثل آراسیندا
ساز ایله - صحبتله یاشایا جاق دیر

=====

حرمئلى نریمان حسنزاده یه
اتحاف ، آغشین آغ کمرلى

● بىر آندا

بىر آندا ،

قارانلىق گتجه م گونقلی
سحر اولسدو .

بايتزم - قيشم ،

الوان چيچکلىن بىر بار اولدو ،
آيرىلىق حيرتمسى؟

آيرىلىق دردمسى؟

ايندى منع باقتدان باشا -

بوتون گدرلر ، غملىر ،

باد اولسدو .

سرحدن ، مفتل دن ، آيرىلىقدان ،

تکجه بىر قورو آد اولدو .

گوروشوموز گوندن - گونه ، بول اولدو ،

سئوينج اولدو ،

عشق اولسدو .

اونودولماز خاطيره اولدو .

بوگوروش آرزيميدى ،

گونشدن اولدوزدان ،

سنة پاي وئرمکه

آرزيميدى ،

اورهک سوزوم بوايىدى :

عشقيم چوشغون چا غلار کيمسى ،

بارلار آلتين دا غلار کيمسى .

سئوگيم تميز ، پاک دهر ، سنه !

آخان صاف بولاغلاز کيمسى .

غریب لیک یا مان اولار

آبان آیی نین ایکی نجی گونودور ، قارا بولوتلا سماده جولان وورولار .
آغا چلارین باپراقلاری بیر - بیر ، قویوب قیرلانا قیرلانا ییتره دوشورلسر .
هوانین سوبوقلوغو قیشین تئز ییتیشمه سیننی خبر وثریر . گونلوم ده هوا
- کیمی دیر قارا دومانلار دوتوب باشیم گیجه لیر کدر ، غم ، چولقالیب
ایچیمده بیر یانار اؤد منی یاندیریر . گونلوم دانیشماق ایسته بییر
با غیرماق ایسته بیر ، ایستی رهم فریاد ائدهم آما هاراییم بوغازیمدا
بوغولویر ، دنیزده غرق اولان آداملار کیمی الیمی شول - کوسا ، اتیرام
هرکیمسیه ال آتیب اؤز توتورام دانیشیرام ، یئنه ده اؤزمو یالقسوز
گوروب فیکره دالیرام . اؤزمو اؤز وطنیمده غریب گورورهم .

غریب لیک یا مان اولار آما اؤز دوغما دیاریندا غریب اولماق لاپ
یا مان دیر . ایلك باغیشدا بئله نظره گلیر انسان نه جور اؤز دوغما
دیاریندا غریب اولایله ر؟

ترازی نیر دالی سیندا اوتورموشام خیاباندا ن گلیب گئچه نلره باخیرام
مغازنین قاباغیندا فرهگیلر شهر کی نین ماشین ایستگاهی (دۇراق) قرار
تاپوب ، آقا معلم لر و خانم معلم لر اؤز اوشاقلاری نین الیندهن توتارا
- ق آلائی و یروب صف باغلیب ماشین انتظاریندا دیرلار . بو خانیم آقالارلا
آشنالیقیم وار ، بیر عده سی میانالی و بیر عده سی ده اطرافدان کلمه دیر
- لر هامی سی تورک اؤغلی ، تورک قیزی دیلار ، اولارین تورک اولما قلیغینا
هیچ شبیه بوخدور . تاسفلی سی بۇراسیندا دیرکی ، هامی سی اوشاقلاری ابله
فارسی دانیشیرلار ، ائله ارکک فارسی دانیشیرلار ائشیده نین اتی
توکولور . من بو سظیرلری یازا - یازا ، بیر آقا معلم اوغلونون الیندهن
توتوب مغازایا ساری گلیر خطاب اوغلونا ، پسریم چی میخواهی بسکویست
یا آدامس کدایم یکی را میخواهی بگوبرایت بخرم . اوغلان اوشاغی اوچ یا -
شیندا نظره گه لیر ، آتا سیندان یاغشی فارسی دانیشیر ، من کاراملی
میخواهم . آتاسی اوزونو منه توتاراق ، بیر کارامل وثریر . من کاراملی
اونا وثریرهم ، بوسیزین اوغلونوزدور؟ بلی نئجه ، فارسی
دانیشیر سینمز ، من ائله فکیر ائله دیم کی تهراندان سیزه قونماق

گه لیب دیر. بُوخ ائله اوز اوغلو مدور . شیبه اونلا فارسی دانشیور سینیز؟ ایستی رهم فارسی اوگره نیب مکتبه گئندده باخشی درس اوغوسون با سواد اولسون دئدی . سیزه ده آتانیز اوشاقلیقدا فارسی اویره دمیشدیر ؟ غشیر گورورسونوز معلم اولوب سونوز . سوزومه دوام وئره که آقا معلمه دئیپهره روانشناس لارین دئدیگینه گوره هر اوشاق گرکلی دیر آلتی یاشینا قسدر اوز دوغما آنا دیلینی اوگره نسین . باشقا دیلی اوگره تمک روانسی باغیمسدان اوشاغا تهلکه لی دیر . فارسی اوگره تمک بیر اوشاغین باخشی درس اوغوماسینا سبب اولماز ، بۇ یانلیش فیکردیر ، او حساب لاکسره که تهراندا آنادان اولان اوشاقلار هامی سی هوشلی فراستلی اویره نجی اولوب دانشگاه لار صاحب اولایدیلر آما تجربه گؤستریمیشدیرکی بیر چوخ تهران اوشاقلاری و طلبه لری ایلر بوی دیپلم آلمایا قادر دئیل لر . آقا معلم باشینی آشاغا سالیب منه جواب وئرمه دن اوغلوئون الیندهن توتوب بیبا برویم پسر ماشین آمد. اولنلر بیرلیکده گئدیرلر ، آما من فیکر دنیا سیندا غرق اولورام ، خیال قوشوم اوزاقلارا اوچارکن اولکه میزین تاریخ ورق لرینی گوزده ن کئچریب گئچن عصیرلرده باشایان و چاغداش دا اولان دین عالم لر یمیزی و دیگر علم صاحب لرینی چؤخنی کندلی (یا بقول فارسلا روستازاده) گورورهم ، نه سبب اولوب بیز اوزوموزدهن بئله قاچیریق آئینه اولوب (اوزونه یاد) اوز فرهنگیمیزدهن بوشالمیشیق ، اوزکه فرهنگی - ده بیر قوندارما فرهنگ اولدوغو حالدا بیر باتمان سیریش ایله بیبزه یابیشمیر .

هر ائلمین هر قومون اوزونه اوزهل بیر فرهنگی وار . آما بیبیم سوادلی قشیمیز بئله بیریانلیش دوشونجه یه مالک اولوب دیلیمیزی فرهنگ میزی انخطاطا سوق وئیرلر . بیرخانیم مغازایا وارد اولماقلا دوشونجه مین زنجیری قریلیر . خانم : بیر دانه ربانار ، بیردانه سیم ظرف شوئسی بیردانا جو وئریز ، بویوروز - بونار اوا ، بوقاب سیمی و بودا سوپ آرباسی ، پول لارینی آلیرام خانیم گئدیر . یئنه بیر آقا معلم اوچادان باغیریر فی فی بیبا ، من ده بئله دوشوندوم کی آقا معلمین اوزده ن ایراق شولاسی واردیر ، شولاسنی جاغیریر آما بیر آز دقتا ائدهندهن سونیسرا گوزوم بیر اوچ - دورت یاشیندا قیز اوشاغینا دوشدو هله تازا باشا دوشورهم آقا معلم اوز قیزینی هارایلیر بئله نظره کلیر کی او اوشاغین آدی فیروزه دیر اونو قیبالدیپ فی فی آدلاندیریبلر . یئنه آقا معلم هارایلیر فی فی بیبا بئله اترا بخور !

آقانىن الينه باخيرام بىر چۆرهك بلله سى گۆرورهم ، بىزىم شهريمىزده چۆرهكى ساندويچ فۇرمارا قاتلايىبايچىنه ياغ ، بال ، ات ، قۇيارلار اۇنا ياغ يا بال بلله سى ، ات بلله سى دئىل لىر . من بىلىمىزده آذربايجانىن اۇبىرى شهريزىنده ده بلله مرسۇمدور يا يۇخ آما منىم سۇزوم بۇراسىندا دىركى آقا معلم بلله نىن فارسجادا معادل كلمه سى تى بىلمه دىكىننه گۆره ناچار. حالدا بلله دهن فايدالانىب ، سۇزون دۆزى من اۆزىمده بلله نىن فارسجاسىنى بىلىمىزده . من اىستى رهم اۇقار داشىمىزا عرضا ئىشدهم . فارسى عربى ، دىل لىرى هر ايكى سى ده بىزه عزيز دىر ، بىرى مذهبى بىرى مىلى دىلىمىزدىر هر ايكى سىنى اۇگره نمك بىزه واحب دىر . بونودا قىسدا ائتمك لازىمدىر تۆركى دىلىده بىزىم آنا دىلىمىزدىر اۇنا خور باخماق بىر باغىشلانمىيان سۇچ دور . عزيز قارداش شائىلى انقلابىمىز غلبه چالاندا سۇنرا اسلام جمهورسى نىن وئردىكى آزادلىق اۆزىم آنا ياسادا ۱۵ نجى فضل ده قيد اۆلدۇغو نا گۆره ايران اولكه سىنده ياشايدان مختلف قوملار اۆز دىللىرىنده اۇخويوب يازما حقىنه صاحب اۆلۇبلار ، بىزگرهك ده ايل گرى قالدىغىمىز ايللىرى جىران ائتمه كدهن اۆتري گىجه گۆندوز چالماق هله لىك ده شۇونىزمىن شۇم نفسى كسىلىب ، بئله سۇيۇق قانلى لىق بىزه ياراشماز گۆجوموز چاتانا قدهر بۇ مقدس يۇلدا فرهنگ مېزىن انكشافىندا دىل ادبيات ساحة سىنده هرته دهن آرتىق چالماق بىلىق سۆزلىمىمىز سۇن وئره ركن دئمه لى يم كى يۇخارىدا يازدىغىم سۆزلىر تىخىل عالمىندهن غىدالانما بىب بلكه گۆزوم گۆردۇگو قولاغىم اشىدىكى بىر جانلى گرچك دىر . غرىب اولماق تامان اۇلار آما اۆز دوغما ديارىندا غرىب اولماق لاپ يامان دىر .

يازىلان سۆزلىرىمىز آنا دىلىمىزده چۇخلارنىمىز گۆزىمىزده تىكان اولوبدور اينامىم بونادىركى اوز ائلىمىزده منلىگىن ساغلامان انسان اولوبدور منىم ده قارداشىم ، داها انساندىر ، اشىد اى يابانجى اته بىن تۇتقان آمالىم ، مىلكىم ، دىلىمىز ، دىلىم اۆز گه لىر يۇكۈنو داشىما ، اوتان توك آى - فروغ آزادى

احتراملا - محمد باقر افتخارى - ميانه خواربارفروش

بۆیوک تانرینین گۆزهل آدیيلا

وارلیق مجله سینین باش دبیری عزیز و حرمتلی دیلداشیم

دوکتور جواد هیئت

ایلک قوبه ده سلام عرضا ئدییرم و بۆیوک تانریدان سیزه اوزون عمر و خوش باشايش دیله بیرم ، ایکینجی قوبه ده اولان بیتریمی و آدییمـــــــی بیلدییرمک ایسته بیرم . آدییم اردشیر نصیری ، بیتریم خلخال کندیم آلانکش بیر عرضیم وار سیزه حاتدییرماق ایسته بیرم او دا بؤدور منیم اوچ قیزیم و بیر اوغلام وار ایکی قیزا سیجیل آلمیشدیم و بیر قیزا اردییلـــــــده اولوردوق سیجیل آلاندا اردبیل ثبت احوالیندا دئدییم آدی آنا تورک اولسون دئدی اولماز ، دئدی تورکی آد اولماز بئر آز قیشقریقدان صونـــــــرا قارداشیم زینب دئدی . او ایلدهن صونرا گئنه خلخال گلدیک بیـــــــر اوغلان اولدی اونا سیجیل آلماغا گیوینین ثبت احوالینا گئتدیم دئـــــــدی سیجیل آلاجا قسان دئدییم بلی ، دئدی آدی نه اولاجاق دئدییم آیدین صونرا دئدی آیدین اولماز بو آدلار شوروی و تورکیه آدلاریدیر، دئدی قوی آرش ، کیا مرث ، بیژن دئدییم یوخمن تورکم آنا مین دیلینده اولسون دئدی یوخ اوـــــــلماز دئدییم بیز تورکلر ایراندا قان و بئرمیشیک جان و بئرمیشیک ، دیـــــــن بیرلیگی ، وطن بیرلیگی ، اقتصاد بیرلیگی و.... بیرلیگی واریمیزدور چتین گونلرده تورک ایرانین باشیدیر دشرلر الله وئرهن باشی دیلسیـــــــز قالیب آدیندا کوکون بوزورسوز ، دئدییم. گیونین امام جمعه سینین یانینا گئتدیم سلام علیکن صونرا دئدییم آقای دوزدوانی پیغمبریمیز دیلسیـــــــن و هر قومون آدی باره ده نه بویوروب ، امام جمعه دئدی پیغمبر دییب منیم دیلیمده آد قویمالوسوز ودانیشمالوسوز . دکتر هیئت دیلداشیم بومکتوبی وارلیق مجله سینده بوتون ایرانلی قارداشلارا و دین داشلاریما سیزدن جا تدییر-

یرواق دینه بیرهم . ساغ اولاسوز . قیزین سینی ۳ و اوغلانین دا ۲ آیلیق دور
 بیلیمیرم تورکلرین نه گوناھی وار دینداشلار الیلن قاپاز لاریش
 گونش ایلی ۱۰ / ۱۰ / ۱۳۶۹

بیز بو وسیله ایله آقای اردشیر نصیری و بوتون همشهریلریمیزه
 رسماً بیلدیرمک ایسته بیریک کی جمهوری اسلامی نین قانونلاریندا . تورک آدلا-
 ری قدغن دگیلدیر . قدغن اولان غیرا اسلامی فرنگی آدلار دیر کی گنده غریبه
 وطنداشلاریمیز او آدلاری قویورلار . اگر بعضی کوزدن ایراق ، ساتغین ویا
 چاهل ما مورلاریمیز مرکزدن اوزاق یئرلرده . قلعه بقله . چتینلیکلر توره دیر-
 لرسه بونلار جماعتی جمهوری اسلامی دن ناراضی مالیرلار .

بونلارین قارشی سیندا دایانیب یوغاری مقالارا شکایت اتمک و وضعیتی
 بیلدیرمک ان ذوغرو یولدور . منیم قیزلاریمین بیری نین آدی مارال اوبیری-
 نین آدی ساناز (سانی آز = نادر) دیر . بوندا شوت اشدیرکی تورکی آدلاری
 اسلامی اولدوغو اوچون آزاد دیر .

دوکتور جواد هشت

یعنی چیخان کتا بلارین قالانی :

و شرمیشم رنگه " هم ۷۳ و هم ۱۱۳ (سای آلتیندا چا پ اولونوب دور ، ادبی
 دیلیمیزین سوزلری و لغت لری چوخ یترده نظره آلتینما ییب نمونه ایچون ،
 چا تلادی ، پارتلادی ، آغلابیر ، داغلابیر یترینه ، چا تلادی ، پارتلادی ، آغلابیری
 و داغلابیری ایشلنمیش دیر . کتا بین قیمتی چوخها دیر ، بونو نظرده دوتمالیق
 کی بو کتا بلاری اوخویا نلارین ، چوخ پوسوز و آز گلیرلی آدام لار دیرلار . بونولا-
 بئله بیز بو کتا بین مطالعه سینی اوخوجولاریمیزا توصیه اشدیریک و آقای -
 بهروز دولت آبادی (چای اوغلیینا) یعنی - یعنی ناثلیت لار آرزو لایبیریک .

ع- ح گرچک

بیئنی چیخان کتا بیلار

با یاتی با یات اولماز

بهروز دولت آبادی

قطع رقصی

ناشر: انتشارات اسپرک - تهران

"با یاتی با یات اولماز" کتابی بو تزه لیکده جا پدان حیخیب و اولکدهده با یاییلبدیر . ۶۲ صحیفه دن عبارت اولان بو کتا بین ۲۷ صحیفه سی با یاتیلار ایله رنگین لشمیشدیر . با یاتی بیزیم آغیز ادبیاتی میزین اهمیت لی بیر قولودور تاریخ بویو ، عاشیق لاریمیز ، شاعیر لری میز ، حتی آدسیز ، سانسیز وطندا شلاریمیز اؤز آروز ، نیسگیل اومیدو ایسته گلرینی بو دورد مصراعلی هجا وزنینده ، دوغما شعیر لری میزده سؤیله ییب لرو بو با یاتیلار ، دیلدن - دیله ، سینهدن ، سینه یه ، آغیزدان - آغیزا عصیر لر آشیب بیزه چا تمیشدی لار و بیز بو با یاتیلاردا دوغما خلقی میزین اوره ک دویونتولرینی ، شوگی لری نی ، سئوینچ و کدر لری نی بو تون قاتیله گوروروک ، اونلاردان الهام آلیریق ، لذت آباریریق و کدرله نیری ک اونلار گوره دیرکی احساسلی شاعیر میز کتا بی نین آدینی "با یاتی با یات اولماز" قویوبدور و بو عنوان لاپ دوغرودور ، بو اوره کدن چیخان سؤزر ، دوغما خلقی میزین هویت و شخصی تی کیمی تانیمیش ، دیلیمزی قوروموش و هیچ زامان کوهنه لمییه چکدیر "دولت آبادی" (چای و غلو) بویا رتدینی اشرده ، پدیعی بیرشکیلده و بویوک مهارتله با یاتینی بئله تصویر اشدیر : "با یاتی ائل غمی دیر ، سازلارین "دیبل غمی دیر" هر کلمه سی بیر عمان دریندی سئویملی دیر" احساسلی سؤز سا زشا عیری قوشدوغو با یاتیلار ایله ، اوز نفرتینی عدالتی ایا قلایان و ظول مکار شاه سا و اونون اورکلریمیزده توره تدیکی سا غالماز یارالاری بئله افاده اشدیر :

"بوردوموز ندا غلاری چیچک آچیب با غلاری بیتمز اوره گیمیزده قودوز شاه یسن دا غلاری "

شاعیر با یاتیلاریندا یوردونون گوزهل طبیعتیدن ، خلقی نین قهرمان قالانی ۹۹ - اونجو صفحه ده

سیما سیندان ، مظلوم کوتله لرین درد- کدر لریندن ، دپلی نین زنجیر لرینسندن ایتگین دوشن اثلیندن دؤنه - دؤنه سؤز آجیر ، او اودلو و آلولو عشقینی دوغما وطنینه بؤیوک بیر هیجان و احتیاجلا گؤز اؤنونده جانلاندیریر: "سورگون دؤشدوم اثلیمدن - چمنیمدن ، گؤلومدن جانیم چیخانا قدهر وطن دؤشمزدیلیمدن بایاتتی لاردان باشقا شاعیر "یئرلی ادعا" آدلی شعرینده ، اؤز دوغما آنا- دیلی و اثلی باره سینده اؤرهک سؤز لرینی چوخ ساده ، آخچی و اؤرهک یاتان بیرشکیلده افاده اندیر ، او دشیر منیمده دیلیم وار ، منیمده اثلیم وار ، من ، انسانلیغا و انسانلار آراسیندا قارداشلیغا اینانیرام ، قوی شاعیرین اؤز سؤز لرینی نظردن کتچیرهک : "من دشیرم آذربیلی فارس دیلیندن شیریندیر. آنجا ق حقلیم سؤیلهیم بودیل : آنا دیلیمدیر- من دشیرم آذربیلی بوتون اثل لردن باشدی. انسانلیقا بوسؤز بوخدور ازل گوندن ، انسان دشک بیر- بیرینه قارداش دیر"

احساسلی شاعیر و موسیقی استادیمیز ، وطنی میزین ان آغیر وقارا گونلر- بنده اومیدینی گلهجگه دوغرو ایتیرمیر ، او ، بوتون وارلیغیله اینانیرکی ، ظولمت قاچاق ، بوشا هلیق بوساطی دشوریلجک و خلقی میز ایشیق بیر گونسه چیخاق و بو حالتی شاعرانه بیر طرزده تجسم اندیر: " نه قدهر گتجه اوزون اولسا ، بیئنه سحر آچیلماق ، نه قدهر افق توتغون اولسا ، بیلیرم کی صاباح تئزدن ، دان یئری سؤکوله جکدیر".

کتابدا او خومالی و بهره لیمه لی بیت لرین سابی چوخ دور ، آنجا ق تاسفلر اولسون کی بو باره ده اطرافلی دانیشماق ایچون مجموعه میزده یئری میز چوخ آزدیر ، کتابدا بعضی نقما لار گؤزه چارپیر اومبدیمیز بودورکی کتابین ایکنجی چاپیندا بونقما لار آرادان قالدیریلین . کتابدا املا باخیمیدان چوخ گؤزه چاریان یانلیشلار واردیر بوسه و خطا لر یانلیز سؤبله نیلین شعر لرینوزنینه ، قافیله سینه یوخ ، هابئله اؤنلارین معنا سینادا بؤیوک لطمه وورموش دور . بعضی یئرلرده بایاتیلار تکرار اولونوب دور ، مثال ایچون "اییی

شعر تاريخين اينجه تثللىرى
" تاريخين تثللىرى " شعر مجموعه سينه بير باغيش

سازلى - سوزلو عاشيق ، اوره كده اولان سئوينج و كده رينى ، سئويوب سئوبلمه گينى ، ائله باغليليغينى ، صدفلى سازى ايله ترنم ائدر . عشقه حسرت معروض قالان شاعر ، اوز عشق محبتينى ، قانا دؤنموش اوره گينى - بير قيزيل گول ، ياخود ، بير گوزل شعر صورتينده سئوگيلى سينه ، و اوز يول ايله ، اوز ائلينه اتعاف ائدر .
آما سوز بۇرادا صۇنا چا تمايير ، هر بير گۇركملى شاعر اوز ياراديجي - ليغنى ايله ائل ادبىياتينى زنگين لشديرير ، و شعرينده اولان عالى اجتماعى مفكورهسى ايله ، جمعيتين دنيا گۇروشونون گشنيش لنمه سينه يارديسم گۇسته رير ونتيجه ده ائل - اوبانين انكشافيندا ، مدنيتين داها ايرهلى - لهمه سينده ، بۇيوك مقياسدا سهيم اولور .

* * *

تاريخين تثللىرى " عنوانلى شعر مجموعهسى ، اقتدارلى شاعر " نصير " پا يگدار طرفيندن ، گوزل بير قيزيل گول كيمي ، بۇگۇنلرده ، عزيز و حرمتلى آنالارا ، مهربان و فداكار حيات يولداشلارينا ، و بۇ يول ايله آنالارى سئوهن و حيات يولداشلارينين فداكارليغينى بوكسك قيمتلنديره ن ، دؤشونجه لى انسانلار ا تقديم اولونموش - دور .

بۇكتابين محتواسى ويا شاعرين هنرى نه دن عبارت دير :
كتابى ايكي حصه بولمك اولار ، اولينجى حصه (ص ۱۷ - ص ۲۲۴) آشا غيداكى قسمت لره شامل دير :

غزلر و قطعه لر ، دوردلوكلر ، بئشليك لر ، جناسلى دوردمصراعلار ، جناسلى تك بيت لر ، جناسلى بايا تيلار ، بايا تيلار .

ايكينجى حصه (ص ۲۲۴ - ص ۳۲۷ . فارسجادا) بۇنلاردا ن عبارت دير :
غزلر و قطعه لر ، جناس ربا عيلر ، جناس ابكى بيت لر ، جناس تك بيت لر و تك بيت لر .

كتابداكى مختلف موضوعلارى احتوا ائدهن جوربه جور شعرلر هاميسى بير نكته ده شريك ديرلر ، اۇدا گوزللىك و روح و شريجي ليك دير ، و بۇنوندا

ان باشلیجا سببی " لغتی و معنوی صنعتلر " یین بۇمجموعه ده بۇللوغودور، کی شاعرین ، هیچ بیر شعر اؤ امتیازدان (ویا اؤ امتیازلاردان) پابسیز دگیلدير، و بۇرادا صنعتلرین ان گۆزه لی ، کی شاعرمنلی آز گۇرونسـن قدرت و مهارت ایله ایشه آپاریر ، جناس دیر ، بۇ امتیازدان ، شاعر اؤ قدهر واله ائدیجی فایدالانیر کی اوخوجو ساده لیکن بۇ نتیجه یه گلیر کی شاعر ، یالنیز اۆرهگی ایله فیکیرلشیر ، گئنیش دنیا یا ، طبیعت وانسان گۆزه للیک لرینه شعر گۆزو ایله ، ودقیق دئسک جناس گۆزلوگوا ایله باخیر .

" نصیر " یین شعرینی اؤخویاندا ، انسانا بئله گلیر کی شاعرینـ شعر سما سیندان جناس یا غیر ، ویا شاعر گۆزه للیک و گۆزه لیر مجلیسینده شعر شده لرین ائل ادبیات گلینی نین بۇینونا آسایا راق پارلاق جناس اینجی لرین اؤنون باشینا سپله بیر ، و بئله لیکه ، اؤخوجونو حظ و سئوینج ایجره غرق ائتمک ایسته بیر . بیر جمله دئسک جناس ، " نصیر " شعرینین ان بویوک امتیازی ، و شاعرین ان اؤنملی (مهم) هنری دیر . هیچ اغراق ائتمه میسک دئسک کی : نصیر " یین شعرینده جناس اؤزونون ان بۆسک ذروه سینه ال تاپیدیر .

مضمون و محتوا یا گلدیکه ، " تاریمین تئللری " شعر مجموعەسی ، آنجا ق گۆزه للیک لری ، گۆزل بیر دیل ایله ترنم ائدیر . بۇ او دئسک دیر کی استیک باخمیندان بۇ شعرلر اؤ قدهر سحرله بیجی و واله ائدیجی دیرلر کی اؤجونو غافل ائدیرلر بۇندان کی شاعر دن بیر منتظم دونیا گوروشو ، بیر گئنیش و درین اجتماعی باغیش ، و دگیشدیریحی بیر فکر ایسته سین بو شعرلده گۆزه للیک لر سرعتله آراکمه دن بیری بیرنین آردینجیا روحون گۆزو قارشیسیندان کئچیر لر ، و گۆزه ل بئشلیک لر ، دؤردلوکلر خصوصیه ائل اوبادا گئنیش حالدا یا ئیلیمیش ان سئویملی عاشیق شعری " با یاتی " لر ، شعر وۇرغونلارین ، ائل عاشیقلارنین ، عشق و محبت لرینی اؤنلارین ائل - اوبایا با غلیبقلارینی ، اؤخوجونون ذهنینده جانلاندیریرلر و شاعرین شعرده اۆرهک حیرپنتیلارینن سسنی اؤخوجونون روحونون قولاغینا جا تدیریرلر

* * *

شاعرین منلیگی و روحیه سی ، اؤنون شعرلرینده ، تامایله ، اؤز عکس صداسینی تاپیر . شعرلر بیر مهربان روحدان . مهرباک قلبلی آلیجا و کؤنولر شاعرین عشق و حسرتلریندن ، بمراسان و طبیعت عاشیقی نین

اۆرەكده آلۇولانان ، اۆدوندان ، پارلاق نشانه لىر كىمى كوزە جارېيىرلار
 وائل ادبىياتىنىن نه قده رگۇزەل ، نه قده رىنگىن ، و انكشافاشتمك
 بۇلۇندا نه اندازە كىشىشامكاناتا مالكاؤلدوغونو آيدىن گۇستە رىرلر.
 خلاصه اندەك " تارىمىن تىللىرى " شاعرىن عشق و محبت مضابى ايلە
 سۇزە كلىب و ادبىيات ساحە سىندە بۇرولمادان بازيب - يارادان شاعرلرىن
 مختلف موضوعلاردا قۇشدوقلارى گۇزەل لىرىك شعرلرە سس - سسە وئرىيب
 مدنىتىمىزىن شىن باھارىنى داھا دا حىيات وئرىجى ائىدېدېر . بىر جملە دە
 دىشك " نصير " بو صىمى شاعر " تارىمىن تىللىرى " نده محبت گۇزو ايلە
 باخىر ، اۆرەگى ايلە دۇشونور ، جناسى ايلە دانىشېر ، دۇغرو دۇر ، اۇنون
 صىنمىش اۆرەگىنىن سۇزونو ، دۇلو شعر پىمانە سىندن گرەك خىر آلماق .

سن دە " نصير " اۆرەك قۇرو پىمانە باغلاما
 صنمىش اۆرەك سۇزون دۇلو پىمانە دن مۇروش

* * *

مصطفى قلىزادە " مهاجر " يارو ديار

منى چرخ فلک سالىدى اوزاق نازلىسى نىگا رىمدان
 اۆرکده داغ حسرت واردى اوز ياروديارىمدان
 شېھراندا گلدىم جانە ، اى صبح وصال آخىر
 تېسىم ائت قوتار اىندى بۇغملى شام تارىمدان
 دۇشندە يادىما اۇ لاله زۇخ ، باغرىم دۇنورقانه
 دۇشوبدور جانىما بىراؤد فراق گلغدارىمدان
 اۇخستە نىرگىزىن بىمارى يام ، اى گۇزلىرى قاره
 اگر باخسان بىيارسن حالىمى ، جسم نزارىمدان
 قارانلىق كوچە زۇلفونده اىتمىش بۇغرىب كۇنلوم
 ومالە بۇل تاپانمىر ، قورتارام بۇ انتظارىمدان
 اۇ مىگون لىلرىندىن ، بادە عشقى اىچن گۇندىن
 نه هشارم ، نه مستم ، واراثر نه اختيارىمدان
 منى مجنون سىاق ائىدىن سن اى لىلاى افسونگىر
 سالىبىدېر عقل گۇزدەن ، دۇشۇشم خوش اعتبارىمدان
 " مهاجر " منده سن تىك عاشقى حسن نىگار اۇلسدوم
 حدىث عشقىمى گل بىر اوخۇ ، شعر وشعارىمدان .

ترجمہ غزل معروف خواجہ حافظ

گورموشم بیر بلبلو جا ناگوزل منقار یوار
دؤتموش او امانقارده خوش رنگ بیر گلناریوار
قالمشام حیران عجب بوماجرای وصلده
نالہ و فریادیرکن اؤدلو حال زاری وار
گوردوگوم احوالی مبهوت اولمادا قیلدیم سئوال
بؤوصال ایچره بیلہ افغانہ نہا جباری وار
دیلآچیب خوش سویلہ دیوبیبارہده اولما ماسول
عشقدہ بؤحال زارین جلوہ دلدار یوار
یاراگرا گلشہدی بیزلنا ونا یوخدور عجب
کامران بیربادشاہین هرگدایہ عاری وار
هرنیا زونا زائدهک بیجسنیاری حاقلاماز
خوش مال اونلاردی که توفیق بخت یاریوار
واریثری ابشار ائدهک اول خامه نقاشہ جان
بیرینلہ نقش عجب دہگردش پیسرگار یوار
قورخماسن بدنام اولماقدان طریق عشقدہ
کرجہ خلق ایچره بؤحالین تہمت انظاریوار
شیخ صنعان خرقتہ سین میخانہ دہرہنا ٹیلہدی
عشق درگاہیندا ، جانا شہرہ با زاریوار
آفرین اول پاکبازہ کہ تجلیہ کلییب
ذکر تبسم ملک دن حلقہ زنتاری وار
بام اول حوری سرشتین قصری آلتیندا آخان
گوزلریندہ حافظین کوشرکیمی چایلاری وار
عالم عرفانده . او عاشق گوزل سرین
شیوہ جنات و تجری تحت الانہیاری وار
خواجہ نین اشعارینہ سرمست اولان چوخدور ضیاء
سانکی بو گلزار عشقین ہاردا بیر ہوشیاری

ستوهك ، سئويلاك

دونيانى با شدان با شادولانديم
آغلاديم ، گۆلدوم ،
كدرلنديم ، سئوينديم ،
اوجا سسايله بوتون بشرىتى سسلهديم
آنجا ق سسيمه ، سس وشرن چۆخ آز اولدو .
قىشقىرديم ، با غىرديم :
آي انسانلار!
با خىن ، با خىن ،
گۆكلر گوروالديئر ، ايلديريشم چا غير
سئل لر آخىر ،
زلزله لر ، وولقان لار
تفاق لارى دا غيدير .
مين لر ايله انسانى نفس دن سالىر ، يئتره سيخىر .
اشلر ، دودمانلار ، بىر گۆز قىرپىمىندا خرابه زاره دۇنور .
قوجالار ، جاولانلار ، قاديئىنلار ، قىزلار ، اوغلان لار ،
يئنى يىشمه لر ، سۆت امر بالالار ،
ابدى اولاراق حيا ته گۆز يۇمورلار .
بۇ ، بىر حقيقت دير ، بۇنو ، دانماق اولماز
اولوم ، هر حالدا بىزى ايزله بىر ،
طبيعت دۇرما دان ، اوزجا پىنا قلار ينى بىزه گۆستىر .
اولوم ، ائله بىر كۆرپو دۆركى ، هامو اوندان كئشمه ليدير .
سسيه سس وشرن چۆخ آز اولدو .
بعضاً قولا غيمدا نه ايسه ويۇزىلدا بىر :
اولوم ، اولن لر ايچون دور ،
قالان لار ، قالا جاق ، ياشىيا جاق .
دۇنيا ، بئله گليب ، بئله ده گئىدجكدير .
ضعيف ازيله جك ، تاپدالانا جاق
قدرتلى ، اوز آتىنى هر بىر يئتره چا پا جاق .
ويۇزىلتىيا دۇغرو با غىريرام :

يۇخ، يۇخ ، بىر ياخشى باخىن ،
 انسان اۇغلو ، بۇگۈنكىش ، اۇجسوز - بۇجاقسىز دونيا مىزدا
 بىر تاختا پارايا ياپىشىپ ،
 بۇيوك، درىن عمان لار اچىپىندە ، والغالارى دۇيوشور
 غضبلى لپەلر قارشىپىندا ، اۇعاجىز دىر .
 اۇنۇن مىندىكى تاختا قايىق ، بىرى - بىرىندىن آيرىلىپ
 سىنا جاق
 او ، دالغالى ، دەشتلى ، دۇمانلى سۇلاردا بۇغۇلجاق .
 قۇي ، ياخشى باخاق ، اۇدور ، اۇزاق لاردا ،
 بىر چۇخ گمى غرق اۇلما قدا دىر .
 بۇ طوفان بىزە چا تاجاق
 طبعىتىن قادر الى هر وارلىغىن ياخاسىندا ن تۇتاجاق .
 آرىغا ، كۆكە ، ضعيفه ، زورلىيا باخمىيا جاق
 بعضا دىرلر :
 قارا ، سۇيون ، كۇيۇكلو دالغالاردا ، ال - قۇل چالانلار
 بۇغۇلان لار ، نىفس دن دۇشونلر بىزدە ئىلىك
 بىز بۇرادا ، ساحىل دە ، هر بىر بلادن آماندا بىيق ،
 آخ ، انسان اۇغلو !
 سن نە قدەر لۇغا ، نە قدەر سۇز آنلاماز وبوش بىشىن سن !
 قىشقىرىرام ، باغىرىرام ،
 سىمە سى وشرىن ،
 آي كىچمىشى اۇنودانلار وگله جگه باخمىيا نلار ،
 آيىق اۇلون ، ياخشى باخىن ، طوفان گلىب چا تما قدا دىر .
 او ، بىزى تىز ها خلىيا جاق ،
 گلين هامى لىغلا ، اللرىمىزى ، بىرى - بىرىمىزە وشرەك
 اۇرەگىمىزى ، بىرى - بىرىمىزىن اۇنوندە صداقتلە آجاق ،
 ياشاماغىن شرفلى بولۇنو تاپاق
 اشل لرىمىزە شفاف سما و چىچكىلى ، گوللو باغلار ياراداق ،
 بىرى - بىرىمىزە ، هايان اۇلاق
 سئوھك ، سئوېلك
 بىزىم صداقت ومحبىتلە اۇجالان سى لرىمىز
 قۇي ، داغلاردا ، داشلاردا ، اۇرمانلاردا ، درەلدە ، تىپەلدە
 شە هرلدە - كىندلدە

نخجوان دا وارلیق

غزتیسی

مُون گونلرده دوستلاریمیزین گوندردیگی وارلیق آدیندا بیرغزت آلدیق بوغزت نخجوان دا خلق جبههسی طرفیندن چیخماغا باشلانمیشدیر. غزت ال ایله و بیزیم الفبا ایله یازیلیمیشدیر. اؤزلی نین یازدیغینا گوره امکانشلاری اولمادیغی اوچون ال ایله یازماغا و اؤنوتکثیر اتمگه مجبور اولموشلار! غزت اوزربنده "وارلیق" عنوانی نین یانیندا "اثل گوجو، سئل گوجو" و آلتیندا "نمره ۱ چهارشنبه آخشامی ۲۷ اییون ۱۹۹۰ - جی ایل، سه شنبه ۳ ذوالقعدة ۱۴۱۰ - جوایل" قیمتی ۲۰ قهپک یازیلیمیشدیر.

باش مقاله نین عنوانی "مرامیمیز" دیر و غزتین چوخ حصهسی ایرانداکی زلزله فلاکتینه حمرائیدلمیش و شمالی آذربایجانلیلارین بۇتایدکی قارداشلارینا اؤلان باغلیلینی وزنجاندا وگیلاندا اؤلان زلزله فلاکتینه اوغرایان یارالی و ائوسیزلره کمک مقصدی ایله هرتورلوکمکه حاضر اولدوقلاری بیلدیریلیمیشدیر. غزت دهکی یازیلار چوخ ساده و اؤرکدن گلن دوینولو سؤزلردیر. اؤنا گوره ده چوخ اؤرهگه یاتان و تاشیرلی دیر. آنجاق نخجوانلی قارداشلاریمیزین بیزلره و مین ایلیک الفبامیزا بوقدر علاقه بسله دیکلری حالدا بوالفبادا حتی بیر تاییب ماشینی نه ده صاحب اولمادیقلاری بیزی چوخ تاشرلندیریر! بزه دوشن شرعی و ملی وظیفه تئزلیکله اؤنلاردا بؤ امکانشلاری تامین اتمک و اؤنلار بؤ یولدا یاردیمچی اولماقدیر.

وارلیق غزتینی چیقاردا نلار درگیمیزین آدیندا ن الهام الدیقلاری کیمی الفبا مسئله سینده بیزیم ایلم عینی یولدا دیرلر. بیزا ونلارین بوتیمیز و فایدالی ایشلرینی آلقیشلارکن اؤلوتانریدان اؤنلار ناثلیت دئله بیریک، وارلیق

■ اشله بیر چاره

بیچاره منم خیالی
خیلی بیلمیسن لیلی
لیلی منه مال مثیالی
مثیل اشله مه اغیاره
اغیاره طرف گتتمه
گتتمه بئله فیکر ائتمه
ائتمه گۆزه لیم بیتمه
بیتمه بئله افکاره
افکاری ده طوفانندی
طوفانندی او رهک قانندی
فانندی گشنه شان شانندی
شان شانندی پارا بهاره
دل باره ، اومیدیم یووخ
اومید یووخ و دردیم چووخ
دزد چووخ هرده سی بیر اوخ
بیر اوخ دل بیمه
بیماری معمار
معماری سنسی تار
تار ائتمه گونون بشاری
باری اشله بیر چاره

آواره ام ، آواره
آواره ، گونوم قاره
گون قاره گونول یاره
بو یاره به یووخ چاره
یووخ چاره بو هیجرانندی
هیجران غمی سوزانندی
سوزانندی او رهک قانندی
بانندی یانار اودلاره
اودلاره گونول یان دوز
دوز هیجر اودونا بوم گوز
بوم گوز دشتمه هیچ بیر سوز
بیر سوز دشتمه دلداره
دلداریدی همدلندی
همدل نه دی شوگیلندی
شوگیل نه دی بیر گولدی
بیر گولدی بو گولزازه
گولزاریم اولوب زندان
زندان طلب ائیلر جان
جان الهه گلیب جانان
جانان من بیچاره

وارلیق درگه سینده جالیشان قارداشلاریم ، سیزه سلام .
 استاد دوکتور هیئتین بویوک قارداشینین رحمته گئدمگین سیزه ده تسلیمت
 دشیب و باش ساغلیغی و ثیریریک .
 ائلمیز سیزه اوندما باجاق ، سیز وارلیق درگهی سینده آذربایجان
 خالقینین وارلیغین معنا ائدیرسیز ، ائلمیز اوزون و وارلیغین
 سیزین امکیزدهن اله گلن وارلیغدا تاپیر و گورور . منیم آرزیم بودورکی
 ایلر بوی یا شایا سوز و بیزیم وارلیغیمیزی گوزگو (آئینه) کیمی بیزیم
 گوزوموزون قاباغینا توتاسوز ، بلکه ده بیز ایتیردیگیمیز " اوزموزو "
 اوند تاپاق . .

سیزه قوربان اولوم . روشن خیاوی

بیزیم یوردون اوجا داغلاری واردی ،
 اتکاری بولاغ ، باشلاری قاردی ،
 دوزلری جئیرانلی ، گولری دورنا ،
 ایلقارینا باغلی وفالی یاردی .

* * *

داغلارین شاعیدی شانلی ساوالان ،
 اوجا بویلی ، آدلی- سانلی ساوالان ،
 قوجا مان آتادی ، آغ ساچلی آننا ،
 سرین سویی ، شیرین باللی ساوالان .

* * *

دوزلرینده قویون - قوزو مه لهر ،
 داش - دره لر گوله - نورا به لهر ،
 قیز - گلینلر سنی (۱) چینینه (۲) قویوبه
 بولاغ یولی شاقیلدیوب گولوشور .

۱ - سهنک = (*Sehng*) = سنی (*seney*) = سنک (*seney*) = کوزه آت

۲ - چیین (*seyin*) = چیکن (*sen*) = شانسه

بیزیم اثلین بۇتایی ، اۇتایی وار ،
بۇتای - اۇتای آراسیندا چایی وار ،
بدنی بۇتایدا ، باشی اۇتایدا ،
تاریخده کۆتیککی ، ایلی ، آیی وار .
* * *

بیزیم اثلین شهری وار ، کندی وار ،
آلماسی ، هئیواسی ، ناری ، قندی وار ،
قیزیلی - گۆموشلی ، مۇغان ، نىخوان ،
پامبىغلى جۇللىرى ، قۇج مرندى وار .
* * *

بیزیم اثلین قاراباغی ، گنجهسى ،
آنا تبریز ، گلستان تک باخچاسی ،
شکی ، شیروان ، شۇشا ، قۇبا آلماسی
قۇجامان باکی تک تبریز باجیسی .
* * *

بیزیم اثلین "گۆلگۆن" کیمی ، گۆلی وار ،
"نزهت" کیمی چیچکی - سۆنبولی وار ،
بوگۆل - چیچکلرین قاناسین آلان ،
"راحیم" کیمی "شیدا" بىر بۆلبۆلی وار ،
* * *

بیزیم اثلین "رستم" تک "شهریار" وار ،
"یحیی شیدا" کیمی "بختیار"ی وار ،
"بالاش آذرا و غلو" عاشق "ناظر" ی ،
کورا و غلونون چاتما قاش "نگار" ی وار .
* * *

بیزیم بۇردون داغدان داغایولی وار ،
شیرین بال تک خزینهللی دیلی وار ،
ایری دویغو بیس فیکیرلی آنلاسن ،
بیر- بیریندن آیریلما یان اثللی وار .
* * *

بیزیم اثلین قاراسی وار ، آغی وار ،
شامالی یا شیل - یا شیل تاغی وار ،
دوניה بیاسین کورا و غلولار ، بابک لرا ،

● شرفخانالی قلمدا شیمیز "غلار" بینا ستاد "ناظره" یا زیلان شهریا ربین

آیریلیغندا، ن "تسلیمت" عنوانلی شعرینه، "جواب و تاکید"

"ناظر سن عنوانلی شعری اوخودوم
اؤره گیمه غم ناقیشین توغودوم
افسوس اوگونلر ایراندا بوخودوم
ادیب لردن قلم آلام عاریست
شهریا ردان سنه یازام تسلیمت

* * *

اؤل عارف کی گوزدن دنیا نی آتدی
اؤنا عرکی "حیدر با با" یارا تدی
هنرله شگری گل قنده قاتدی
اؤلونعه وفالی قالدی اثلینسه
امک قویدی ده گر وئردی ذیلینسه

* * *

اثل شاعرین فلک الیندن آلدی
محبت مولکونه آیریلیق سالدی
"حیدر با با" آغر اوغولسوز قالدی
اونا دشمن بیردسته گؤل با غلامین
گوزله لری یول گوزله سین آغلامین

* * *

"ناظر" منی تانیورسان آدیمدان
اؤره ک دردیم بیلینیر فریادیمدان
شیرین سوزون هئجواخ چیخما زیا دیمدان
یادیواسال "کرج" "آذر" منزلین
دشمن، "انزاب" بوراخما آنا دیلین

* * *

"شهریا ر" نیسکیلی بیتمز سوزیلن
"غلار" مین یازسا دا آغلار گوزیلن
آباردی "شهریا ر" شعری اوزیلن
سوزسلطانلی اؤلدی ملکی تک قالدی
"ری" اوچدی، بال سوزدی، بئتک قالدی

* * *

باغبان گشتدی، چمن سؤلدی سارالدی
گونش کوچدی آل افق لر قارالدی
ماوی گویی قارا بولودلار آلدی
"غلار" کیمی چوغلار سیزیلدا ر آغلار
بو، داغ، داغ دوشونه چکیسه، داغ لار

* * *

اؤادب مولکونون بویوک سلطانی
اؤکی قلمیلن آلدی دنیا نی
اؤکی آدلاندیردی آذربايجانی
سؤیله گوروم هارا گشتدی نئج اؤلدی
اؤزی دشمنی، گلنمدی گئج اؤلدی

شاعره باجيم حكيمه بلورى نين وطنسه
گلمك مناسبتياسه

قوى دوروب دولانيم باشينا ايندى
سن بيزه خوش گليب صا فا گتيرديين
داى شافا تا پماغيم منه يقيندى
بيليره درديمه داوا گتيرديين
دئمه قوجالميشام آغاريب ساچيم
سن جاوان قيزى سان قوجا زنجانين
قوى ايپك ساچينا بير چيچك ساچيم
افتخار تاجيسان آذربايجانين
دئدين گله جه گم وطنه بير گئون
اؤز انام زنجانا وئره جانيمسى
وطندهن ائتميشدى سيزارى سؤرگون
ظولمكار سوزوردو منيم قانيمسى
آيرىلىق كدرى وصال حسرتسى
ايلر دير قالانيب اوره كده قاليب
حكيمه باجيمين پاك محبتسى
كؤنول لر كوكسونده چوخدان يئرساليب
شاعره باجى سين گورمه گسه آذر
هاناندير ذباله ييب يولا گوزلر بين
قلابىنى آلماسين آجى غم - كدر
دوشون ديلدهن ديله شيرين سوزلرين

* * * ۶۹ / ۸ / ۲۸

بوشعري شاعره باجيم حكيمه بلورى
- نين خواهشينه گوره وارلىق مجله -
سينه تقديم ايتديم

م - آذر مازندرانى

ائتيتيديم حكيمه گليب تهرانا
اله ديم شوقدان گوزمون باشين
دئديم خبر وئرين انام زنجانا
گليب دير گورمه گه باجى قارداشين
قير ايله بر باجمدا نآيرى قالميشام
بو آغير نيسگيله درده كيم دؤزه ر ؟
آرديجا بوللارا زنجير سالميشام
كيم دئير باجيدان قارداشال اؤزه ر ؟
آيبردى بيزلرى ظولمكار السى
گلسين ظولمكارين آرخاسى بئره
داغليب ايندى كه شاهلىق تملسى
گليب دير حكيمه ائللرين گوره
با تاديم چوخ گئحه سحره قندهر
آلديم سراغينى اولدۇزدان آيدان
بيلميرسن گتيرميش باشيما نه لىر
هاراي ائولر بيخان اؤاغ سارايدان
نچون گلمه گينى وئرمه دين خبر
ائتيتيديم يولۇندا جانيمي قربان
اولمۇشدور سفرين بير اوزون سفر
اگميشدى قارداشين نئلبنى هجران
هر گليب گئده ندهن سراغين آلديم
ائلدهن آيرى-دۇشن غريپما جيمي
ببر عومور غمينه دردينه دالديم
اوشيرين صحبتلى اديب باجيمي
هجران يئتىدى باشا كؤچدو غم كدر
آلاها چوخ شوکور گتتميشدى گلسدى
هجرينده اؤتۇشن او آجى اسانا
زند رلى اوخ كيمي ساغره

دۇستاقلار

انتظار باغىشلار يۇلادۈزلسون قىلمىردن آلقىش سۇزۇ سۆزۈلسون
قەرىقلەر بۇتاسىندا ن اۈزۈلسون قەرىمان دۇستاقلار گلىر وىنە
قانلى دۇيوشلردن حان قۇرتا رىيلار داش قازامات ايچرە دۇستا ققالييلار
بىرلى يىترسىز ايشكنجەلر آلييلار قەرىمان دۇستاقلار گلىر وىنە
باغىشلار معنالى دۇيقولاردىن ائشدين آي ائللر گۇروشه گلىن
اياقلار آلتىنا گۆل چىچك سرىن قەرىمان دۇستاقلار گلىر وىنە
بىر آتا آختار بىر ايتگىن بالاسىن بىردۇستا ق كى، شەھىد وىرمىش آتاسىن
اۈ آختار بىر دردن اۈلموش آتاسىن قەرىمان دۇستاقلار گلىر وىنە
كىمى داغدا دۇروب بالا سىلىير كىمى مین اۈمودلا قوربان بىلە بىر
كىمى اۈغرون اوغرون بارىن بىلىير قەرىمان دۇستاقلار گلىر وىنە
سىاست چىلغىنى بۇرانى دۇيوش سىخ باغلى اۈرە گلن وىنى سۇيوش
اۈ دوستاق دۇشەلى گۇرەسى بۇيوش قەرىمان دۇستاقلار گلىر وىنە
عاشىق سىنە اۈستە مازىن دىندىرسىن آغلايان گۇزلىرى سوينچ گۆلدورسون
آروز دىلە كىمى ائلە بىلدىرسىن قەرىمان دۇستاقلار گلىر وىنە
"كۈنۈل" قوربان اۈلسون با تىمىش گۇزلىرە آغارمىش تىللىرە سۇلموش اۈزلىرە
ايتگىنلردە سۇراع وىرىن بىزلىرە قەرىمان دۇستاقلار گلىر وىنە
داغ بۇيدا درد چكىر بۇمروق اۈرە گىم شانلى ديارىمدىر ھران گرە گىم
قايدان ايكيدلر آرخام كۇمگىم قەرىمان دۇستاقلار گلىر وىنە
دۇستالار اتحاف اولونۇت

* * *

يالان دوتيا

(سنيين بهرن يئين كيمدير؟
كيمينكىسن، ييين كيمدير؟
سندورو دئين كيمدير؟
يالان دونيا، يالان دونيا .)
م.ح. شهريار

اكدن عمرى تالان دونيا ،
يالان دونيا !
كلنلر كيمي گلنده ،
سهبئل باغلاديم من ده ،
هئج انصاف يوخايميش سنده .
جانمىزى آلان دونيا ،
يالان دونيا !
قوپار باشلاردا توفانلار ،
چاشيب قالسين ايگيد جانلار ،
گلن يوخ ، بير گئدن آنلار ،
يالانمىشان ، يالان دونيا ،
يالان دونيا !
باش آچدينمى بو ايشلردن؟
گليشلردن ، گئديشلردن ،
صدف تک اينجى ديشلردن
فيزيل قصرين سالان دونيا ،
يالان دونيا !
هم بارلى ، همده بارسيزان ،
هم يارلى ، همده يارسيزان ،
نه يامان اعتبارسيزان ،
آليب گوزدن سالان دونيا ،
يالان دونيا !

سليماندان شهريارا ،
شهرياردان شهيدلره ،
بير ايلليگه قالان دونيا ،
يالان دونيا ،
يالان دونيا !
ازل افسونلاييب ، آلدين ،
صونرا يوز- بير غمه سالدین ،
دانيش ، كيمدن كيمه قالدین؟
نه وئرميشه ، آلان دونيا ،
يالان دونيا !
خياليم تک پريشانسان ،
هميشه قلبى ويرانسان ،
قاصيرغا ، بير ده توفانسان ،
كؤچهاكؤچلر سالان دونيا ،
يالان دونيا !
جانلار آلان گوزودارسان ،
حيله گرسن ، رياكارسان ،
نامردلره هاوادارسان ،
گوزومده آلچالان دونيا ،
يالان دونيا !
گئدنلرى يولا سالدین ،
قالانلارين جانين آلدين ،
هامى گئتدى ، اوزون قالدین ،

گۆز آچدیم ، گۆز لیریم یاشلی ،
یؤلا دوشدوم ، یولوم داشلی ،
ساغیم داشلی ، صولوم داشلی ،
دوغوبدرده سالان دونیا ،
یالان دونیا !

ایناندیم ، اعتبار ائتدیم ،
دغمزن کامیما یغتدیم ،
یاریمچیق ایشلریم گئتدیم ،
بیزدن قصاص آلان دونیا ،
یالان دونیا !

همیشه یاندیریب یاخدین ،
دوروب جان چکمه مه یاخدین ،
اؤد اولسان دا ، سو تک آخدین ،
اوره گه اؤد سالان دونیا ،
یالان دونیا !

اؤزون یغدین ، اؤزون دؤیدون ،
گورنلرین گوزون اؤیدون ،
بیزه نریادی ارث قویدون ،
بابالاردان قالان دونیا ،
یالان دونیا !

کلر کاروان ، گقدر کاروان ،
سالان گوزیاشلاری توفان ،
کؤچن کاروانلار آردیندان

باخیب کامین آلان دونیا ،
یالان دونیا !

زر اهلینه زرین وثرمز ،
آمانسیزدیر ، قدیر بیلمز ،
اقله سنسن گقدر - گلمز ،
بیزی آتدان سالان دونیا ،
یالان دونیا !

سنه بئل باغلایان آغلار ،
بؤلؤغ تک چاغلایان آغلار ،
اومید وثریب سیخه داغلار ،
آدیندیر جان آلان دونیا ،
یالان دونیا !

سنه من مثیلی می سالمام ،
داها بیر قشیدینه قالمام ،
نه وثرسن ، ایسته مم ، آلمام ،
بیزی اله سالان دونیا ،
یالان دونیا !

آدی دونیا ، اؤزو شیطان ،
باش آچماز سان ریاسیندان ،
دونیاگیر اولما ، ای انسان ،
باشدان باشا یالان دونیا ،
یالان دونیا !

x x x x

باکو ۱۹۹۰ قانلی بانووار

بو شعرلری عزیز همشهریمیز آقای
یحیی یادگار طالش دا چوبر کندیندن بیزه
گونده ریمیشدیر. شعرلری باکی دا ۲۰ بانووار
یعنی قتل عام گونوندن سونرا چیخان غزفته
دن یازیمیزا کوچورموشدور.

عزیزیم طاقیم آغلار باسما یار باقیم آغلار
من ناکام جوان اولدوم قبریم تور باقیم آغلار

۰۰۰۰

آیاغیم یالین ایدی تیکانیم قالین ایدی
هق اولمک ایسته میردیم جلالیم ظالم ایدی

۰۰۰۰

بو یولون کاروانی یوخ ده وه نین ساروانی یوخ
یارام اولوم یاراسی حکیمین درمانسی یوخ

۰۰۰۰

عزیزیم درد الیندن جان چیخار درد الیندن
بیر دفعه اوفدغه زدیم اولسفیدیم مرد الیندن

۰۰۰۰

عزیزیم اقلر گلهر جای داشار سقلر گلهر
بو اقلین هار اینا او بهری اقلر گلهر

۰۰۰۰

عزیزیم سولماییم جلال دریم سویماییم
وطن دئییب اولورهم منی قبره قویماییم

۰۰۰۰

عزیزیم اوزی قانلی ایاقی ، دیزی قانلی
اولن بیز قیریلان بیز توتدولار بیزی قانلی

● آتالار سۆزو يا گفتار نياكان

مرحوم يعقوب قدس غمرونون چۆخ ايل لريني " آتالار سۆزلر " نيسن
تويلاماقد صرف اقتصميش و بؤيوك دقت وقايغي ايله ۶۰۰۰ مېن دن آرتييق
آتالار سۆزو و اصطلاح لار آذربايجان تركچه سيندن فارس ديلينه ترجمه
اقديب و بعضاً فارس ديلينده اؤمئل لره و اصطلاح لارا معادل تاپيب دير.
بؤ مثل لر و اصطلاح لار موضوع باخيميدان مختلف فصيل لره بؤلونوب و هر
فصيل الفبا ترتيبي ايله غاضيرانميشدير. هر فصيل مختلف موضوع لار باره
سينده دانيشير ، بؤ اثرين بيرينجي جيلدي ۲۰ اينجي فصيلين صونونادهك
امكداشميز آقاي عزيز محسني نين رداكسيا ونظري آلتدا ، " آتالار سۆزو " يا
گفتار نياكان عنوانيله عظمتلي اسلامي انقلابيندان صوردا كتاب شكلينده
۲۰۸ صحيفه ده ياخشي بير چاپ و كاغاذ ايله نشر ائديليب ساتيش
بؤراخيلدي . تاسفالر اولسون كي بعضي چتين ليك لره گوره ايكنجي جيلدي
- نين نشري تاخيره دوْشودو ، وارليق مجله سونين بؤ نومره سيندن باشليا -
راق (۲۱ نجى فصيلدن) بهداشت ، سلامتي ، بيماري ، چاقى ، لاغرى ، تغذيه
پُرخورى (.....) عنواني آلتيندا بؤ اثرى نشر ايدده حبيك اميدميز بؤدور ،
قيمتلي دولغون و حكمت آميز شفاھى ادبيا تيميزين بؤيوك بير قولؤ اولان بؤ
آتالار سۆزلري نين نشري كنجميش طرزده . مرحوم يعقوب قدسون روحينسى
سوينديرسين ، تورك ديللى اوخۇچولاريميزى ماراقلانديرسين و فارس ديللى
قارداشلاريميزا بيزيم شفاھى خلق ادبيا تيميزين نه قده رگفنيش ، دولغون
و رنگين اولدوغونو گؤسته رهرك فارس ادبيا تيني داھا رنگين لشديرسين.
وارليق

تويلايان و تدوين ائدهن مرحوم يعقوب قدس

● آتالار سۆزو (گفتار نياكان)

بهداشت ، سلامتي ، بيماري ، چاقى ، لاغرى ، اشتها ، تغذيه ، پُرخورى ، خستگى

- ۱ - آجالیب بیئین ناساز اولماز = خوردن در حال گرسنگی موجب کسالت و بیماری نمیشود.
- ۲ - آجامیش بیئین ، قبرین اؤزدیشی ایله قازار = کسی که در حال سیبری بخورد ، قبر خود را با دندان خود میکند.
- ۳ - آدام خورهیی دهئیل = خوراک آدمی نیست = غذای بیمزه ، سفت یا خارج از اندازه‌های است که مناسب حیوانات است نه انسان.
- ۴ - آش قاپییا جان بولداش = آشتادم در همراه (کسی که با آش یا غذای آیکی خود را سیر بکند زود گرسنه میشود).
- ۵ - آغزی نین آستاری وار = دهانش آستر دارد (کسی که خوردنیهای بسیار گرم را براحتی میتواند بخورد)
- ۶ - آغزینا داد ، قارینا شوون = برای دهان مزه ، برای شکم شیسون (پر خوردن از غذاهای لذیذ ، مصیبت هضم کردن آنها را دارد).
- ۷ - آلالهم مه بیر ، بیر ده بیبلر ! = آلالهم ، یکی ، یکی گفته اند !
(دسته جمعی خوردن غذایی که بطور معمول یکی ، یکی خورده میشود پسندیده نیست).
- ۸ - آنقوتا دؤنوب ! = شبیه مرغ ماهیخوار شده است ! (یک پوست و یک استخوان شده است).
- ۹ - ائله بیل اولو قبیردن خورتلاییب ! = انگار که مرده از قبر دوباره زنده شده (از بی رمقی یا وحشت زدگی شبیه مرده ها شده است)
- ۱۰ - ائله بیل ، بیئیه سیز ائوه است گیریر ! = انگار سگی وارد خانه بی صاحب میشود . (خوراکی است که خوردنش با شکم خالی لطفی ندارد).
- ۱۱ - ات قانلی ایگیت جانلی = گوشت خوندار - جوانمرد جاندار . (گوشت نیم پز برای جوانمرد سالم نیروبخش تر است).
- ۱۲ - اتین چیبی ات گتیره ر ، چوره بین چیبی درد = خوردن گشت خام (نیم پز) موجب چاقی میشود (نیروبخش است) و خوردن نان نه یخته مقرون به

بیماری است) .

۱۳ - ال دن ، ایاغان دوشمگ = از دست و پا افتادن (از کثرت تلاش بکلی خسته و درمانده شدن) .

۱۴ - ایچی اوزلوب = درونش بریده شده. (بی بنیه و ناتوان شده است) .

۱۵ - ایچین بییب ! = درون خود را خورده است (از خود خوری بنیه‌اش ضعیف و ناتوان شده است)

۱۶ - ایبلیگی اوزلوب یا قیریلیب = رشته حیاتش گسیخته شده است (بی - بنیه و ناتوان شده است) .

۱۷ - بوزنون توتسان ، جانی چیخار = اگر دماغش را بگیری جانش در می‌آید (خیلی لاغر و بی رمق شده است) .

۱۸ - بوندان سونرا ، ناهاری بوردای بیی ، الووی اوز اشونده گزدیر = بعد از این ناهار را اینجا بخور و دست گرداندن را بمنزل خودت بگذار)

۱۹ - بونون بالتادا کسمز ! = گردنش را تبر هم نمی برد. (فوق العاده چاق و گردن گلفت است)

۲۰ - بونونون دیبی ایشکه لییب = بیخ گردنش نازک شده است (لاغر و بی - رمق شده است و مدت زیادی زنده نخواهد ماند)

۲۱ - بیر جهود دا بو دردینن اولدو = جهودی هم با این درد مرد (شوخی)

۲۲ - بیر دری دیر ، بیر سوموک = تنها پوست و استخوان است (فوق العاده لاغر شده است) .

۲۳ - توت یارپاق آچدی سوبون ، توت یارپاق توكدو ، بورون = وقتی (درخت) توت برگ باز کرد (لباس زمستانی را) در آور ، وقتی درخت توت برگ ریخت (لباس زمستانی بیوش)

۲۴ - تورکی ، آت بیخار ، ناتی ات = ترک را اسب بر زمین میزند ، تات (غیر ترک) را گوشت (چاقی) (افراط در تحرک یا بی تحرکی هر دو برای سلامتی مضر است) .

۲۵ - چای نه دیر، سای نه دیرو؟ ! چای چیست، شماره چیست (شوخی است برای بی حساب چای خوردن).

۲۶ - جؤنبلمینجه، هوره بیلمز ! = تا چمباتمه نزده باشد نمیتواند پارس بکند (بقدری پیر و ناتوان شده است که با شکل میتواند حرف بزند).

۲۷ - حیوان آر یخلیغیندان اوزولر، انسان یوغونلوغوندان = حیوان از لاغری بی بنیه میشود، انسان از چاقی (چاقی برای انسان همانقدر ضرر دارد که لاغری برای حیوان).

۲۸ - دادیملیق دیر، دؤیوملوق دهئیل = برای چشیدن است نه برای سیر شدن (از اینکه غذا بقدر کافی نیست عذر میخواهیم) بصورت طنز گفته میشود.

۲۹ - ذهریدن چیخدیم ! = از پوست درآمدم (از دشواری کار تمام پوست بدنم صدمه دیده است).

۳۰ - دهری سینین آلتینا سؤ گلیب . = زیر پوستش آب آمده (وضع مزاجی یا ملی اش بهبود یافته است).

۳۱ - دگیرمان بوغازی بوش قالماز ! = گلوی آسیاب خالی نمی ماند (طنز)
(مثل آسیاب داشما در حال خوردن است !).

۳۲ - دؤیان او مرحوم کیمی اولار = سیر مثل آن مرحوم میشود (از نظر سیر آدم شکمو سیری کامل یعنی ترکیدن شکم و مردن) .

۳۳ - دیرناغیندان تر آخیر ! = از ناخنش عرق جاری میشود ! (از کثرت تلاش خیس شده است).

۳۴ - دبیبه سن پاییوی آبیبریرسان ! = گوشتی سهم خود را جدا میکنی (لقمه ای برداشتی با اندازه نصف غذای مشترکمان بود !)

۳۵ - ساغلیق سلطانلیق دیر، هئج دئمه من یوخسولام = سلامتی، پادشاهی است، هرگز مگو من بی چیزم (با برخوردار بودن از نعمت سلامتی غصه بی چیز بودن را نباید خورد).

۳۶ - سامان سنین دهئیل، سامانلیق کی سنین دیر ! = اگر گاه مال تو

نیست ، گاهدان که مال خودت است ؛ (خراب کردن معده ، با افراط در خوردن
از مال مفت کار حیوانی و زیان آوری است) .

رحمت‌الله و ایشقانی از روستای
واشقان فراهان

تسرانه خلجی

<p>جمالون گلین‌هیزمدیم واردوم گل جمالت نچیده رفتم تاقی بولمان منده سن اثر دیگر از من نیایی اثر غمیم اوستینه غم قودون سن غم بروی غم فزودی ترک عشقونوها یدوم ترک عشق تو گفتم گلدی دوران ناتوانلیق آمده فصل ناتوانی پرچفا کهنک پرچفا توبسوز هادرویاره زیمه توتاقم یاردیگر بخودگزنیم غنچه گلوم سولمیش گلبنم قشرده بدشت یوردوم و عشقونده هقلادوم نستمر رز عشق توگریسه هانمودم گهگردی اوت یاشومدا هارتینه تیشمبشن گزه بپن که از پیش جستج و نمانسی</p>	<p>وصالون کچه سین کرتدیم واردوم شب وصالت ندیده رفتم واردوم یانوسدابی خبر رفتم از کویست بی خبر یانون چارتوم جفاشادون سن تادم پهلویت جفا نمودی تاقی یانوندا واردوم دیگر از بورت رفتم قوریدی گلشن جوانلیق خشک شد گلشن جوانی بیوفا کهنک بیوفا توبسوز وارویوم سنده من هیراقم میروم تا تورانه بینم سنده کینم هلین میش دل زتودگر برگشت واردوم و سنین ترکینها یدوم رفتم و ترک تونمودم عشقون هییدیم باشومدا کیبول رحمتده نهسه شییین دلا ز رحمت دگرچه خواهی</p>
---	---

دلاخون شووی
چومجنون شووی .

اسد آقا فشنگچی

صمد سرداری‌نیا

یکی از ابعاد اجتماعی انقلاب‌ها و نهضت‌های مردمی، همانا بعبه انسان‌سازی آن‌هاست که شاید مهمترین و بزرگترین ویژگی آنهاست که از هر نظر در خور دقت و توجه است. انقلاب مشروطیت در آذربایجان نیز نه تنها از این قانون مستثنی نیست، بلکه در آن دوران پر تب و تاب، تعداد کثیری از افراد عادی، به قهرمانان پرآوازه‌ای تبدیل شدند که تا دیروز نام و نشانی از آنان نبود. و مطالعه بیوگرافی این نام‌آوران برای نسل کنونی و آینده بسی ضروری می‌نماید. به ویژه برای جوانان لازم است بدانند که چگونه افرادی که تا دیروز فقط به فکر معاش خود و خانواده‌شان بودند ولی به محض شعله‌ور شدن ناپیره انقلاب، در آن مکتب انسان‌ساز آنان متحول شده و به قهرمانان شیردل و انسان‌های اجتماعی مبدل شدند که تاریخ آزادی میهنمان هرگز نام و خاطره آنان را فراموش نخواهد کرد و ایثار فداکاری و درداشنائی آنان نسبت به مردم و میهنشان سرمشق‌گرانبهایی برای نسل‌های بعد آن راد مردان محسوب میگردد. چرا که به قول بالزاک: " جوانانی که در مقابل بدبختی‌ها و مصائب وطن هیچ‌گونه تائر اظهار نمی‌کنند، به کفهای سفیدی که در سطح دریا‌های طوفانی دیده میشوند شبیهند."

ای خوش آنان که چو چا در بردلبر گیرند

از سر جان و جهان یکسره دل برگیرند

یکی از آن جوانان غیرتمند و تاریخ‌ساز اسد آقا فشنگچی میباشند که در این وجیزه می‌خواهیم با شخصیت‌والا و ارزش‌صاحب‌دلی و از جهان گذشتگی او آشنا شویم.

مرحوم نصرت‌آ..... فتحی به طور مختصر و مفید، درباره شخصیت تحول‌یافته این مرد از جان گذشته مینویسد: " یکی از کسان گمنام اسد آقا فشنگچی بود که در هنگام آزادی بخش مشروطه نام آورگردید و چون بر اثر تماس با پیشگامان پاکدل و پاکیزه‌درون، در اخلاق شخصیتی و خانوادگی نیز انقلاب‌حالی یافت و مانند پاره‌ای از درآویش واقعیتی که " قال " را به خاطر " حال " به یکسو می‌نهند. او نیز ظاهراً و باطناً به پاکی گرائید و چون یک‌چشمش را در حنگ‌از دست‌داده بود و مرد دلیری هم بود در ازای آن وبه ازای فداکاری‌های دیگرش در شهربانسی

تبریز شغل آبرومندی را حائز شده بود ، اما چون آتشی که مکتب مشروطه در دل آلمان روشن کرده بود خاموش نمی شد .

از آن به دیر مقام عزیز میدارند که آتشی که همیشه در دل ماست لذا هنگامی که اگراد به ریاست سرکرده معروفشان " سمیتقو " به اورمیسه حمله کرد ند و غیرکشتن و ویران کردن و پستان بریدن آنها به تبریز رسید ، در میان آن همه ما موران بزرگ و کوچک ، تنها این جوانمرد آزاده بود که طاقت نیاورد و نامه ای به والی وقت نوشت که من نمی توانم بخوهموارکنم که با لباس فاخر و بادرجه و نشان و پیاگون درخیابانهای تبریز سینه ام را جلو داده راست راست بگردم و در میان خانواده غرد راحت باشم ولی در شهر اورمیسه اگراد بریزند مادران و خواهران هم میهن مرا بترسانند و از دختران ناموس بستانند ، آماده ام به جنگ آنها بروم به من اجازه بدهید و وسایل لازم تا حرکت کنم ، میرود و قضارا در آن جنگ هم کشته میشود .

این ها نبود مگر نتیجه افکار ایمان آور و دلیری آموز که از مکتب حریت مشروطه ، عاید آنان شده بود که هرگز وطن را فراموش نمی کردند و به محض استماع ندای استمداد ملت ، به کمک آنها می شتافتند و هرگز وظیفه ملی و میهنی خود را با عقاید مسموم " به من چه ، به تو چه " نمی آلودند ، میرفتند و صادقانه جان می دادند و در فکر صحنه بازی و سوء استفاده نیز نبودند . گویی حب وطن و خدمت به استقلال با خون آنان عجین شده است که جز با جان پدر نخواهد رفت . (۱)

مرد آنست که فرهاد صفت در ره دوست چنان شیرین زوفادار ره جانان باز د
ظاهراده بهزاد که هم محله صاحب ترجمه بود و از سالهای قبل
از انقلاب او را می شناخت این جوان پاک درون را چنین معرفی میکند :

" اسد آقا پسر یوزپاشی عیوض در محله چرنداب جنب مسجد امامزاده شهر تبریز به دنیا آمده . در همانجا بزرگ شده بود . قبل از انقلاب اسد آقا دکان اسلحه فروشی داشته و از او ان جوانی و به اقتضای شغل خود با تفنگ فشنگ و شلول آشنا شده بود . در تشکیلات اول اجتماع یون - عامیون ، حزب مزبور از پذیرفتن او برای عضویت عذر خواست ولی نامبرده ما یوس نشد تا بالاخره در مشق های نظامی - ملی شرکت و در تیراندازی ها و ورزش ها گوی سبقت از همگان خود ربود ."

چون اسد آقا با برادر نگارنده آشنائی نزدیک داشت ، پیش از انقلاب به منزل ما رفت و آمد میکرد بنا بر این شاهد بعضی از صفات او بودم و آن آشنائی

۱- نصرت آقا فتحی - دیدار همرزم ستارخان - ص ۱۷۳

در جنگهای چند ساله هم تقویت شده و به همدیگر نزدیک شده بودیم . نامبرد
- با وجود آن که از حیث حثه ، لافر اندام و از حیث سیما خوش رو بود
در میادین جنگ سخت و محکم بود . مرحوم محمدعلی معروف به ناطق (شوهر
خواهر اسدآقا) در نتیجه شجاعت و دلیری اسدآقا با مخالفین خود مقابله
میکرد . هر جا جنگ شعله ور میشد اسدآقا در آنجا بود . (۱)

این مبارز متهور و با ایمان را در طول یازده ماه دفاع شرافتمندانه
مردم تبریز در اغلب جنگهای مهمی که اتفاق افتاده می بینیم که بارشادت
و پردلی ، در آن پیکارها شرکت کرده و دادمزدانگی داده است . او در نبرد
با نایب محمد اهرابی ، در مقابله با اکراد ماکو ، در جت قراملک
و در حمله به انجمن اسلامیه دوش به دوش حسین خان باغبانیه عنوان رزمند
های پاکباز شجاعت و کفایت خود را به خوبی نشان می دهد . احمد کسروی
که در آن روزهای افتخار آفرین ، خود شاهد آن رزم های دلیرانه بود
در جایی که جنگ قراملک را شرح میدهد ، در باره قهرمان داستان ما
می نویسد : " اسدآقا سوار اسب سفید قشنگی می آمد . نامش راشنبده
بودم . در شگفت شدم که جوانی با این سال کم ، دارای آن آوازه گردیده
است . " (۲)

یک روز پس از شهادت حسین خان باغبان که رهبران انقلاب تصمیم
می گیرند کار انجمن اسلامی را یکسره نمایند ، در اتهدام این کانسون
وابسته به استبداد ، اسدآقا خان پیشرو بوده و نقش مهمی ایفاء میکند
و در همین پیکار مهم و سرنوشت ساز است که وی یک چشمش را از دست میدهد
شرح چگونگی این رخداد را نیز از زبان کسروی بشنویم . وی مینوسد :
" روز دوشنبه بیستم مهرماه مجاهدان با همه خستگی و فرسودگی که از جنگ
- های دیروز می داشتند و از مرگ حسین خان سخت افسرده می بودند باز
جنگ و تاخت را از سر گرفتند و از ششگلان ، امیرخیز و بازار از هر سو به
پیشرفت پرداختند . تا فرورفتن آفتاب پیکار بر پا بود و مجاهدان سنگرها -
ئی را از دولتیان گرفته و به گوشه هائی از دوه چی دست یافتند . از گشتگا -
ن امروز آگاهی نمی داریم و تنها اسدآقا را می دانیم که گلوله به
چشمش خورده آن را تباه ساخت . این جوان که بارها نامش را برده ایم
از همدستان حسین خان و مشهدی محمدعلی خان می بود و در نتیجه دلیری ها
که از خود می نمود نامش به زبان ها افتاده و این زمان یکی از سردستان
۱- طاهرزاده بهزاد - قیام آذربایجان در انقلاب مشروطیت ایران - ص ۳۹۶
۲- احمد کسروی - تاریخ مشروطه ایران - ص ۷۶۴ و ۷۸۹

به شمار میرفت. گلوله که از چشمش خورده، در گردنش پهلوی رگ‌گیر کرده بود که از پشت سر شکافته، آن را بیرون آوردند و خود او زمانی در بستر می خوابید تا برخاسته دوباره تفنگ به دست گرفت و با همه یک چشمی، همیشه دلیری‌ها میکرد و یکی از بهترین سرکردگان شمرده می شد. (۱)

این مجاهد نستوه پس از ازدست دادن چشم راست خود، نه تنها کوچکترین تزلزلی در اراده پولادینش راه نیافت، بلکه وی پیش از پیش در راه آرمان مقدسش جانفشانی میکرد. او بر اثر نیروی ایمان و استعداد حلی خود، با چشم چپش، خوب نشانه میزد و ترس در دل خصم می انداخته و پس از آن نیز در اغلب جنگ‌ها فعالانه شرکت می کند. از جمله در جنگ حکماوار که منجر به فرار مفتضاحانه صمدخان شجاع الدوله میشود همچنین در پیکارهای سخت و مهیب خطیب‌وساری داغ او شیر مردی خود را به اثبات میرساند، لکن جنگ چهار روزه ای که در زمستان سال ۱۲۹۰ شمسی با روس‌های تزاری در تبریز رخ داد، در طول مبارزات اسدآقاخان، نقطه عطفی به شمار میرود. زیرا که وی یکی از قهرمانان اصلی و فرماندهان با کفایت آن دفاع شرافتمندانه بود که گردآفریده در این زدوخوردهای خونین که به شکست مفتضاحانه اشغالگران دیو سیرت منجر شد. اسدآقاخان غیرت و رشادت خود را نشان داد و در این رزم تاریخی بود که تبریزیان بار دیگر با اراده پولادین خود دست‌رد به سینه نامحرم زده و ارزش قهرمانانه خود را به جهانیان نشان دادند.

شرح آن پیکارهای توان فرسا در حوصله این صفحات نمی گنجد. اما لازم است که نقش این مرد از جان گذشته از قلم کسروی بازگو شود. وی مینوسد:

" هرکس میخواست غیرت و مردانگی را تماشا کند، می بایست در این روز به تبریز آید. سراسر شهر شوریده و مجاهدان می‌کشتند و کشته می شدند و گام به گام پیش میرفتند. به گفته یکی از مجاهدان جنگ نبود کشتار بود. روسیان اگر یکی می‌کشتند ده تن و بیست تن کشته میشدند. سختی رزم در چند جا بود اسدآقاخان که از لیلایا پیش می‌آمد در مه‌اد مهین با سنگرخانه " و دنسکی" که قزاقان با یک شصت تیر در آنجا بودند دچار آمد. از دوسو کوشش سختی می رفت. قزاقان با آن که جای استواری داشتند در برابر فشار دلیرانه مجاهدان تاب نیاوردند. یک سرکرده با چندتن از قزاقان به خاک افتادند و چند تن زخم سختی برداشتند. دیگران ایستادگی نتوانسته سنگر را رها کردند و خود را به

۱ - احمد کسروی - تاریخ مشروطه ایران - ص ۷۶۴ - ۷۸۹

کنسولخانه کشیدند . مجاهدان شصت تیر را با چند اسب قزاق و پاره‌ای ابر-
 ار دیگر به دست آوردند . و چون بیش از این نمی خواستند که راه به سوی
 ارک باز کنند به کنسولگری نپرداخته ، به راه خود پیشرفت دادند —
 این یکی از جاهائی بود که جنگ بس سخت و خونینی میرفت . (۱)
 این رزم قهرمانانه اسدآقاخان با سرکردگان امپراطوری روسیه —
 که بادلیری بی مانندی دماغ پرباد ز ورگویان را به خاک مذلت مالید ،
 یکی از صحنه های حماسه آفرین تاریخ جنبش‌رهای بخش مردم آذربایجان
 است ، چراکه در این پیکار دشمن شکن ، یکی از فرزندان خلف‌ایمن
 سرزمین ، نمونه غیرت مردم آذربایجان را به عمال بیگانگان اشغالگر
 نشان داد . حمید سید نقوی (حامد) این شاعر درد آشنا نیز با مشاهده
 این صحنه های شورانگیز به وجد آمده و درباره این همشهری قهرمانش
 چنین میگوید :

ساغ اوّل لیلوا همیشه ساغ اوّل اسد آقا لار بیزه دوغموسان
 نرّه شئرلرین پنجه لرین قودوز توردلاری توتوب بوغوموسان
 کسروی در جای دیگر کتابش باز ، یادی از این حماسه آفرینی اسدآقاخان
 میکند و بجا نکته مهمی را یادآوری میکند . او متذکر میگردد که : " این
 پیکار را روسیان پیش آوردند و تبریزیان جز نگهداری خود را نمی‌خواستند
 و سختی کاردر اینجا بود که از یکسو مردانگی نموده ، بر سر دشمن می‌کوفتند
 و از یکسو به جای شادمانی ، نتیجه انحامین آن مردانگی ها را به یاد
 آورده ، خون دل میخوردند . آن روز که اسدآقاخان درمها دمپین بر قزاقان
 دست یافته ، یک سرکرده را کشت و شصت تیر از دست ایشان گرفت و مجاهدان
 اسبها و افزارها را به تاراج آوردند . بیچاره ضیاء الدوله ناگزیر شد
 از یکسو به چوآن دلیر آفرین خواند و از یکسو ناتوانی دولت ایران و دژ
 آهنکی دولت روس را به یاد آورده ، افسوس‌ها خورد . " (۲)

پس از آن پیکارهای حماسه آفرین ، لشکر جراری از سالداهاهای
 روس از ایروان به سوی تبریز حرکت می کند ، به همین علت ، مجاهدین
 از جمله اسدآقاخان بنا به صوابدید شهیدثقه الاسلام راه مهاجرت پیش
 میگیرند و او همراه با عده ای از همزمانش خود را به شهر استانبول
 می‌رساند . پس از رسیدن نیروی تازه نفس روس‌ها به تبریز ، بگیر و ببند
 آزادیخواهان آغاز میشود . چون از پطرزبورگ دستور رسیده بود که
 را که با سپاه تزار جنگیده اند گرفتار و طبق قانون جنگی روسیه

۱ - احمد: کسروی - تاریخ هیجده ساله آذربایجان - ص ۲۶۲

۲ - احمد کسروی - پیشین - ص ۲۷۶ و ۳۰۲ و ۴۴۳ و ۴۲۸

مجارات کنند . کسروی مینویسد :

" میلر و دستیار او ودنسکی کسانی را که در جنگ چهارروزه پادرمیان داشتند دنبال نموده ، گرفتاری آنان را از کارکنان خود میخواستند و کسانی را به نام یاد میکردند . اسدآقا که روز یکم جنگ آن دلیبری رادر پیرامون کنسولگری کرده ویک افسری را کشته و مترالیــــــــــــوزاز روسیان گرفته بودکنون میلر پا به زمین کوبیده میگفت : آن یک چشم را پیداکنید . از سوی دیگر سیاست ماکیاولی به کار برده میخواستند فرصت از دست نداده ، همه کسانی را که به غیرت و کاردانی شناخته گردیده اند ودریک روز سختی مایه دلیری مردم توانند بودناـــــــــــــــبود سازند." (۱)

این راد مردان که خانه و کاشانه خود راها کرده و بادست خالی به دیار غربت رو آورده بودند ناگفته پیداست که چه حال زاری داشتند مشهد محمدعلی ناطق که از مهاجران بوده به کسروی گفته است که من و اسدآقا خان دوتن یکجا یکصد و بیست و هشت ریال پول داشتیم . (۲) آنها در سلماس و کهنه شهر جنگ افزارهای خود را می فروشدند و مقداری پول به دست میآوردند . (۳)

میروم از پی حسرت به قفای نگرم خبر از پای ندارم که زمین میسپرم اسدآقا خان پس از رسیدن به شهر استانبول ، برای امرار معاش قهوه خانه ای در آن شهر دایر میکند و سپس به اتفاق تنی چند از همزمانش وارد مدرسه ژاندارمری استانبول گردیده و مشغول تحصیل میشود . (۴)

چندی پس از اقامت در استانبول ، اسدآقا خان به اتفاق امیرحشمت و دیگر یارانش به تهران عزیمت میکنند که مصادف با آغاز جنگ جهانی اول میگردد ، مسئله مهاجرت احرار پیش می آید . اسدآقا خان سپس به تبریز باز گشته و به استخدام شهربانی تبریز در می آید . تا این که در زمستان سال ۱۳۰۰ شمسی طفیان اسماعیل آقا سمیتقو به اوج میرسد و اسدآقا خان داوطلب اعزام به اورمیه میگردد . چراکه این مرد غیرتمند نیز مثل آن شاعر هندی همیشه ورد زبانش بود که : بگذار دعا نکنم که از گزند حوادث در امان باشم ، بلکه برعکس دعا میکنم که بتوانم با تهور و جسارت لازم به پیشواز حوادث بروم .

؟ و ۲ و ۳ - احمد کسروی - پیشین - ص ۲۷۶ و ۳۰۳ و ۴۴۳ و ۴۳۸

۴ - طاهرزاده بهزاد - پیشین - ص ۳۵۸ و ۲۸۴

هرگ اگر مرد است گوی پیش من آی تادر آغوشش بگیرم تنگ تنگ
چگونه ماموریت اسدآقاخان به اورمیه و شهادت وی در شهر مهاباد
را آقای اکبر مدرس در کتابی تحت عنوان " گوشه ای از تاریخ خونین رضائیه "
که تاکنون چاپ نشده ، شرح داده اند که خلاصه آن در این مقاله درج
میگردد:

" ابتدا اسدآقاخان مامور میشود که تشکیلات انتظامی در اورمیه
بر پا ساخته و خود نظم عمومی را در دست گیرد ، لذا عده ای از افسران
جوان و تعلیم دیده را با خود از تبریز همراه برده وعده ای پاسبان نیز
از خود اورمیه استخدام میکند و سازمان جدید نظمیه را در آن شهر دایر
و انتظاماتش را در دست میگیرد .. سپس به علت نرسیدن کمک از سوی ممبر
السلطنه والی آذربایجان ، اسدآقاخان تحت فشار اسماعیل آقا سمیتقو
قرار گرفته و اورمیه را ترک و به بندر گلخانه عقب نشینی میکند
و در آنجا هم چند بار با نیروهای اکراد درگیر میشود و چون کردها دارای
توب بودند حمله به افراد اسدآقاخان را شدت می بخشند .

هر دو طرف سخت سرگرم زدو خورد بودند که کشتیهای حامل نیروی امدادی
نمایان میشوند . در این موقع اکراد چند تیر توب به کشتی ها شلیک
می کنند و کشتی ها بدون این که بخواهند از چگونگی اوضاع ساحل و وضع
نیروهای دولتی اطلاع حاصل نمایند از همانجا مراتب می کنند و یک مشت
رزمندگان غیرتمند را که آن همه در انتظار نیروهای کمکی ، به دفاع
خود ادامه داده بودند ، در بدترین موقعیتی در میان نیروهای دشمن
تنها می گذارند و به بندر شرفخانه بر میگردند .. متاه سفانه در آن روزها
چنان برف سنگینی باریده بود که تا آن موقع در آن حوالی بی سابقه
بود و این خود به ضرر مدافعین تمام میشود . لذا اسدآقاخان محبور
میگردد خود را از گلخانه از طریق کنار دریا به تبریز کشانده و جان
خود و افرادش را که حاضر به تسلیم اورمیه به اکراد نشده بودند نجات
دهد .

اسدآقاخان با هزاران زحمت و مشقت خود را به تبریز رسانیده
و حضوراً " اوضاع را به مقامات دولتی گزارش میدهد . پس از آن اسماعیل
آقا سمیتقو به اورمیه دست می یابد و با شقاوت هرچه تمامتر ، به غارت
و چپاول مردم شهر دست میزند . اگر کسانی در مقابل ضرب و جرح و مطالبه
اکراد اظهار نداری میکردند غارتگران میزدند و میگفتند " توب
بگذار نباشد " و این مثل از آن روز در افواه مردم شایع شده که میگویند:
" توبه بگذار نباشد "

در این روزها که اسدآقاخان خود را با حال نزار به تبریز رسانیده

بود با عده ای در حدود هشتصد نفر ژاندارم و قزاق به فرماندهی ماژور-
ملک زاده که بعدها نام خانوادگی هیرپد را اختیار کرد و به معاونت
اسدآقاخان از راه میاندوآب و مهاباد به سوی اورمیه روانه میگرددند. این
عده وارد مهاباد شده و برای تهیه مقدمات حمله به اورمیه در آنجا منزل
میکنند. ولی اسماعیل آقا از طریق جاسوسانش اطلاع پیدا کرده و بدون
آن که کسی را از تصمیم خود آگاه سازد، پیشدستی کرده و ناگهان به
مهاباد تاخته و نیروهای اعزامی را غافلگیر می سازد و چون نیروهای
دولتی در محاصره قرار میگیرند پس از تیر خوردن و شهادت اسدآقاخان
همگی به اسارت اکراد در می آیند و اسماعیل آقا دستور میدهد تمام افراد
ژاندارم را به جز چند نفر افسر و خود ملک زاده همه را با مسلسل
درو میکنند.

احمد کسروی علت شکست نیروی اعزامی را ناشایستی فرماندهش —
ملک زاده می داند. (۱) بدین ترتیب کارنامه زندگی پر فراز و نشیب و پر
از مجاهدت مردی صادق و غیرتمند بر اثر خیانت و ندانمکاری های دولتهای
باصلاح مشروطه خواه آن روز به پایان میرسد و او با نثار خون خود
در راه هموطنانش به ابدیت می پیوندد و از وی پسری به نام عزت به
یادگار مانده بود که تا چندی پیش در محله لیل آباد تبریز
زندگی میکرد.

۱- کسروی - پیشین - ص ۸۹۵

عید نوروز مبارک

نوروز بایرانی مبارک اولسون

عزیز دوستوم گلیر باهار گلیریشنی ایلیمیز

تازا ایلی سعادتله قارشیلا سین انیمیز

بولبول باغدا ائل نغمه سین آنادیلده اوخوسون

خلقیمیزه فرح و ترسین شیرین دوغما د یلیمیز

م - ح بختیار

توجه :

اؤمستز کین محترم تقاضا دارد وجه آبونمان یکساله ۲۵۰۰ ریال را در نزدیکترین شعبه هریک از بانکها به حساب شماره ۲۱۶۳ بانک ملی ایران شعبه داریوش خیابان بهار واریز و فتوکپی رسید آنرا به ضمیمه نشانی خود به آدرس مجله ارسال نمایند تا در ارسال مجله وقفه ای روی ندهد.

وارلیق

VARLIQ

PERSIAN AND TURKISH
JOURNAL

12-th. Year No 79-4

1991 Jan. Feb. March

Add : 151 , Noth-Felustin Ave

Dr. Javad Heyet

Tehran - Iran

وارلیق

مجله فرهنگی ، ادبی ، هنری

به زبانهای فارسی و ترکی

صاحب امتیاز و مدیر مسئول :

د. ج. همیشه

تهران: خیابان فلسطین شمالی پلاک ۱۵۱

عصرهای زوج تلفن : ۶۶۶۳۶۶

چاپ خواجه ، خیابان فردوسی جنوبی ، کوچه خندان